

**Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
Štátny pedagogický ústav Bratislava**

**Vzdelávací program pre žiakov s autizmom alebo ďalšími
pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím
ISCED 1– primárne vzdelávanie**

**Vzdelávací program ako súčasť štátneho vzdelávacieho programu
schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
pod číslom CD-2008-18550/39582-1:914 dňa 26. mája 2009.**

OBSAH

ÚVOD	3
1. Ciele výchovy a vzdelávania	3
2. Stupeň vzdelania	3
3. Profil absolventa	3
4. Vzdelávacie oblasti	3
5. Charakteristika, špecifiká, dĺžka výchovy a vzdelávania, podmienky prijímania	5
6. Vzdelávacie štandardy	6
7. Rámcové učebné plány	7
8. Vyučovací jazyk	9
9. Organizačné podmienky na výchovu a vzdelávanie v jednotlivých formách výchovy a vzdelávania	9
10. Spôsob, podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní	9
11. Povinné personálne zabezpečenie vzdelávania	10
12. Povinné materiálno-technické a priestorové zabezpečenie vzdelávania	10
13. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri výchove a vzdelávaní	11
14. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov	11
Príloha 1 Obsah vzdelávania pre prípravný, 1. a 5. ročník pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím ...	12
Príloha 2 Obsah vzdelávania pre prípravný, 1. a 5. ročník pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím s vyučovacím jazykom maďarským	132

ÚVOD

Pri výchove a vzdelávaní žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím sa podľa § 94 ods. 2 písm. f) zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon č. 245/2008 Z. z.) postupuje podľa vzdelávacieho programu pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím.

Vzdelávací program pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím sa uplatňuje pri vzdelávaní žiakov s touto diagnózou v základnej škole podľa § 94 ods.1 písm. a) a b) zákona č. 245/2008 Z. z., t.j. v základnej škole pre žiakov s autizmom, v špeciálnych triedach základných škôl alebo pri individuálnom začlenení.

Vymedzuje špecifické potreby a požiadavky na komplexnú odbornú starostlivosť o žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím v školách, kde sú vzdelávaní.

1. Ciele výchovy a vzdelávania

Hlavnými cieľmi primárneho vzdelávania žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím je rozvinutie kľúčových kompetencií (spôsobilostí) na úrovni, ktorá je pre nich osobne dosiahnuteľná a maximálne možné integrovanie do spoločnosti.

2. Stupeň vzdelania

Primárne vzdelanie získa žiak absolvovaním vzdelávacieho programu pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím podľa § 16 ods. 3 písm. a) zákona č. 245/2008 Z. z.. Dokladom o získanom stupni vzdelania je vysvedčenie s doložkou (ISCED 1).

3. Profil absolventa

Žiak je pripravený na ďalšie vzdelávanie a prípravu na povolanie v praktickej škole alebo v odbornom učilišti v oblasti komunikácie, sociálnych a manuálnych zručností.

4. Vzdelávacie oblasti

ZÁKLADNÉ PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM S VYUČOVACÍM JAZYKOM SLOVENSKÝM. ISCED 1 – PRIMÁRNE VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

	ROZVÍJANIE KOMUNIKAČNÝCH SCHOPNOSTÍ A SOCIÁLNYCH ZRUČNOSTÍ
	ROZVÍJANIE GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ A PÍSANIE
PRÍRODA A SPOLOČNOSŤ	VECNÉ UČENIE
	VLASTIVEDA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA /NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATICKÁ VÝCHOVA
ČLOVEK A SVET PRÁCE	PRACOVNÉ VYUČOVANIE
UMENIE A KULTÚRA	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
	HUDOBNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ VÝCHOVA

ZÁKLADNÉ PREDMETY VO VZDELÁVACÍCH OBLASTIACH PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM S VYUČOVACÍM JAZYKOM NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN. ISCED 1 – PRIMÁRNE VZDELÁVANIE

VZDELÁVACIA OBLASŤ	PREDMETY
JAZYK A KOMUNIKÁCIA	SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA
	JAZYK A LITERATÚRA NÁRODNOSTNEJ MENŠINY
	ROZVÍJANIE KOMUNIKAČNÝCH SCHOPNOSTÍ A SOCIÁLNYCH ZRUČNOSTÍ
	ROZVÍJANIE GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ A PÍSANIE
PRÍRODA A SPOLOČNOSŤ	VECNÉ UČENIE
	VLASTIVEDA
ČLOVEK A PRÍRODA	FYZIKA
	CHÉMIA
	BIOLÓGIA
ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ	DEJEPIS
	GEOGRAFIA
	OBČIANSKA NÁUKA
ČLOVEK A HODNOTY	ETICKÁ VÝCHOVA /NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA
MATEMATIKA A PRÁCA S INFORMÁCIAMI	MATEMATIKA
	INFORMATICKÁ VÝCHOVA
ČLOVEK A SVET PRÁCE	PRACOVNÉ VYUČOVANIE
UMENIE A KULTÚRA	VÝTVARNÁ VÝCHOVA
	HUDOBNÁ VÝCHOVA
ZDRAVIE A POHYB	TELESNÁ VÝCHOVA

5. Charakteristika, špecifiká, dĺžka výchovy a vzdelávania, podmienky prijímania

Charakteristika výchovy a vzdelávania

Do skupiny pervazívnych vývinových porúch sú zahrnuté tieto diagnostické kategórie: detský autizmus (F84.0), atypický autizmus (F84.1), Rettov syndróm (F84.2), iná dezintegratívna porucha v detstve (F84.3), hyperaktívna porucha spojená s mentálnou retardáciou a stereotypnými pohybmi (F84.4), Aspergerov syndróm (F84.5), iné pervazívne vývinové poruchy (F84.6), nešpecifikovaná pervazívna vývinová porucha (F84.9). MKCH – 10 (1992).

Obsah vzdelávania určený pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím sa uplatňuje bez ohľadu na to, akou formou sú vzdelávaní.

Obsah vzdelávania je vytvorený na troch úrovniach. Prvá, najnižšia úroveň zahŕňa najnižšie požiadavky z hľadiska obsahu učiva a posledná, tretia úroveň určuje najvyššie požiadavky. Vzhľadom na autizmus alebo ďalšie pervazívne vývinové poruchy je potrebné zdôrazniť, že voľba úrovne (obsahu vzdelávania) sa nemôže riadiť diagnostikovaným stupňom mentálneho postihnutia žiaka. To znamená, že žiak, ktorý podľa psychologického vyšetrenia má napr. stredný stupeň mentálneho postihnutia, nepostupuje automaticky podľa strednej, t. j. druhej úrovne obsahu vzdelávania príslušného predmetu, ale pedagóg zvolí pre neho tú úroveň, ktorú je na základe svojich predpokladov schopný zvládať. Pre žiaka **v rôznych vyučovacích predmetoch možno určiť rôznu úroveň obsahu vzdelávania.**

Ak žiak vďaka systematickej špeciálnopedagogickej starostlivosti prejaví vyššiu úroveň schopností než pri jeho úvodom diagnostikovaní, postupne sa mu upraví obsah vzdelávania tak, aby naň mohol čím skôr nadviazať vyššou úrovňou obsahu vzdelávania. Naopak, pri nezvládaní úloh vychádzajúcich z pôvodne nastavenej úrovne obsahu vzdelávania v niektorom predmete, je nevyhnutné prejsť na ich nižšiu úroveň, alebo sa vrátiť k upevňovaniu učiva predchádzajúceho ročníka.

Špecifiká výchovy a vzdelávania

- Žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím sa vzdelávajú podľa individuálneho vzdelávacieho programu.
- Obsah a ciele obsiahnuté v obsahu vzdelávania sa prispôsobujú individuálnym osobitostiam každého žiaka.
- Obsah vzdelávania sa poníma ako podklad, ktorý má učiteľ tvorivo rozvíjať (rozširovať alebo redukovať) v závislosti od potenciálu a osobnostných vlastností každého žiaka. Môže sa stať, že stav žiaka si bude vyžadovať také tempo práce, ktoré nedovolí v priebehu jedného školského roka splniť ciele vyučovacieho predmetu príslušného ročníka. V tom prípade sa v nasledujúcom ročníku, ak to vyžaduje charakter predmetu pre nadväznosť učiva, začne neprebratým učivom predchádzajúceho ročníka a nie učivom toho ročníka, do ktorého žiak postúpil. Z uvedeného vyplýva, že žiak s autizmom alebo ďalšou pervazívnou vývinovou poruchou s mentálnym postihnutím môže posledný ročník svojej školskej dochádzky ukončiť aj učivom nižšieho ročníka.
- Pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím nie sú určené vzdelávacie štandardy pre jednotlivé ročníky, ktoré by bolo nutné splniť pre postup do ďalšieho ročníka.

- Vyučujúci uplatňuje primeranosť nárokov na základe dispozícií žiaka, ktoré majú vplyv na prognózu jeho vývinu s cieľom zlepšovať jeho vedomosti, zručnosti a návyky a zvyšovať tým jeho šance na zlepšovanie kvality jeho života.

Žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím môžu byť vzdelávaní

- a) v základných školách pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím,
- b) v špeciálnych triedach pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím v základnej škole,
- c) v triedach základnej školy spolu s inými žiakmi, t.j. v školskej integrácii (podľa § 94 ods. 1 zákona č. 245/2008 Z. z.).

Dĺžka výchovy a vzdelávania

Základná škola pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím má deväť ročníkov, s možnosťou zriadenia prípravného ročníka.. Vzdelávanie žiaka sa v závislosti od jeho zdravotného stavu môže v základnej škole (ktorá je špeciálnou školou alebo v škole bežného typu) predĺžiť až do konca školského roku, v ktorom žiak dovŕši 18. rok svojho veku (§ 22 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z.).

Obsah učiva sa žiakovi, ktorý si vyžaduje predĺženie vzdelávania, sa patrične upravuje v individuálnom vzdelávacom programe tak, aby bol primerane rozložený. V pedagogickej dokumentácii sa vyznačuje ten postupový ročník, ktorého obsah vzdelávania žiak v príslušnom školskom roku plní; rok školskej dochádzky sa vyznačí podľa jeho skutočného poradia.

Podmienky prijímania

Do prípravného, resp. 1. ročníka primárneho vzdelávania sa žiak prijíma po dovŕšení 6. roku v súlade s § 19 zákona č. 245/2008 Z. z.

6. Vzdelávacie štandardy

Pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím nie sú určené vzdelávacie štandardy.

7. Rámcové učebné plány

ISCED 1												
Rámcový učebný plán pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím s vyučovacím jazykom slovenským												

Štátny vzdelávací program												
Vzdelávacia oblasť	Predmet/ročník	PRÍPRAVNÝ	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Spolu
Jazyk a komunikácia	slovenský jazyk a literatúra	2	2	2	2	2	5	5	5	5	5	35
	rozvíjanie komunikačných schopností a sociálnych zručností	8	7	8	8	7	4	4	2	2	2	52
	rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie	1	1	1	1	1						5
												92
Príroda a spoločnosť	vecné učenie		1	1	1							3
	vlastiveda					2	3	3				8
												11
Človek a príroda	fyzika								1	1	1	3
	chémia										1	1
	biológia								1	1	1	3
												7
Človek a spoločnosť	dejepis								1	1	1	3
	geografia								1	1	1	3
	občianska náuka								1	1	1	3
												9
Človek a hodnoty	etická výchova /náboženská výchova						1	1	1	1	1	5
												5
Matematika a práca s informáciami	matematika	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	38
	informatická výchova								1	1	1	3
												41
Človek a svet práce	pracovné vyučovanie	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	19
												19
Umenie a kultúra	výtvarná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
	hudobná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
												20
Zdravie a pohyb	telesná výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
												20

Spolu povinná časť		19	20	22	22	22	23	23	24	24	25	224
Školský vzdelávací program												
Voliteľné hodiny		1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	19
Spolu : povinná časť + voliteľné hodiny		20	22	24	24	24	25	25	26	26	27	243

ISCED 1
Rámcový učebný plán pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím s vyučovacím jazykom národnostných menšín

Štátny vzdelávací program												
Vzdelávacia oblasť	Predmet/ročník	PRÍPRAVNÝ	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	Spolu
Jazyk a komunikácia	slovenský jazyk a slovenská literatúra				2	2	2	2	2	2	2	14
	jazyk a literatúra národnostnej menšiny	2	2	2	2	2	4	4	4	4	4	30
	rozvíjanie komunikačných schopností a sociálnych zručností	8	7	8	7	6	4	4	2	2	2	50
	rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie	1	1	1	1	1						5
												99
Príroda a spoločnosť	vecné učenie		1	1	1							3
	vlastiveda					2	3	3				8
												11
Človek a príroda	fyzika								1	1	1	3
	chémia										1	1
	biológia								1	1	1	3
												7
Človek a spoločnosť	dejepis								1	1	1	3
	geografia								1	1	1	3
	občianska náuka								1	1	1	3
												9
Človek a hodnoty	etická výchova /náboženská výchova						1	1	1	1	1	5
												5
Matematika a práca s informáciami	matematika	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	38
	informatická výchova								1	1	1	3
												41

Človek a svet práce	pracovné vyučovanie	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	19
												19
Umenie a kultúra	výtvarná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
	hudobná výchova	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
												20
Zdravie a pohyb	telesná výchova	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
												20
Spolu povinná časť		19	20	22	23	23	24	24	25	24	26	230
Školský vzdelávací program												
Voliteľné hodiny		1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	12
Spolu : povinná časť + voliteľné hodiny		20	22	24	24	24	25	25	26	25	27	242

Poznámky

- Počet týždenných vyučovacích hodín v jednotlivých ročníkoch je presne určený pre tento učebný plán. Taktiež celkový počet vyučovacích hodín je presne daný.
- Vyučovacia hodina má 45 minút v tomto rozdelení učebného plánu. Škola si môže zvoliť vlastnú organizáciu vyučovania. S prihliadnutím na osobitosti žiakov so zdravotným znevýhodnením môže škola uplatňovať aj iné spôsoby organizácie vyučovania, a to členením vyučovacej hodiny do kratších časových úsekov, zaradovaním a organizovaním prestávok, blokovým vyučovaním a inými organizačnými formami (§ 2 ods. 14 vyhlášky č. 322/2008 Z. z.).
- Predmety s časovou dotáciou 0,5 hodiny týždenne je možné vyučovať ako jednogodinové každý druhý týždeň alebo ich spojiť blokovou výučbou.
- Predmet pracovné vyučovanie je možné vyučovať v dvojhodinových celkoch.
- Predmet výtvarná výchova je možné vyučovať v dvojhodinových celkoch každý druhý týždeň.

8. Vyučovací jazyk

Vyučovacím jazykom je štátny jazyk Slovenskej republiky alebo vyučovací jazyk národnostnej menšiny.

9. Organizačné podmienky na vzdelávanie

Výchova a vzdelávanie sa uskutočňuje podľa individuálnych vzdelávacích programov.

10. Spôsob, podmienky ukončovania výchovy a vzdelávania a vydávanie dokladu o získanom vzdelaní

Na vysvedčení posledného ročníka sa uvedie stupeň dosiahnutého vzdelania nasledovne:

„Žiak (žiačka) získal (získala) primárny stupeň vzdelania.“. Ak žiak ukončil povinnú školskú dochádzku uvedú sa aj údaje o ukončení povinnej školskej dochádzke a to nasledovne: „Žiak (žiačka) ukončil (ukončila) povinnú školskú dochádzku.“.

11. Povinné personálne zabezpečenie

Pedagogickí zamestnanci

- spĺňajú kvalifikačné požiadavky stanovené všeobecne záväznými právnymi predpismi,
- preukazujú odborné a osobnostné spôsobilosti, ktoré využívajú pri pedagogickej komunikácii, motivácii žiakov, ich diagnostikovaní, hodnotení, pozitívnom riadení triedy,
- riadia svoje sebarozvíjanie a celoživotné vzdelávanie v odbornej oblasti a osobnostnom raste, ako súčasť kolektívu pedagógov sú schopní vzájomnej efektívnej a ľudsky podporujúcej komunikácie, spolupráce, tímovej práce a kooperatívneho riešenia problémov.

Vedúci pedagogickí zamestnanci

- svojimi manažérskymi, organizačnými a pedagogickými schopnosťami vytvárajú predpoklady pre fungujúci, motivovaný spolupracujúci kolektív s profesionálnou klímou a podporujúcim prostredím,
- starajú sa o svoj odborný a osobnostný rast, ako aj všetkých členov kolektívu a vytvárajú pre tento ich rast podmienky,
- sú schopní poradiť učiteľom a obhájiť ich pred negatívnymi faktormi, ktoré by nepriaznivo ovplyvňovali ich pedagogické pôsobenie.

Asistent učiteľa

- pracuje v triede, ktorú navštevuje žiak alebo viac žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím, ak si to vyžaduje výchova a vzdelávanie príslušného žiaka v závislosti od závažnosti jeho postihnutia.

Školský psychológ

- vykonáva odborné činnosti v rámci psychologickej diagnostiky, terapie a prevencie.

Pomocný zdravotnícky personál

- poskytuje individuálnu pomoc žiakovi s autizmom alebo ďalšou pervazívnou vývinovou poruchou pri sebaobsluže.

12. Povinné materiálne-technické a priestorové zabezpečenie

- Učebne (triedy) vybavené viacúčelovým výškovo nastaviteľným nábytkom, s priestorom pre relaxáciu a nenáročnú pohybovú aktivitu počas vyučovania,
- učebne pre jednotlivé vzdelávacie oblasti (predmety) vybavené špeciálnym nábytkom, prístrojmi, nástrojmi, pomôckami, technikou, materiálmi,
- bezpodnetová miestnosť,
- štruktúrované priestory na individuálne vzdelávanie žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím,

- priestory pre telovýchovné aktivity s bezpečným povrchom, náradím a náčiním,
- priestory pre prípravné práce učiteľa, priestory na uloženie pomôcok,
- priestory pre záujmovú činnosť po vyučovaní (školský klub detí, záujmové krúžky a voľnočasové aktivity) vybavené pracovným a odpočinkovým nábytkom, priestormi pre učenie, s pomôckami pre relaxáciu,
- priestory pre stravovanie rešpektujúce hygienické normy a špecifiká individuálnych potrieb žiaka s autizmom alebo ďalšej pervazívnej vývinovej poruchy,
- priestory pre vedenie školy a potrebných nepedagogických zamestnancov (miestnosť riaditeľa, zástupcu, hospodára, výchovného poradcu, liečebného pedagóga, školského psychológa a pod.), so zodpovedajúcim technickým vybavením a nábytkom,
- miestnosť pre uskladnenie učebníc, archív,
- priestory pre odkladanie odevov a obuvi (šatne),
- spoločné priestory pre hygienu, vrátane WC, žiakov a žiačky, učiteľov a učiteľky vybavené dávkovačmi pre tekuté mydlo, zásobník s dezinfekčným prostriedkom a zásobníkmi pre jednorazové utierky,
- ďalšie pomocné priestory pre zaistenie chodu školy.

13. Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri vzdelávaní

Zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov a zamestnancov školy

- zdravé prostredie tried (nábytok zodpovedajúci výške žiakov, protišmyková podlaha, dostatočné denné svetlo, možnosť ochrany pred priamym slnečným svetlom, vetranie, osvetlenie, vykurovanie),
- priestor pre ošetrovanie úrazu a na krátkodobý pobyt zraneného, resp. chorého žiaka, alebo žiaka v čase akútneho zhoršenia jeho psychických problémov,
- výrazné označenie všetkých nebezpečných predmetov a priestorov, pravidelná kontrola z hľadiska bezpečnosti,
- lekárničky vybavené podľa predpisov na dostupných miestach, kontakty na rýchlu zdravotnú pomoc, linku dôvery, políciu,
- zabezpečený vhodný pitný a stravovací režim,
- dodržiavanie zákazu fajčenia, pitia alkoholu a používania iných omamných látok v škole a jej okolí a na všetkých akciách mimo priestoru školy organizovaných školou.

14. Zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov

Školský vzdelávací program pre žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím je vypracovaný na základe tohto vzdelávacieho programu, ktorý je súčasťou Štátneho vzdelávacieho programu pre primárne vzdelávanie (ISCED 1).

**OBSAH VZDELÁVANIA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

**Vypracovali: PaedDr. Katarína Vladová, PhD.
PaedDr. Andrea Šedibová
PaedDr. Mária Tekelová
Mgr. Katarína Streickem, PhD.
Mgr. Anna Uchnárová**

OBSAH

ÚVOD	14
SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA	15
Prípravný ročník	19
1. ročník	22
5. ročník	25
ROZVÍJANIE KOMUNIKAČNÝCH SCHOPNOSTÍ A SOCIÁLNYCH ZRUČNOSTÍ	29
Prípravný ročník	35
1. ročník	39
5. ročník	43
ROZVÍJANIE GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ A PÍSANIE	46
Prípravný ročník	48
1. ročník	50
VECNÉ UČENIE	52
1. ročník	54
VLASTIVEDA	58
5. ročník	60
ETICKÁ VÝCHOVA	65
5. ročník	67
MATEMATIKA	70
Prípravný ročník	72
1. ročník	74
5. ročník	77
PRACOVNÉ VYUČOVANIE	80
Prípravný ročník	84
1. ročník	88
5. ročník	93
VÝTVARNÁ VÝCHOVA	98
Prípravný ročník	101
1. ročník	103
5. ročník	105
HUDOBNÁ VÝCHOVA	108
Prípravný ročník	112
1. ročník	113
5. ročník	114
TELESNÁ VÝCHOVA	115
Prípravný ročník	120
1. ročník	123
5. ročník	127

ÚVOD

Cieľom výchovy a vzdelávania **žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím** (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) v základnej škole pre žiakov s autizmom, je predovšetkým rozvíjať ich individuálne schopnosti, vedomosti a zručnosti potrebné pre ich praktický život a maximálne možné integrovanie do spoločnosti.

Obsah vzdelávania je určený pre žiakov s AU alebo PVP s MP bez ohľadu na to, akou formou sú vzdelávaní. Je vytvorený na troch úrovniach, pričom prvá, najnižšia úroveň je určená pre žiakov s najväčším narušením kognitívnych funkcií a posledná, tretia úroveň kladie z hľadiska obsahu učiva najvyššie nároky na stupeň vývinu týchto funkcií žiaka.

Vzhľadom na charakter pervazívnych vývinových porúch je potrebné zdôrazniť, že voľba niektorej z troch úrovní obsahu vzdelávania sa nemôže riadiť diagnostikovaným stupňom jeho mentálneho postihnutia. To znamená, že žiak, ktorý podľa psychologického vyšetrenia má stredný stupeň mentálneho postihnutia, **nepostupuje automaticky** podľa strednej, t. j. druhej úrovne obsahu príslušného predmetu, ale pedagóg zvolí pre neho tú úroveň, ktorú je na základe svojich predpokladov schopný zvládnuť. Pre žiaka v rôznych vyučovacích predmetoch možno určiť rôzne úrovne.

Pri predpoklade, že žiak vďaka systematickej špeciálnopedagogickej starostlivosti prejavuje vyššiu úroveň schopností než pri jeho úvodom diagnostikovaní, mal by mať postupne upravovaný obsah vzdelávania tak, aby naň mohol čím skôr nadviazať vyššou úrovňou obsahu predmetu. Naopak, pri nezvládaní úloh vychádzajúcich z pôvodne nastavenej úrovne obsahu vzdelávania v niektorom predmete je nevyhnutné prejsť na nižšiu úroveň, alebo sa vrátiť k upevňovaniu učiva predchádzajúceho ročníka.

Žiaci s AU alebo PVP s MP sú vzdelávaní podľa individuálneho vzdelávacieho programu. Obsah a ciele obsiahnuté v predmete je teda potrebné prispôbovať individuálnym osobitostiam každého žiaka. Obsah predmetu tvorí podklad, ktorý má učiteľ tvorivo rozvíjať (rozširovať alebo redukovat') v závislosti od potenciálu a osobnostných vlastností každého žiaka.

Môže sa stať, že stav žiaka si bude vyžadovať také tempo práce, ktoré nedovolí v priebehu jedného školského roka splniť ciele vyučovacieho predmetu príslušného ročníka. V tom prípade sa v nasledujúcom ročníku, ak to vyžaduje charakter predmetu pre nadväznosť učiva, začne neprebratým učivom predchádzajúceho ročníka a nie učivom toho ročníka, do ktorého žiak postúpil. Z uvedeného vyplýva, že žiak s AU alebo PVP s MP môže posledný ročník svojej školskej dochádzky ukončiť aj učivom nižšieho ročníka.

Pre žiakov s AU alebo PVP s MP nie sú určené vzdelávacie štandardy pre jednotlivé ročníky, ktoré by bolo nutné splniť pre postup do ďalšieho ročníka. Pre vyučujúceho je dôležité uplatňovať primeranosť nárokov na základe tých dispozícií žiaka, ktoré majú vplyv na prognózu jeho vývinu s cieľom zlepšovať jeho vedomosti, zručnosti a návyky a zvyšovať tým jeho šance na zlepšovanie kvality jeho života.

SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra je vo výchovno-vzdelávacom procese jedným z kľúčových. Prostredníctvom rozvíjania materinského jazyka v ústnej a písomnej forme u žiakov cielene budujeme zručnosti potrebné na získavanie informácií a na ich výmenu v sociálnom kontakte, čo má výrazný podiel na celkovej socializácii dieťaťa. Je osvedčené, že znaky - symboly, medzi ktoré môžeme priradiť aj písmo, výrazne uľahčujú orientáciu osôb s pervazívnymi vývinovými poruchami v čase, priestore a v sociálnom kontakte. Využívaním slova v jeho písomnej podobe ako symbolu reality možno ovplyvňovať ich každodenný praktický život a vstupovať do priameho usmerňovania ich jednotlivých činností aj bez neustálej priamej asistencie pri každom úkone.

Vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra pozostáva zo zložiek čítanie a literárna výchova, gramatika a sloh. Základy písania sa vyučujú v samostatnom vyučovacom predmete rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie. Obsah a ciele obidvoch súčastí uvedeného predmetu sa úzko prelínajú a v závislosti od schopností každého žiaka sa možno v ňom prednostne zamerať na jednu alebo druhú jeho súčasť.

Pri využívaní blokového vyučovania pre žiakov s AU alebo PVP s MP je možné jednu vyučovaciu jednotku slovenského jazyka rozčleniť tak, že v rámci jedného bloku sa možno venovať aj učivu preberanému v inej zložke tohto predmetu.

Časové vymedzenie pre nadobúdanie jednotlivých vedomostí, zručností a návykov sa prispôsobuje individuálnym potrebám žiaka počas jednej vyučovacej jednotky, ale aj v celkovom časovom trvaní nácviku určitej zručnosti.

Pre nehovoriaceho žiaka uplatňujeme len tie ciele a obsah, ktoré sú pre neho zvládnuteľné, resp. ich doplníme na základe odborných odporúčaní a vlastného prognostického odhadu.

V časti PROCES sa nachádzajú odporúčania pre vyučovanie učiva príslušného ročníka, spravidla bližšie nešpecifikované podľa jednotlivých úrovní, pričom jednotlivé odporúčania sú využiteľné nielen v tom ročníku, v rámci ktorého sú uvedené.

V závere obsahu predmetu je prehľadná tabuľka s poradím písmen a spoluhláskových skupín tak, ako sa postupne vyučujú na jednotlivých úrovniach všetkých ročníkov.

Čítanie a literárna výchova

- Požiadavky v súvislosti s nácvikom techniky čítania, čítania s porozumením, reprodukcie obsahu textu u žiakov s AU alebo PVP s MP nie je možné zovšeobecniť a prezentovať ako univerzálne uplatniteľné. Nie je teda možné ani vyžadovať detailné dodržiavanie tohto rámca obsahu predmetu. Je potrebné počítať s tým, že jednotliví žiaci môžu prejavovať taký záujem o čítanie, že pomerne ľahko zvládnu jeho techniku a iní, napriek priaznivejšej mentálnej kapacite, nebudú dostatočne prístupní metódam osvedčujúcim sa pri ostatných žiakoch a nebudú postupovať očakávaným tempom. V takých prípadoch učiteľ hľadá iný spôsob práce so žiakom, pričom však dosahovanie iných cieľov, vrátane obsahu učiva, dokáže patrične odôvodniť.
- Môže sa stať, že žiak má napriek mentálnemu postihnutiu zvládnuté základy čítania už pri nástupe do školy. V tom prípade je nutné v jeho individuálnom vzdelávacom programe v zložke čítanie nadviazať na jeho úroveň čítania a nie mechanicky dodržiavať postup určený v učebných osnovách ročníka, do ktorého je zaradený.
- Pre niektorých žiakov s AU alebo PVP s MP nácvik čítania vychádzajúci z hláskovania a spájania hlások do slabík, ktoré izolovane nemajú žiadny význam, je nepochopiteľné

a nezmyselné. Analyticko-syntetickú metódu nácviku čítania je vhodné u týchto žiakov nahradiť metódou globálnou. Vychádza sa pri nej z učebnice Moje učenie (A. Šedibová) s uplatnením tvorivého potenciálu, ktorý pedagóg nadobudol pri svojom vysokoškolskom vzdelávaní (tvorivé uplatňovanie vyučovacích foriem a metód učiteľa s vysokoškolským vzdelaním je v jeho kompetencii).

- Nie je záväzná učiť žiaka všetky tvary písmen veľkej a malej, tlačenej a písanej abecedy, pripúšťa sa nácvik čítania aj zápisu iba tvarov písmen veľkej tlačenej abecedy, treba však pamätať na neskorší obmedzený výber textov na čítanie – (malé tlačené písmená).
- V prípade, že žiak je schopný pracovať s viacerými tvarmi písma, možno mu pri preberaní každého písmena pridať aj tvar malého tlačeného, veľkého písaného a malého písaného písmena.
- Pri výučbe čítania sa môže stať, že úroveň techniky čítania u žiaka presiahne úroveň jeho intelektuálneho a rečového vývinu a nebude v súlade s úrovňou chápania čítaného textu.
- Okrem textov na čítanie je preto potrebné takmer vždy využívať aj ilustrácie znázorňujúce kľúčové slová (osoba, zvierka, vec, jav, činnosť, farby, výraz tváre a pod.) alebo skutočné predmety, resp. predvádzanie činností.
- Pri nácviku pozornosti žiaka a tých zručností, ktoré predchádzajú učeniu čítať, ale aj pri samotnom vyučovaní čítania dbáme na to, aby sme ho upúťali témami jemu blízkymi, ktorých použitie môžu slúžiť ako motivácia, resp. odmena.
- Obsah textov pripravovaných pre žiaka na čítanie a literárnu výchovu by mal rešpektovať skutočnosť, že chápanie textu, viet a odkazov, a to aj pre tých žiakov, ktorí disponujú dobrými rozumovými schopnosťami, sťažuje charakteristická črta autizmu alebo ďalších pervazívnych vývinových porúch - doslovné chápanie slov a slovných spojení. Ide napr. o dôslednú konkretizáciu („preskočiť riadok“ v skutočnosti znamená niečo iné, než čo žiadame od žiaka pri čítaní), o stotožňovanie počutého a čítaného s tým, čo dieťa už pozná (výraz v literárnom príbehu “zomrieť od smiechu“ vyvolá v žiakovi opačnú predstavu, než sa ustáleným slovným spojením sleduje), o neschopnosť postrehnúť moduláciu hlasu (je ťažké, často až nemožné využívať prostriedky metakomunikácie).
- Nevyužívanie (nezvládanie) modulačných prvkov hlasu je nutné u žiakov rešpektovať (monotónne čítanie a pod.) napriek tomu, že učebné osnovy uvádzajú aj nácvik modulácie hlasu, keďže niektorí žiaci ho môžu zvládnuť.

Gramatika a sloh

- Charakteristika osobitostí pri vyučovaní zložiek gramatika, sloh a literárna výchova je postupne uvedená v časti obsahu vzdelávania pre 5. – 9. ročník. Je nevyhnutné oboznámiť sa s ňou pred začatím vypracovávania individuálneho vzdelávacieho programu pre žiaka ktoréhokolvek ročníka, vrátane prvého stupňa, nakoľko vzájomnú súvislosť učiva v predmete slovenský jazyk a literatúra nie je možné presne rozčleniť. Z formálneho hľadiska nie je únosné, aby sa v texte obsahu vzdelávania opakovali rovnaké časti súvisiace s uplatnením určitého učiva vo viacerých ročníkoch pri rôznej úrovni.
- Vzhľadom na spoločné prvky v zložkách čítanie - literárna výchova a sloh navzájom úzko prepojené, je možné časovú dotáciu vyhradenú na čítanie využiť najmä na nácvik techniky čítania a čítania s porozumením a ďalšie prvky možno pričleniť do zložky sloh, aj keď ich takto učebné osnovy neuvádzajú. Pri inej príležitosti rozvíjanie žiakových zručností v obsahu vzdelávania pričlenených k slohu možno uplatniť v zložke čítanie a literárna výchova, resp. v zložke gramatika.

- Rozvíjanie slovnej zásoby je prirodzený proces, ku ktorému dochádza pri pedagogickom pôsobení na žiaka. Rozlišujeme prirodzené rozvíjanie slovnej zásoby – patria sem všetky slová, ktorým žiak postupne rozumie (pasívny slovník), alebo ich sám používa (aktívny slovník) a cielené rozširovanie slovnej zásoby žiaka. V predmete slovenský jazyk v každej jeho zložke sa využívajú nové pojmy v písomnej forme na vytváranie databázy pre každého žiaka, ktorou je „čítaná slovná zásoba” a „písaná slovná zásoba”. Tvoria ju slová, ktoré sa žiak naučí postupne čítať či písať tak, aby si ich vybavoval ako vytvorené stereotypy. Nehovoriaci žiaci aspoň v pojmovej podobe v spojení s ilustráciou, ktorú vedú k danej situácii priradiť. Cielene nacvičované slová jeho čítanej aj písanej slovnej zásoby je vhodné zaznamenávať do tzv. osobného frekvenčného slovníka, ktorý možno kedykoľvek využívať na udržiavanie nadobudnutých „čítacích“ stereotypov.
- Osobný frekvenčný slovník je vhodné využívať aj v slohovej výchove, najmä pri nácviku čítania a písania zmysluplných odkazov, vyjadrení.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

Čítanie a literárna výchova

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom pre vyučovací predmet čítanie,
- rozvinúť upriamenie pozornosti na vnímanie predmetov, ktoré obklopujú žiaka v škole a na pozorovanie cielenej činnosti učiteľa,
- utvoriť predpoklady pre vnímanie nakresleného symbolu/obrázka ako dorozumievacej jednotky.

OBSAH

Utváranie stereotypného správania žiaka pri organizácii priestoru a času pre prácu s pomôckami a ďalšími vecami, využívanými predovšetkým v tomto vyučovacom predmete.

Nácvik správneho sedenia pri manipulácii s kartičkou, papierom, knižkou, modelmi.

Rozvíjanie základných schopností súvisiacich s vnímaním a akceptovaním činností dôležitých pre osvojovanie si práce so symbolom.

Upriamenie pozornosti na určený objekt, obrázok, ilustráciu, nákres.

Vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto...) pri augmentatívnej komunikácii.

Nácvik porozumenia symbolu alebo gestu, slúžiaceho pre označenie predmetov a činností.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom pre vyučovací predmet čítanie,
- rozvinúť upriamenie pozornosti na vnímanie predmetov, ktoré obklopujú žiaka v škole a na pozorovanie cielenej činnosti učiteľa,
- utvoriť predpoklady pre vnímanie nakresleného symbolu ako dorozumievacej jednotky,
- vytvoriť algoritmus vedúci k sústredeniu sa na usmernený výkon vo vyhradenom priestore a čase pre vyučovací predmet čítanie,
- naučiť zoskupiť rovnaké (resp. podobné) predmety podľa ich charakteristických znakov,
- vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto...) pri augmentatívnej komunikácii.

OBSAH

Zameriavanie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Vyhľadávanie tvarovo/farebne rovnakých jednotlivých predmetov/obrazcov spomedzi predmetov/obrazcov usporiadaných v jednom rade/dvoch radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v jednom rade/dvoch radoch zľava doprava.

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmerný výkon v priestore a čase vyhradenom pre vyučovací predmet čítanie,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku,
- vedieť ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť zoskupiť rovnaké (resp. podobné) predmety podľa ich charakteristických znakov,
- vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto...) pri augmentatívnej komunikácii.

OBSAH

Zameriavanie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe,

Vyhľadávanie tvarovo/farebne rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Nácvik chápania a vyjadrenia polohy predmetu – hore, dolu, na kraji, v prostriedku/uprostred, na konci, pred, za, nad, pod, atď. – nie je potrebné nacvičiť v priebehu školského roka všetky pojmy, alebo naopak, žiakom, ktorí zvládnu tieto základné, možno pridať ďalšie (vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, ...).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky, ...).

Priradovanie slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priradovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným pomenovaniám.

Nácvik spoznávania (čítanie) niektorých písmen, slov.

PROCES

Po zoznámení žiaka s priestorom, v ktorom sa bude realizovať predmet slovenský jazyk a literatúra, sa žiak oboznámi s objektmi, ktoré sa budú využívať v začiatkových fázach vyučovania predmetu. Prvoradou úlohou je nerozptyľovať pozornosť žiaka rôznorodosťou

predmetov, dôležité je mať pripravený materiál alebo publikáciu, o ktorej predpokladáme, že sa stane východiskovou pri našej práci; môže to byť učebnica Moje učenie (A. Šedibová), alebo iné učebnice a pracovné listy (pre špeciálnu základnú školu pre žiakov s mentálnym postihnutím, pre žiakov s chybami a poruchami reči, so sluchovým postihnutím alebo postupne tvorené vlastné pracovné listy prispôbované individuálnym potrebám žiaka).

Potrebná je vlastná databáza kartičiek, z ktorých vyberáme pre každého žiaka tie, ktoré sú pre neho vhodné a na každý vyučovací blok len taký počet, ktorý je schopný vnímať a rozlišovať.

V prípravných fázach je dôležité upevňovanie používaných slov s jednoduchou výslovnosťou (aj keď ide o produkciu slov len z našej strany), nácvik potrebnej disciplíny pri používaní predmetov určených pre žiaka a vytýčený postup, ktorý sa nemení (vytváranie algoritmu), rozvíjanie sluchového a zrakového vnímania žiaka. Pri sledovaní obrázkov a čohokoľvek, čo sa usporadúva do radu, sa postupuje vždy zľava doprava.

Rozvíjanie zmyslového vnímania je v predmete slovenský jazyk a literatúra upriamené na spoznávanie učiteľom pomenovaných predmetov a činností a ich symbolov a až po ich bezpečnom pasívnom ovládaní sa prechádza na ich pomenúvanie žiakom, ako jeho reakcií na danú otázku.

Na začiatku je dôležitá práca najmä s priestorovými maketami/predmetmi, ktoré možno uchopiť do ruky, až neskôr prechádzame na obrazce. Pri vyhľadávaní rovnakých alebo podobných predmetov/obrazcov je potrebné, aby v každom rade, t. j. „v ponuke“ rôznych predmetov/obrazcov sa vyskytovala vždy len jedna dvojica rovnakých predmetov/obrazcov, po zvládnutí úlohy treba pripraviť ďalší takýto rad s inou rovnakou dvojicou.

Pri vyhľadávaní odlišných predmetov/obrazcov sa do radu umiestnia vždy tri – štyri rovnaké predmety a jeden iný.

V rámci rozvíjania sluchového a zrakového vnímania sa nacvičuje aj určovanie polohy grafického znázornenia predmetu, zvyčajne oblúbeného, najskôr pojмами „hore, dolu, v prostriedku“ a pod. Na určovanie polohy sa používajú obrázky nakreslené alebo nalepené na veľkom hárku papiera pripnuté na tabuľu, ku ktorým sa pridávajú ďalšie obrázky; treba začať tak, aby pri určovaní polohy hore – dolu žiak menil pozíciu svojho tela: natiahnuť sa a zdvihnúť ruku k obrázku alebo predmetu, ktorý je „hore“, čupnúť si k obrázku, predmetu nachádzajúcim sa „dolu“, predmet „uprostred“ má žiak na úrovni predpažených rúk. Veľkosť hárka upevneného na tabuľu je treba postupne zmenšovať až na formát A5 až A6, tak, aby žiak mohol vnímať pojem „hore, dolu, v prostriedku (uprostred)“ a dotknúť sa obrázka aj vtedy, keď nezmení polohu svojho tela. Ak to dispozícia žiaka umožní, je treba prejsť aj na nácvik určenia uvedených polôh na vodorovne umiestnenej podložke - zaužívaný pojem „hore“ teda žiak bude chápať aj vtedy, keď jeho situovanie na papieri v doslovnom význame = „ďalej od teba“, „dolu“ = „bližšie k tebe“, „v prostriedku“ = „ani hore, ani dolu“, t. j. medzi horným a dolným umiestnením.

1. ROČNÍK

Čítanie a literárna výchova

Ak v tomto ročníku žiak iba začína svoju školskú dochádzku, možno vyučovanie čítania začať učivom určeným pre prípravný ročník. K učivu prípravného ročníka sa možno vrátiť aj v prípade, že žiak nezvláda obsah učiva prvého ročníka.

1. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Vedieť manipulovať s obrázkami podľa pokynov,
- naučiť sa ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku.

OBSAH

Nácvik stereotypov pri organizácii priestoru a času pre vyučovanie čítania.

Nácvik správneho sedenia pri manipulácii s drobnými predmetmi, šablónou, papierom, knižkou, písacími a kresliacimi potrebami.

Rozvíjanie základných schopností súvisiacich s akceptovaním a vnímaním činností a predmetov dôležitých pre osvojovanie si práce s písmenami – vnímanie tvaru, obrysu, ukladanie drobných predmetov vedľa seba (zľava doprava), vytváranie určených medzier medzi nimi a pod..

Upriamanie pozornosti na určený predmet, obrázok s určitou jeho vlastnosťou.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností.

1. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Vedieť sa sústrediť na usmernený výkon spojený s miestom a časom určeným pre predmet čítanie,
- vedieť ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku,
- vedieť rozlíšiť obrázky na základe učiteľom určených znakov,
- vedieť udržať pozornosť pri manipulácii s obrázkami pri plnení úlohy.

OBSAH

Zameranie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe,

Chápanie a vyjadrenie polohy predmetu – hore, dolu, vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, na kraji, v prostriedku, na konci, pred, za, nad, pod.

Určovanie (vyhľadávanie) tvarovo (farebne) rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo (farebne) odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky, ...).

Priradovanie (ústnych) slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priradovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným (ústnym) pomenovaniám.

začať so spoznávaním (čítaním) samohlások **a - á, e - é, i - í, o - ó, u - ú**.

1. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Zvládnuť základy čítania – písmená a základy techniky čítania - slabiky, jednoslabičné slová,
- porozumieť prečítanému slovu - jednoduchému formou aj obsahom,
- porozumieť prečítanému spojeniu dvoch slov,
- dokázať vnímať jednoduchý, pedagógom prečítaný príbeh,
- vedieť reprodukovať (slovom, kresbou, ukázaním na objekt – obrázok, predmet) fakty z textu.

OBSAH

Zameranie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe,

Chápanie a vyjadrenie polohy predmetu – hore, dolu, vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, na kraji, v prostriedku, na konci, pred, za, nad, pod. .

Určovanie (vyhľadávanie) tvarovo (farebne) rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo (farebne) odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky, ...).

Priradovanie slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priradovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným pomenovaniám.

Postupný nácvik čítania písmen **a - á, e - é, i - í, o - ó, u - ú, m, l, v, t, p** a zodpovedajúcich tvarov príslušných uvedených písmen veľkej tlačenej abecedy, alebo nácvik ich čítania iba v tvaroch veľkej tlačenej abecedy – podľa individuálnych osobitostí žiaka.

Nácvik čítania otvorených slabík.

Žiaci, ktorí sa učia globálnou metódou čítania postupujú podľa postupu určeného učiteľom.

Literárna výchova

- Upriamanie pozornosti na počúvanie krátkeho príbehu s dejom – čítaného z detskej knihy.
- Reprodukcia obsahu príbehu podľa otázok s podporou ilustrácií, obrázkov.

PROCES

Tempo práce je potrebné zvoliť podľa schopností žiaka, pričom je možné, že na konci školského roku žiak nebude mať zvládnuté celé učivo slovenského jazyka a literatúry určeného pre 1. ročník, čo nie je dôvod na to, aby ročník opakoval; v ďalšom ročníku žiak učivo doberie a až potom prejde na učivo ďalšieho ročníka.

Proces, t. j. postupy pri vyučovaní, ktoré sa uplatňujú v prvom ročníku, sú obdobou procesu prípravného ročníka. Učiteľ prispôbuje proces podľa individuálnych osobitostí žiaka a na základe vlastného pedagogického prístupu.

Nácvik čítania sa začína spôsobom, ktorým je žiak schopný pracovať, dôležité je zistiť, ktorému žiakovi vyhovuje viac globálna metóda výučby čítania; nácvik analýzy a syntézy nezanedbávame ani u žiakov, ktorí sa učia čítať globálnou metódou – túto operáciu budú musieť ovládať pri písaní.

5. ROČNÍK

Čítanie a literárna výchova, gramatika, sloh

5. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Vedieť čítať a písať ďalšie písmená abecedy,
- vedieť čítať jedno a dvojslabičné slová pozostávajúce z nacvičovaných písmen,
- podieľať sa na reprodukcii textu – vedieť odpovedať na otázky k vypočutému textu alebo vybrať na jej základe správny obrázok.

OBSAH

Čítanie

- Opakovanie a utvrdzovanie čítania písmen a slov vyučovaných v predchádzajúcom ročníku.
- Návik čítania písmen **b, j, s, n, d, z**, vrátane náviku ich čítania v slabikách a slovách.
- Čítanie dvojčlenných viet (podstatné meno + činnosť, ktorú nositeľ podstatného mena vykonáva) s rozlíšením, či ide o oznam alebo otázku – na otázku vedieť odpovedať (áno, nie).
- Pre nehovoriacich žiakov – oznam, otázku číta učiteľ, žiak vykoná realizáciu pokynu, alebo odpovie na otázku áno, nie.

Literárna výchova a sloh

- Počúvanie čítania krátkeho literárneho útvaru podporeného ilustráciami.
- Návik jednoduchých odpovedí na otázky súvisiace s prečítaným textom.
- Vyhľadávanie ilustrácií súvisiacich s prečítaným textom.
- Vyhľadávanie kľúčových slov alebo obrázkov súvisiacich s vypočutým textom podľa učiteľovho napovedania.
- Samostatný výber a priradovanie slov k ilustráciám súvisiacich s prečítaným textom.

Gramatika

- Návik písania nových písmen zo zložky čítanie.
- Opakovanie a utvrdzovanie písania písmen a slabík, slov doteraz vyučovaných, ich odpisovaním podľa predpísaného vzoru.

PROCES

Pri písaní písmen a slov vo vyučovacej zložke gramatika nacvičujeme aj písané tvary malej a veľkej abecedy len v prípade, že to žiak zvláda bez väčších problémov; v prípadoch, kde písanie písaných tvarov písmen je pre žiaka komplikáciou, od neho upúšťame. Literárnu výchovu a sloh možno spájať do spoločnej vyučovacej jednotky, nakoľko na tejto úrovni je zložka čítanie vo veľkej miere venovaná náviku čítania z technickej stránky.

5. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Vedieť čítať a písať ďalšie písmená veľkej tlačenej abecedy,
- oboznámiť sa s písmenami s malou frekvenciou výskytu v bežne využívanej slovnej zásobe slovenského jazyka,

- vedieť čítať slová s dvojhláskami,
- plynule čítať mechanicky nacvičené slová každodenného života s ich uvedomelým porozumením,
- vedieť si vypočítať text (krátky príbeh, popis) s uvedomelým porozumením.

OBSAH

Čítanie

- Nácvič čítania písmen **č, š, ž, d', t', ň, ľ, g, f, ch**.
- Nácvič čítania slov s výskytom dvojhlások ia, ie, iu.

Literárna výchova a sloh

- Rozširovanie osobného frekvenčného jazyka o slová s písmenami nacvičovanými v tomto ročníku.
- Využívanie informačnej hodnoty textu pri jeho reprodukcii.
- Využívanie rozšíreného osobného frekvenčného slovníka pri tvorbe jednoduchých viet – vyjadrenie účelnosti predmetu (Prečo? Načo?), priradovanie slov – podstatných mien k pomenovaniu činnosti, vlastnosti.

Gramatika

- Nácvič písania písmen nacvičovaných v čítaní.
- Zapisovanie slabík a niektorých jednoduchých slov nacvičovaných na čítaní ich odpisovaním a po ich nadiktovaní.
- Nácvič správneho používania dĺžna pri zápise slabík, slov.

5. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Pri čítaní správne uplatňovať intonáciu oznamovacej a opytovacej vety,
- čítať s porozumením,
- vedieť rozlíšiť dva literárne útvary – báseň s rýmami a rozprávku,
- vedieť vyčleniť spomedzi písmen mäkké spoluhlásky,
- vedieť v rade slov vyhľadať osobu, zviera, vec,
- poznať základné gramatické kategórie slov označujúcich osoby, zvieratá a veci - podstatných mien: rod a číslo,
- vedieť nájsť v texte vlastné meno osoby, zvieratá,
- vedieť využiť slovnú zásobu zo svojho frekvenčného slovníka na tvorbu a rozvíjanie viet pri slohu.

OBSAH

Čítanie a literárna výchova

- Učiť sa čítať s využitím správnej intonácie oznamovaciej a opytovaciej vety.
- Nacvičovanie čítania s porozumením.
- Reprodukovať obsah textu po vlastnom prečítaní na základe otázok a ilustrácií.
- Osvojovať si pojmy “rozprávka, báseň“ (prípadne doplniť o ďalšie „hádanka, spisovateľ, časopis, článok“) a učiť sa ich správne priradiť k príslušným textom.

Gramatika

- Osvojiť si písanie „i“ vnútri slova po mäkkých spoluhláskach.
- Učiť sa v texte vyhľadávať podstatné mená podľa rodu - pomenovávanie rodov aj slovom „mužský, ženský, stredný“ učíme len tých žiakov, ktorí sú schopní to zvládnuť, ostatní žiaci určujú rod pomocou ukazovacích zámen „ten, tá, to“.

- Učiť sa určiť číslo podstatných mien – žiaci, ktorí dokážu použiť prívlastok „jednotné a množné číslo“, môžu tieto prívlastky používať, u iných stačí, keď rozlíšia, či slovo označuje len jednu osobu, zviera, vec, alebo viac.
- Učiť sa vyhľadávať v texte vlastné podstatné mená – mená osôb a zvierat vo vnútri vety (napr. podľa veľkého začiatočného písmena).

Sloh

- Tvorenie viet na predložené slová (prípadne podľa ilustrácie ako dodatočnej pomôcky).
- Písomné dopĺňanie a obmieňanie viet z poskytnutej batérie slov.
- Tvorenie jednoduchých textov na určitú tému podľa ilustrovaného deja.

PROCES

Pri písaní písmen a slov vo vyučovacej zložke gramatika žiak píše písané tvary písmen len v prípade, že to zvláda bez väčších problémov, v prípadoch, kde písanie písaných tvarov písmen je pre žiaka komplikáciou, upúšťa sa od neho. Pri rozširovaní frekvenčného slovníka žiaka o činnosti a vlastnosti osôb, zvierat, vecí sa vychádza z toho, že tieto slová sú dôležité na to, aby sme sa dozvedeli, aká vec/človek, zviera... je a čo robí (napr. zo slova „chlapec“ sa nedozvieme podrobnosti ako zo spojenia slov „veselý chlapec“, „smutný chlapec“, „malý chlapec“, alebo „chlapec sedí“ „chlapec leží“).

Pri nácviku písania mäkkých spoluhlások s mäkčeňom sa používa od začiatku pomenovanie „mäkčeň“; pri nácviku čítania nových slov uprednostňujeme globálnu metódu, ktorá podporuje čítanie s porozumením. Vyučovanie hodín literárnej výchovy a slohu úzko súvisí, je vhodné, aby sa prelínali; prečítaný text, ako ucelený krátky literárny útvar, má byť zatiaľ vždy podporený ilustráciami, aby bolo možné porozumenie jeho obsahu overiť a upevňovať viacerými spôsobmi, využitie ktorých zároveň plní funkciu slohovej výchovy; príklady činností: vyhľadávanie ilustrácie so situáciou, ktorá sa vyskytla v texte a to spomedzi viacerých ilustrácií, ktoré s textom nesúvisia, zoradovanie ilustrácií patriacich k textu do správneho poradia podľa deja, nácvik rozvíjania deja prostredníctvom kladenia jednoduchých otázok týkajúcich sa objektov v texte; otázky zameriavame na „kto“, „čo“, „kto prišiel“, „čo urobil“, odkiaľ prišiel“, „kam išiel“ a pod. Otázky nezameriavame na vlastnosti (aký, ktorý...), po zvládnutí uvedených činností s ilustráciami môže žiak sám vyhľadávať kartičky so slovami, ktoré podľa neho súvisia s textom, ktorý čítal, alebo ktorý sme mu my prečítali – následne vykonáme spoločnú kontrolu – prečítame text a odkladáme kartičky, ktoré sa v texte vyskytli – kartičky, ktoré „zostanú“, označíme ako „chybné“, z vybratých kartičiek žiak môže zostavovať z nich dvojslovné vety.

V gramatickej zložke sa vytváranie stereotypov, ako základ práce so žiakom s AU alebo PVP s MP, uplatňuje aj pri nácviku písania najčastejšie používaných slov, aby ich žiak dokázal napísať pri odpisovaní alebo bez predlohy aj vtedy, ak u neho zlyháva schopnosť analýzy a syntézy. Súčasťou cieľov v gramatickej zložke je v tomto ročníku okrem diakritiky a základnej interpunkcie naučiť žiaka v texte rozlíšiť rodné meno osoby, vedieť ho odlíšiť od slova na začiatku vety, ktoré nie je vlastným menom a učiť ho správne napísať (s veľkým začiatočným písmenom) aj bez optickej predlohy. Písanie slova s veľkým začiatočným písmenom na začiatku vety a vlastných mien iných, než ktoré označujú osoby, žiak naďalej píše na základe usmernenia.

Prehľad poradia písmen preberaných v jednotlivých ročníkoch

Ročník	Úroveň	Písmená, spoluhláskové skupiny
Prípravný	1.	---
	2.	---
	3.	---
I.	1.	---
	2.	A - Á, E - É, I - Í, O - Ó, U - Ú
	3.	A - Á, E - É, I - Í, O - Ó, U - Ú, M, L, V, T
II.	1.	---
	2.	M, L, T, P, V
	3.	B, J, S, N, D, Z, Y, H, K, C, R
III.	1.	A, E, I, O, U, M, L, V, T, P
	2.	B, J, S, N, D, Z
	3.	Č, Š, Ž, Ď, Ť, Ň, Ľ, G, F, CH
IV.	1.	Á, É, Í, Ó, Ú, M, L, V, T, P,
	2.	Y, H, K, C, R
	3.	Ĺ, Ŕ, DZ, DŽ, Ā, Ō, W, X, Q
V.	1.	B, J, S, N, D, Z
	2.	Č, Š, Ž, Ď, Ť, Ň, Ľ, G, F, CH
	3.	---
VI.	1.	Y, Ý, H, K, C, R
	2.	Ř, Ĺ, DZ, DŽ
	3.	---
VII.	1.	Č, Š, Ž, Ď, Ť
	2.	Ā, Ō, W, X, Q
	3.	---
VIII.	1.	Ň, Ľ, G, F, CH
	2.	---
	3.	---
IX.	1.	Ř, Ĺ, Ā, Ō, DZ, DŽ, W, X, Y
	2.	---
	3.	---

**ROZVÍJANIE KOMUNIKAČNÝCH SCHOPNOSTÍ
A
SOCIÁLNYCH ZRUČNOSTÍ
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Z oblastí, ktoré sú pri autizme alebo ďalších pervazívnych vývinových poruchách poškodené, je najmarkantnejšie poškodenie v oblasti sociálnych zručností a komunikačných schopností. Nakoľko skutočná komunikácia predstavuje vždy sociálnu interakciu, nemožno od poškodenia sociálnych schopností komunikáciu oddeliť. Rozvíjanie schopností komunikovať je preto jedným zo základných cieľov výchovno-vzdelávacieho procesu žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP).

V závislosti od miery postihnutia, resp. aktuálne používanej formy komunikácie je cieľom predmetu Rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie sociálnych zručností vytvorenie, resp. rozvíjanie komunikačných schopností s atribútmi prostriedku vyjadrovania **potrieb**, nadväzovania **kontaktov**, ako aj **výmeny** informácií a vo vyšších ročníkoch, resp. v prípade menšej miery autizmu, aj vyjadrovanie vlastných emocionálnych stavov a ich „čítanie“ zo správania iných ľudí (a najmä následná schopnosť prispôsobenia vlastného správania vnímaným informáciám verbálneho aj neverbálneho charakteru).

Na každom stupni vyučovania predmetu, nezávisle od spôsobu komunikácie žiaka, je potrebné rozvíjanie jestvujúcich schopností komunikácie v zmysle sociálnej komunikácie, ich posúvanie na vyššiu vývinovú úroveň a generalizácia naučených schopností na nové situácie, nový kontext. Prvoradým cieľom vzdelávania je sociálne správanie zodpovedajúce veku žiaka, úrovni jeho schopností, resp. rozvíjanie a učenie základných predpokladov týchto zručností. Všetky naučené schopnosti je potrebné za úzkej spolupráce s rodinou generalizovať na prirodzené, domáce prostredie, inak vzdelávanie stráca zmysel.

Neoddeliteľnou súčasťou sociálneho správania sú schopnosti, ktoré napomáhajú sociálnej integrácii, **tzv. integračné zručnosti** (nadväzovanie a udržanie vzťahov, trávenie voľného času atď.) a v neposlednom rade samoobslužné schopnosti. Integráciu v dospelosti ovplyvňujú schopnosti postarať sa o seba, o domácnosť, atď. Súčasťou predmetu Rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie sociálnych zručností je preto aj rozvíjanie sociálneho správania, sebaobsluhy a tzv. domáce zručnosti.

Okrem vyučovacích hodín predmetu Rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie sociálnych zručností sa na rozvíjaní a upevňovaní komunikačných schopností a sociálnych zručností podieľajú ďalšie vyučovacie predmety, najmä slovenský jazyk a pracovné vyučovanie.

Aby sa dieťa s AU alebo PVP s MP stalo členom skupiny, resp. malo vzťah s iným dieťaťom alebo s členom rodiny, musí mať schopnosti nevyhnutné k nadväzovaniu interakcií. Členovia skupiny iniciujú a reagujú jeden na druhého a podieľajú sa na ovplyvňovaní štruktúry interakcie. Inými slovami deti sa samy rozhodujú, kedy a ako prebieha interakcia, nereagujú len na inštrukcie vonkajšieho vodcu. Deti sú aktívne, pretože aktivita sama je pre ne odmenou (aspoň čiastočne).

U malých detí, ktoré nemajú pervazívnu vývinovú poruchu, sa sociálne kontakty prejavujú rôznymi formami sociálnych hier. Avšak základy sociálnej hry sú väčšinou naučené v izolácii od iných detí. (Dieťa sa naučí hádzať loptu, stavať vežu, bicyklovať atď. samo, resp. bez asistencie iných detí.) To znamená, že dieťa naučené zručnosti nezačne automaticky využívať aj v aktivitách s inými deťmi. V ranom sociálnom vývine dieťa potrebuje zažiť rôznorodé sociálne interakcie, až potom ich začne samo vyhľadávať.

Sociálny vývin dieťaťa s AU alebo PVP s MP je od tejto prirodzenej cesty výrazne odlišný.

Problémy, vyplývajúce z autizmu alebo ďalších pervazívnych vývinových porúch, neumožňujú deťom, aby sociálne zručnosti nadobúdali spontánne, intuitívne, vyplývajúc zo

sociálneho pochopenia. Z hľadiska používaných metód majú preto dominantnú úlohu kognitívne postupy a postupy terapie správania. Z rovnakého dôvodu deti naučené schopnosti neaplikujú spontánne v domácom prostredí. Je nevyhnutné nepretržite rodinu informovať o dosiahnutých pokrokoch detí a metódach ako ich preniesť domov - v oblasti komunikácie, sociálneho správania, sebaobsluhy i domácich zručností. Niektoré z uvedených cieľov je možné realizovať len v domácom prostredí.

Všeobecným cieľom predmetu, ktorý sa prelína každým ročníkom a úrovňou vzdelávania je rozširovanie funkčnej komunikácie v kategóriách:

- žiadanie osobných potrieb,
- reakcie na správanie iných ľudí,
- komentovanie,
- žiadanie informácií,
- vyjadrovanie pocitov,
- vyjadrovanie prosociálnych postojov.

Vhodným východiskom je tzv. Laheyovej model vývinu reči, ktorý sa orientuje na jazykové schopnosti detí, komunikačné správanie, ako aj nerečové komunikačné správanie. Vychádza zo zákonitostí normálneho vývinu, pričom rešpektuje kognitívne a sociálne aspekty vývinu konkrétneho dieťaťa. Pri voľbe cieľov na najbližšie obdobie vychádzame z dosiahnutej úrovne troch základných dimenzií jazyka: **obsahu, formy a pragmatiky**.

Obsah – o čom sa hovorí, alebo čo v reči rozumieme. Predstavuje sémantiku reprezentovanú vo vyjadrovaní. Vyvíja sa spontánne počas celého života. Existujú tri hlavné kategórie obsahu: *predmety, vzťahy medzi predmetmi a vzťahy medzi dejmi*.

Forma – spôsob prenosu informácií. Prenos informácií sa môže uskutočňovať prostredníctvom zvukov, pohybmi alebo postavením rúk, používaním komunikačných symbolov a rôznych komunikačných prostriedkov, ktoré plnia rolu podpornej (augmentatívnej) a/alebo náhradnej (alternatívnej) komunikácie. *Augmentatívne systémy komunikácie* majú podporovať už existujúce, ale pre bežné dorozumievanie nedostatočné komunikačné schopnosti. *Alternatívne komunikačné systémy* sa používajú ako náhrada hovorenej reči.

Pragmatika – prečo dochádza ku komunikácii a ako sa uskutočňuje.

Rozlišujeme tri základné aspekty pragmatiky:

- prečo dochádza ku komunikácii, t. j.: interakcia, regulácia a kontrola medzi partnermi komunikácie, dosiahnutie osobných cieľov, vzbudenie pozornosti,
- ako sa vyberajú formy vyjadrovania, aby slúžili potrebnej funkcii v danom kontexte. Časť správy je vždy nad jazyková : predmety, deje, vzťahy, atď.,
- ako upútať pozornosť, ako reagovať na prehovorenie inej osoby, ako ukončiť rozhovor, vedieť sa správať v roli počúvajúceho aj hovoriaceho, resp. toho, kto sa nejakou formou vyjadruje.

Sekundárnym cieľom tohto vyučovacieho predmetu je **zmierňovanie prejavov problémového správania**.

PROCES

Ciele možno dosiahnuť používaním správnych *foriem* komunikácie (verbálnej a/alebo alternatívnej a/alebo augmentatívnej).

Pri výbere správnych spôsobov komunikácie treba zohľadniť: aký je stupeň motivácie žiaka komunikovať, aký je repertoár neverbálneho komunikačného správania žiaka, či prejavuje žiak záujem o symboly, aká je kognitívna úroveň žiaka, aký komunikačný systém sa najlepšie hodí k spôsobu učenia žiaka, aké má žiak schopnosti na používanie zvoleného systému, aký je najjednoduchší spôsob komunikácie pre žiaka, ktorý spôsob komunikácie sa zdá byť najfunkčnejší pre žiaka, aká je pravdepodobnosť, že dieťa bude zvolený systém používať za rozličných okolností, aké má dieťa problémové správanie, ktoré je potrebné brať do úvahy pri výbere komunikačného systému.

Ciele možno dosiahnuť používaním vhodných *foriem* a *stupňov* pomoci: prompt (súčinnosť pedagóga prostredníctvom pomoci poskytnutej fyzicky, vizuálne alebo iným, nešpecifickým spôsobom), tvarovanie (jestvujúceho správania do inej, želanej formy), reťazenie (vybudovanie nového správania kombináciou jednoduchých prvkov správania).

Prvá úroveň obsahu vzdelávania je zameraná na neverbálnych žiakov.

Pri vyššej ako prvej úrovni obsahu vzdelávania je potrebné prejsť najprv so žiakom ciele, resp. obsah všetkých nižších úrovní daného ročníka. **Vzhľadom na fakt, že narušenie sociálnych zručností a komunikačných schopností je pre pervazívne vývinové poruchy symptomatické, ako aj fakt, že autistický vývin je charakterizovaný svojou nerovnomernosťou, je takmer nepravdepodobné, aby žiak mohol postupovať rovnomerne v jednotlivých predmetoch v rovnakom ročníku a na rovnakej úrovni, resp. že každý nový školský rok sa automaticky prechádza do cieľov predmetu ďalšieho ročníka.** Ciele je potrebné voliť na základe dosiahnutej vývinovej úrovne, t.j. vybrať si najbližší dosiahnuteľný ročník a primeranú úroveň daného ročníka. Môže to znamenať, že žiak je viacero školských rokov vzdelávaný podľa obsahu rovnakého ročníka, príp. nepostupuje ani vzhľadom na ročník, ani úroveň – súvislosť s možnosťami dosiahnuť viac, s kapacitami konkrétneho dieťaťa podmienené mierou pervazívnej vývinovej poruchy, mentálnou úrovňou, príp. pridruženými poruchami a pod.

Podobne je zrejmé, že **vyučovanie sa člení na také dlhé časové úseky, ktoré zodpovedajú možnostiam žiaka, ako aj metodike práce so žiakmi s AU alebo PVP s MP** z ktorej vychádza, t.j. predovšetkým štrukturalizácia, vizualizácia a individuálny prístup.

Cieľom nie je za jeden školský rok zvládnuť ciele jedného ročníka, ale zvoliť ciele takého ročníka a takej úrovne, ktoré žiak môže dosiahnuť (na ktoré má vývinové predpoklady) v jeho vlastnom, individuálnom tempe, sprostredkované špecifickými formami, metódami a prostriedkami, ktoré sú jedinečné pre každého žiaka s AU alebo PVP s MP.

Ciele jednotlivých ročníkov, resp. úrovní je potrebné vždy adaptovať vzhľadom na zvolené formy komunikácie (pozri proces vyššie). Žiak, ktorý je verbálne zdatný, automaticky nevyužíva svoje slovné vyjadrovanie na sociálnu komunikáciu, či vyjadrovanie potrieb. Rovnako nie je pre autistický vývin prirodzené, že slovne sa vyjadrujúce dieťa má osvojené a pragmaticky využíva preverbálne formy komunikácie. Pre optimálnu voľbu správnych cieľov prejdeme cieľmi od najnižšieho ročníka a najnižšej úrovne, čím vlastne diagnostikujeme stupeň dosiahnutej vývinovej úrovne. Ak sú niektoré ciele žiakom len naznačované, ale nie zvládnuté v rôznych kontextoch a spontánne využívané (pragmatika), určia sa ako ciele a úroveň, z ktorej sa v danom školskom roku vychádza (aj keď sa začne učiť polovica cieľov jedného ročníka a v rámci školského roka sa prechádza do ďalšieho ročníka, či ďalšej úrovne).

Ciele prispôbujeme aktuálnej forme komunikácie žiaka (verbálnej – neverbálnej, neverbálnej predmetnej – neverbálnej obrázkovo-slovnej, atď.).

Poznámka k alternatívnej a/alebo augmentatívnej komunikácii (AAK)

Väčšina detí, ktoré sú neúspešné v dosiahnutí verbálnej komunikácie, môžu získať komunikačné schopnosti používaním AAK. Neexistuje najefektívnejšia forma pre deti s AU alebo PVP s MP. Výber vhodnej AAK je zložitý, môže, aj nemusí viesť k verbálnemu vyjadrovaniu. Najdôležitejšia je správna voľba AAK vzhľadom na konkrétne dieťa. Úspešná komunikácia vyžaduje, aby dieťa bolo schopné používať určité komunikačné prostriedky. Vždy je potrebné zvážiť silné a slabé stránky dieťaťa a vyberať s ohľadom na výhody a nevýhody AAK.

Najpoužívanejšie formy komunikácie pre dieťa s AU alebo PVP s MP sú: reč, ukazovanie alebo výmena obrázkovo-slovných symbolov, príp. písanie alebo ukazovanie na písané komunikačné symboly.

Najpoužívanejšia forma komunikácie je reč, predovšetkým pre jej zrozumiteľnosť, ako aj schopnosť posilňovať verbálny prejav detí bez špecifického tréningu. Reč je vždy poruke, možno ju rýchlo a úspešne využiť. Napriek uvedenému je pre dieťa s AU alebo PVP s MP reč mimoriadne náročná forma komunikácie (z rôznych dôvodov). Čím neskôr začne dieťa s AU alebo PVP s MP „hovoriť“, tým je pravdepodobnejšie, že sa verbálna komunikácia vôbec nevyvinie, najmä u detí s veľmi malými schopnosťami vokálnej imitácie.

Rôzne komunikačné symboly (na rôznej abstraktnej úrovni: od predmetov a fotografií k obrázkovo-slovným, až písaným symbolom) sú najpoužívanejšou formou AAK u nehovoriacich detí. Ich výhodou je, že komunikačný partner dieťaťa nemusí byť školený, aby ich vedel používať. Prvé komunikačné symboly vychádzajú z porovnávaní s identickými reálnymi predmetmi prostredia, ktorých používanie je veľmi rýchlo osvojiteľné. Používaním týchto symbolov je zaručená presnosť vyjadrovania (vďaka ich nemennosti a jednoznačnosti). Ich používanie je možné technicky prispôbiť aj deťom s prípadnými pridruženými poruchami (motoriky) – počítač, rôzne osobné elektronické „komunikátory“ a pod. Ich nevýhodou je ich samotný charakter (na rozdiel od reči, musíme mať komunikačné symboly v danom priestore, inak dieťa nie je schopné komunikovať, resp. ak sa nevyskytuje komunikačný symbol, vyskytuje sa problémové správanie). Neexistuje prirodzená societa, ktorá ich používa. Pri ich používaní musia byť komunikujúce osoby blízko seba. S narastajúcou zložitou slovnou abstrakciou, sa aj symboly stávajú abstraktnejšími, resp. abstraktnejšie vyjadrenia je ťažko symbolizovať. Zložitejšie slová často vôbec nemožno vyjadriť. Napriek uvedeným nevýhodám je pre mnoho detí s AU alebo PVP s MP používanie neverbálnych foriem AAK východisko, najmä ak majú slabú úroveň vokálnej, resp. verbálnej imitácie, ak sú závislí na verbálnych promptoch (aby verbálne komunikovali, potrebujú najprv verbálny prompt, t. j. aj napriek verbalite spontánne reč nevyužívajú na komunikáciu), majú problémy so začatím rozhovoru (časté aj u detí používajúcich slovné vyjadrovanie) alebo problémy komunikovať v stresujúcich situáciách. Ich rozvíjaním umožníme aj deťom, ktoré sa nedokážu slovné vyjadrovať, zúčastňovať sa komunikačných interakcií a dávať komunikácii zmysel (pragmatika). U detí hovoriacich, ale závislých na verbálnych promptoch, používanie AAK zmierňuje až eliminuje túto „závislosť“ a podporuje spontaneitu komunikácie.

Niekoľko poznámok k posunkom

- Najpoužívanejšia forma komunikácie u detí so sluchovým postihnutím,
- v repertoári dieťaťa s AU alebo PVP s MP môže mať motorická imitácia dôležité miesto,
- učiteľ môže používať fyzický prompt, ktorý postupne zmierňuje,

- posunky sú nezávislé od vonkajšej pomoci (a pomôcok), podobne ako reč,
- posunková reč vytvára topograficky založený jazyk, ktorý je podobný reči,
- posunky môžu podporiť vývin reči,
- užívatelia sa musia naučiť posunkovú reč,
- každý posunok musí byť presne motoricky zvládnutý, t.j. personál musí byť školený nielen v posunkovej reči, ale aj v používaní promptov a ich diferenciačnom podmieňovaní,
- dieťa s AU alebo PVP s MP najčastejšie zlyháva, lebo sa nedokáže naučiť použiteľné množstvo slov (posunkov), nepoužíva ich spontánne a negeneralizuje,
- podobne ako slová, aj posunky používa idiosynkraticky a tvorí posunkové neologizmy.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- U nekomunikujúcich žiakov vzbudzovať potrebu komunikovať,
- učiť silu komunikácie prostredníctvom neverbálnych modalít,
- vytvárať schopnosti nadviazovania očného kontaktu, dávať komunikácii očným kontaktom zmysel,
- vytvárať schopnosti ukazovania,
- dávať komunikácii očným kontaktom a ukazovaním zmysel,
- rozvíjať symbolickú reprezentáciu (symbol predmetu reprezentuje predmet),
- dávať do súvislostí totožné reálne predmety,
- zmiernovať rušivé správanie, spôsobené frustráciou z neschopnosti komunikovať,
- vyvolávať situácie krátkych interakcií s učiteľom,
- vytvárať predpoklady k spolupráci v samoobsluže.

OBSAH

Zmapovaním základných potrieb žiaka špecifikovať najfrekvencovanejšie potreby a prístup k nim obmedziť, resp. využiť ako základ vyjadrovania potrieb.

Vyjadrovanie potreby: „ešte“, "prosím si" (pri akejkoľvek činnosti, pri akejkoľvek potrebe) nadviazaním očného kontaktu, resp. vyvodzovaním očného kontaktu v situácii učenia a jeho generalizácia na prirodzené situácie.

Učenie schopnosti ukazovania.

Priradovanie celkom identických trojrozmerných predmetov.

Priradovanie symbolov – zmenšenín reálnych predmetov, k predmetom ktoré reprezentujú a naopak.

Vzbudenie alebo znovu vzbudenie pozornosti imitáciou, ktorá je pre žiaka posilnením.

Účasť na krátkej interakcii (hre) s učiteľom 3 až 5 minút.

Pasívna spolupráca pri vyzliekaní niektorých častí oblečenia a aspoň naznačenie obliekania (nastavenie ruky do rukáva, nasunutie nohy do topánky a pod.).

Nechat si viesť ruky pri umývaní rúk, tváre a ich utieraní, pri čistení zubov, ako aj pri fúkaní/ utieraní nosa a používaní toaletného papiera.

Nechat si viesť ruky pri jedení (používanie lyžice a vidličky vedením rúk),

Nechat si viesť ruky pri umývaní a utieraní tela a vlasov pri sprchovaní a kúpaní.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Zintenzívňovať túžbu žiaka komunikovať,
- vytvárať podmienky k tomu, aby sa komunikácia stala pre žiaka zábavnou,
- rozvíjať expresívne vyjadrovanie potrieb (verbálne).
- využívať neverbálne modalitty vrátane očného kontaktu ku komunikácii,

- rozvíjať symbolické myslenie,
- rozvíjať schopnosti, často používané pri hraní hier,
- rozvíjať základy sociálnych interakcií,
- rozvíjať zručnosti samostatnosti.

OBSAH

Zmapovaním základných potrieb žiaka špecifikovať najfrekvencovanejšie potreby a prístup k nim obmedziť, resp. využiť ako základ vyjadrovania potrieb jednoduchou verbálnou formou (ktorá je v súlade s používanou úrovňou verbálneho vyjadrovania dieťaťa).

Provokácia komunikácie žiaka používaním jeho hračiek, predmetov záujmu.

Zmapovaním obľúbených aktivít/ predmetov (motivačná báza) žiaka vytvoriť podmienky k tomu, aby bol žiak nútený verbálne vyjadriť žiadosť o ne.

Provokácia komunikácie žiaka používaním sociálnych rituálov, ktoré žiak obľubuje.

Vytváranie podmienok k spontánnemu vyjadrovaniu potreby uhasenia smädu a hladu a hygienických potrieb žiaka (t.j. snaha, aby dieťa spontánne vyjadrovalo potrebu ísť na WC, nie vtedy, keď to má na dennom režime).

Dôsledné vyžadovanie používania neverbálnych modalít (oného kontaktu) so súčasťou verbalizáciou v rámci každej komunikačnej situácie.

Priradovanie neidentických obrázkov.

Priradovanie neidentických predmetov k obrázkom a obrázkov k predmetom.

Účasť na krátkej interakcii (hre) s učiteľom (3 až 5 minút).

Aktívna pomoc dospelému pri obliekaní a vyzliekaní.

Aktívna spolupráca pri vykonávaní hygienických návykov (postupne sa naučiť používať procesuálne schémy na dvojrozmernú úroveň – zodpovedajúcej úrovni porozumenia žiaka).

Aktívna spolupráca pri stravovaní.

Vytváranie základných zručností pri práci v domácnosti.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Zapájať sa do skupinovej činnosti (5 - 6 detí), napr. počúvanie príbehu,
- počúvať v nerecipročných situáciách, napr. rozhlas, príbehy, (nie video),
- dokončiť vlastnú úlohu v skupine, bez intervencie učiteľa,
- potichu počúvať ostatných,
- počúvať deti a dospelých, pýtať sa a reagovať na otázky a komentovať to, čo sa povedalo (zväčšovanie rozsahu pozornosti a jej súdržnosti),
- dokázať sa sústrediť na jeden zvuk, napr. hlas spomedzi iných,
- počúvať a nasledovať inštrukcie a usmernenia.

OBSAH

Ciele dosahovať rozmanitými spôsobmi, podľa individuálnych kapacít žiaka, ním preferovaných aktivít a vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

PROCES

Po zmapovaní základných potrieb žiaka (postupne) obmedziť jeho spontánny prístup k niektorej z nich.

Vyjadrovanie potreby očným kontaktom nacvičujeme v štruktúrovanej, málo podnetnej situácii (prispôsobenej schopnosti žiaka sústrediť sa). Žiak a učiteľ sedia oproti sebe, učiteľ ukáže žiakovi symbol očakávanej potreby kde prostredníctvom daného symbolu a jeho postavením medzi os pohľadu žiaka a učiteľa, dosiahneme nadviazanie očného kontaktu medzi žiakom a učiteľom.

Po úspešnom nadviazaní (i na zlomok sekundy), žiakovi okamžite nasýtime takto vyjadrenú potrebu. V situácii snahy žiaka vyjadriť potrebu v prirodzených situáciách, použiť predmetnú alebo inú adekvátnu úroveň komunikácie symbolmi, kde prostredníctvom daného symbolu a jeho postavením medzi os pohľadu žiaka a učiteľa opäť dosiahneme nadviazanie očného kontaktu medzi žiakom a učiteľom. Po úspešnom nadviazaní kontaktu dieťaťu nasýtime takto vyjadrenú potrebu. V prípade akýchkoľvek potrieb dieťaťa, v situácii, keď z jeho strany je prítomné očakávanie, že potreba bude uspokojovaná opakovane („ešte“), provokovať k očnému kontaktu, ktorého opätovným nadviazaním bude potreba uspokojená, takže očný kontakt nadobudne pre dieťa komunikačný význam.

V štruktúrovaných i neštruktúrovaných situáciách podobne nacvičovať i používanie ukazovania na daný symbol vyjadrujúci aktuálnu potrebu žiaka. Potrebu uspokojiť len v prípade simultánneho nadviazania očného kontaktu a ukazovania na daný symbol žiakom. Komunikáciu preverbálnymi formami rozširovať na vyjadrovanie ďalších potrieb žiaka a pokiaľ to žiak zvládne i na vyjadrovanie výberu z dvoch a postupne viac možností. Ak žiak zvládne predchádzajúce, učíme ho podobným spôsobom vyjadrovať i preferencie, keď je voľba daná.

Používanie preverbálnych foriem komunikácie sa ďalej „nesie“ všetkými stupňami a ročníkmi predmetu, resp. komunikácie a sociálneho správania žiaka.

Proces pri úlohách zameraných na priradovanie

Žiak sedí za stolom, učiteľ sedí vedľa neho alebo oproti. Položte na stôl dva predmety, dostatočne vzdialené jeden od druhého. Podajte žiakovi jeden predmet, ktorý je rovnaký ako jeden z predmetov na stole a povedzte: "polož k rovnakému". Ak sa predmet šmyka po stole, použite podnos, alebo podložku pod každý z nich. Po každom pokuse žiaka, zmeňte poradie predmetov (umiestnenie). Postupne je možné zvyšovať množstvo predmetov, ktoré sú na stole, ale nepatria k úlohe.

Na facilitáciu rečového prejavu, ako aj používanie prirodzenejšieho jazyka používajte neskôr namiesto: "rovnaký" iné výrazy s rovnakým významom ("taký istý, porovnaj, prirad', kam sa to hodí?" a pod.). Žiaci veľmi rýchlo pochopia stratégiu priradovania, potom je možné celkom vypustiť verbálny prompt. Avšak, keď sa v iných situáciách učí žiak pomenúvať predmety, je dobré namiesto: "polož k rovnakému" povedať: "polož ku koláčiku". Aby sa zvýšila motivácia, na priradovanie používajte predmety, ktoré sú pre žiaka motivačné (jedlo, hračky).

Prompty

Používajte fyzické vedenie, ukazovanie alebo prompt umiestnením predmetu. Postupne zmierňujte prompt, až kým žiak nie je schopný vykonať úlohu samostatne.

PROCES - pokračovanie

Učiteľ sa posadí vedľa žiaka alebo oproti nemu. Položí na stôl jeden alebo dva predmety, dostatočne vzdialené jeden od druhého. Povie mu: „Ukáž XY.“ Mení polohu predmetu po každom pokuse. Žiaci budú možno aktívnejší, keď budú musieť podať predmet učiteľovi. („Daj mi“) Je možné len pomenovať predmet, ktorý chceme žiaka naučiť.

Učiteľ ukáže na položku a opýta sa: „Čo je to?“. Podstatné je vybrať slová, ktoré označujú pre žiaka vysoko motivačné položky (predmety, jedlá, činnosti).

Prompty

Učiteľ používa fyzické vedenie, ukazovanie alebo prompt umiestnením predmetu. Postupne zmiernuje prompt, takže žiak bude schopný vykonať úlohu samostatne. Ako prompt používa aj výber správnych slov (resp. tých, ktoré žiak ovláda receptívne), alebo verbálny prompt. Zmierňuje prompt, postupne ho nahradí vyslovením len prvej hlásky slova, zapísaním a pod. Nie vždy je potrebné začať s expresívnym pomenúvaním až po zvládnutí receptívneho porozumenia.

Keď učiteľ naučí žiaka vytvárať vzťahy s dospelými, neznamená to, že bude automaticky schopný nadväzovať kontakty a udržiavať ich aj s rovesníkmi. Je to však prvý nevyhnutný krok, ktorý musí žiak s AU alebo PVP absolvovať. Sociálne hry by v rozvrhu mali byť často zaradované medzi iné predmety, v rámci vyučovania. Jednoduchšie ako učiť sociálne zručnosti v prirodzených situáciách až potom, ako ich žiak nadobudne v situáciách učenia, je učiť ich priamo v prirodzených situáciách, t.j. umelo vytvárať modelové, prirodzené situácie.

Cieľom je vyprovokovať akúkoľvek sociálnu reakciu a postupne ju modelovať do sociálne prijateľnej formy. To vyžaduje vymyslieť účinnú motiváciu, ktorá bude želané správanie posilňovať. Najlepšie je, ak je ňou vnútorné sociálne uspokojenie, pretože to nevyžaduje špeciálnu prípravu prostredia. Inými slovami, dieťa sa musí naučiť mať radosť z interakcie s ostatnými. Keď sa to podarí, forma interakcie (obsah) sa mení, očný kontakt je priamejší a trvá dlhšie. Len zriedkavo sú šteklenie, úsmev, grimasy samotné pre dieťa odmenou. Vtedy je potrebné posilnenie vonkajším motivátorom (obľúbenou zvukovou hračkou, kúskom obľúbeného jedla). Ak sa používa vonkajšia odmena, mala by byť spojená so sociálnou, aby bolo možné po čase postupne primárnu odmenu celkom nahradiť sociálnou.

V ceste dosiahnutia želaného správania je správne načasovanie a voľba cieľového správania podstatnou. Učiteľ musí čakať, kým sa objaví „priblíženie“ k želanému správaniu, t.j. musí vedieť aktivitu rozložiť na kroky, ktoré žiak postupne zvláda. V tomto type tréningu je nevyhnutné byť flexibilný. Tvarovanie existujúceho správania je proces, ktorý vyžaduje okamžitú schopnosť rozhodnúť sa kedy odmeňovať a kedy nie. Učiteľ si musí uvedomovať, že objavený stupeň želaného správania (aj krok k nemu), musí v ďalšej aktivite už od žiaka vyžadovať.

Aj keď učiteľ čaká, kedy sa spontánne objaví želané správanie, môže použiť rôzne nápovede prostredia a prompty, ktoré toto správanie vyprovokujú (blízkosť učiteľa k žiakovi, manipulácia s atraktívnou hračkou, pomôckou, ktorú žiak môže pozorovať a pod.). Keď sa žiak naučí dobre reagovať na určité komponenty úlohy, učiteľ urobí pauzu predtým, ako ho odmení. Táto situácia môže byť promptom k interaktívnemu správaniu žiaka, alebo byť pre učiteľa príležitosťou, aby vyžadoval ďalšie správanie (krok).

Vytváranie vzťahov s rovesníkmi v rámci hry

Už v čase, keď sa žiak začína učiť vzťahom s dospelými, treba ho vystavovať krátkym interakciám so spolužiakmi. Na ranom stupni vývinu hry má dieťa obmedzené schopnosti

k interakcii. Prostriedkom k nim môžu byť motorické aktivity s atraktívnymi materiálmi (suchý bazén). Deti často vydávajú rôzne zvuky, ktorými môžu upútať pozornosť a očný kontakt iných detí.

V interakcii medzi deťmi je dôležité nezabudnúť na zásadu, že ide o interakciu medzi nimi, to znamená, že miera pomoci dospelého nesmie presiahnuť hranicu, keď žiak namiesto komunikácie s rovesníkom, komunikuje s učiteľom, od ktorého očakáva prompt. Niekedy je však určitá miera pomoci trvale nevyhnutná. Vtedy je potrebné hľadať nepriame, nesociálne prompty (vizuálne a pod.).

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Ukazovanie využívať ako prostriedok vyjadrovania voľby,
- zmierňovať rušivé správanie, spôsobené frustráciou z neschopnosti komunikovať,
- budovať základy receptívneho a expresívneho označovania,
- rozvíjať symbolickú reprezentáciu (symbol fotografie reprezentuje predmet, príp. symbol obrázku reprezentuje predmet),
- vyjadrovať potrebu piť a jesť,
- komunikovať základné hygienické potreby,
- naznačovať pomoc dospelému pri vyzliekaní a obliekaní,
- rozvíjať spoluprácu pri vykonávaní hygienických návykov,
- rozvíjať spoluprácu pri stravovaní,
- rozvíjať základy sociálnych interakcií,
- rozvíjať základy neverbálnej imitácie,
- vytvárať základné zručnosti - predpoklady domácich zručností.

OBSAH

Vytváranie schopnosti vyjadrovania výberu, voľby.

Vyjadrovanie preferencie, keď je daná voľba.

Priradovanie predmetov k ich fotografiám a naopak.

Priradovanie predmetov k ich veľmi realistickej obrázkovej reprezentácii a naopak.

Priradovanie rovnakých obrázkov (zobrazujúcich rovnaké predmety, osoby a zvieratá).

Priradovanie rovnakých obrázkov (zobrazujúcich rovnaké činnosti).

Vyjadrovanie špecifických potrieb: piť a jesť nadviazaním očného kontaktu so súčasným použitím ukazovania na reálne predmety (ak primárne potreby nie sú pre žiaka dostatočnou motiváciou zvolíme iné, pre žiaka motivujúce potreby, ktoré musí vyjadriť rovnakým spôsobom).

Vyjadrovanie potreby: piť a jesť nadviazaním očného kontaktu so súčasným použitím ukazovania na predmetné symboly alebo zmenšeniny reálnych predmetov, príp. fotografie alebo zmenšeniny reálnych predmetov.

Vyjadrenie potreby ísť na WC (na malú i veľkú potrebu) prostredníctvom reálneho komunikačného symbolu, resp. predmetného symbolu, príp. fotografie alebo zmenšeniny reálnych predmetov.

Aktívnejšia spolupráca pri obliekaní (a vyzliekaní) niektorých jednoduchých častí oblečenia, ak ich má žiak pripravené. Schopnosť zvládnuť procesnú schému obliekania (predmetnú, na úrovni fotografie, alebo dvojrozmerného obrázka).

Aktívnejšia spolupráca pri vykonávaní hygienických návykov s pomocou procesných schém (predmetných, alebo dvojrozmerných).

Aktívnejšia spolupráca pri umývaní rúk, tváre, ich utieraní, pri čistení zubov, nosa a používaní toaletného papiera s pomocou procesných schém (predmetných, alebo dvojrozmerných).

Aktívnejšia spolupráca pri stravovaní: samostatné používanie lyžice a vidličky, naznačovanie používania nožička na nabranie a naznačovanie krájania jedla, samostatné používanie servítky.

Účasť na krátkej interakcii so spolužiakom, s priamou pomocou učiteľa.

Priradovanie rovnakých farieb (vývinovo: červená - modrá, zelená - žltá - oranžová, hnedá - čierna - ružová - sivá, biela).

Priradovanie rovnakých tvarov (vývinovo: kruh - štvorec, trojuholník - obdĺžnik, kosoštvorec).

Imitácie hrubomotorickej manipulácie s predmetom v základnej polohe posediačky; napodobňovanie hrubomotorickej činnosti (zbieranie kociek do košíka, tlačenie autíčka); napodobňovanie používania predmetov podľa vzoru (pitie z pohára, jedenie hračkárskeho jedla, polozenie klobúka na hlavu, potlačenie autíčka cez rampu do garáže, galopovanie koníkom po stole, potrasenie tamburínou, búchanie kladivkom, česanie vlasov, predstieranie čítania knižky, vysávanie koberca hračkárskym vysávačom atď.).

Otváranie a zatváranie rôznych balení, v ktorých sú uložené potraviny a veci používané v domácnosti (nádoby, škatule, tuby, vrecká, vrecká, tégly atď.).

Nalievanie z džbán, prestieranie pre seba samého (s použitím vizualizácie a procesných schém), s minimálnou priamou pomocou učiteľa.

1. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosti žiaka komunikovať jednoduchou verbálnou formou,
- rozvíjať neverbálne modality vrátane očného kontaktu ku komunikácii,
- spontánne vyjadrovať základné potreby,
- rozvíjať schopnosti výberu,
- rozvíjať symbolickú reprezentáciu,
- rozvíjať schopnosti často používané pri hraní hier,
- rozvíjať zručnosti sociálnych interakcií,
- podporovať samostatnosť v oblasti sebaobsluhy,
- učiť jednoduché domáce zručnosti.

OBSAH

Neustále podporovanie a rozvíjanie naučenej verbálnej expresie, v zmysle vyjadrovania bežných žiadostí žiaka (využívať vizualizáciu ako augmentatívnu komunikáciu).

V rámci každej komunikačnej situácie neprestajné vyžadovanie používania neverbálnych modalít (očného kontaktu) so súčasnou verbalizáciou (s výnimkou žiakov, u ktorých sa diagnosticky potvrdí averzia na očný kontakt a príp. s tým súvisiace problémy v správaní).

Spontánne vyjadrovanie potreby uhasenia smädu a hladu a hygienických potrieb žiakom (t. j. spontánne vyjadrovanie potreby ísť na WC, nie vtedy, keď to má žiak v dennom režime).

Rozvíjanie existujúcich schopností vyjadrovania výberu, voľby, (požívanie vizuálnej formy komunikácie v zmysle augmentatívnej), rozširovanie ponuky, príp. posúvanie komunikačných prostriedkov na vyššiu úroveň).

Prirad'ovanie neidentických činností (obrázok rôznych ľudí, ktorí robia to isté).

Triedenie podľa pojmových kategórií.

Prirad'ovanie množstva: prirad'ovanie kariet so zobrazeným rovnakým počtom prvkov.

Účasť na dlhšej interakcii (hre) s učiteľom (5 až 10 minút).

Účasť na krátkej interakcii so spolužiakom, s minimálnou pomocou učiteľa.

Aktívna spolupráca pri vykonávaní hygienických návykov (postupne sa naučiť používať procesuálne schémy na dvojrozmernej úrovni – zodpovedajúcej úrovni porozumenia žiaka).

Aktívna pomoc dospelému pri obliekaní a vyzliekaní.

Aktívna spolupráca pri stravovaní.

Vytváranie základných domácich zručností (zametať, vysypať smetný kôš, umyť tanier, poutierať stôl, vyžmýkať handru a pod.).

1. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- So záujmom počúvať krátke príbehy,
- prejavovať záujem o príbehy a zapamätať si, čo sa stane a iné fakty,
- zopakovať krátke básničky, pesničky,
- pamätať si mená hlavných postáv,
- počúvať pre potešenie,
- je schopné vyvodit' zmysel z intonácie, výšky, hlasitosti, rytmu, prízvuku.

OBSAH

Ciele dosahovať rozmanitými spôsobmi, podľa individuálnych kapacít žiaka, ním preferovaných aktivít a vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

PROCES

Učiteľ demonštruje proces a povie: "urob toto". Žiak by mal zrkadliť činnosť učiteľa (t.j. ak učiteľ zodvihne pravú ruku, oproti sediaci žiak má zodvihnúť ľavú ruku). Jednotlivé fázy začínajú viditeľnými, veľkými pohybmi, ďalej postupujú k jemnejším pohybom. Pre žiaka je

jednoduchšie naučiť sa imitovať činnosť spojenú s predmetom, alebo činnosť, ktorá má senzorickú spätnú väzbu. Imitácia, ktorá zahŕňa pohyb časti tela od tela, alebo časť tela, ktorá nie je priamo vo vizuálnom poli je pre žiaka náročnejšia.

Postupne, zlepšujúcimi sa výkonmi žiaka, je verbálna náповeď generalizovaná aj na iné vety, ktoré majú rovnaký význam ako: „urob toto“ (napr. „urob to isté“, „urob to, čo robím ja“, „napodobni ma“ a pod.). Finálnym krokom je pomenovanie činnosti („zatlieskaj“). Takto sa buduje kognitívna báza na ďalšie verbálne usmerňovanie. „Urob toto“ sa požíva aby sa vytvorila predstava imitácie, ktorá je základnou schopnosťou ktorá poskytuje nejazykový, neverbálny spôsob učenia ďalších rozmanitých zručností.

Prompty

K dosiahnutiu imitácie predvádzaných pohybov používajte fyzické vedenie. Postupne je potrebné zmiernovať prompt, cez jemný dotyk až po mierne gesto.

Cieľom je naučiť sa používať konverzačné frázy v každodenných situáciách. Spočiatku sa žiak učí dávať mechanické odpovede na opakujúce sa situácie. Prompty sú postupne zmiernované, pretože sa očakáva, že žiak bude komunikovať v prirodzených situáciách.

Podstatné je uvedomiť si, že aj keď žiaka naučíme mnoho reakcií, ešte to neznamená, že bude schopný sociálne komunikovať. Je potrebné učiť žiaka byť vnímavejším k sociálnym kľúčom správania sa a komunikácie.

Rozhovor predpokladá schopnosti

- všímať si rôznorodé aspekty „správy“ komunikačného partnera,
- spracovať rôznorodé aspekty „správy“ komunikačného partnera,
- interpretovať obsah a zmysel verbálneho, neverbálneho a afektívneho správania hovoriaceho,
- pochopiť správu hovoriaceho vo vzťahu k sociálnemu kontextu,
- pochopiť mentálny stav komunikačného partnera,
- mapovať relevantnosť rozhovoru pre partnera,
- zorganizovať si myšlienky relevantné k téme rozhovoru,
- znovu si vybaviť informácie relevantné k téme rozhovoru, partnerovi a kontextu,
- používať primeranú proximitu a reč tela,
- priebežne dynamicky reagovať na sociálnu dynamiku rozhovoru.

Sociálne zručnosti sa žiak učí postupne. Na začiatku nie sú zložité, pretože základom je, aby sa interakcia sama o sebe stala príjemnou. Na 3. úrovni sa v sociálnych interakciách využívajú viac rečové schopnosti, čo je pre žiaka s AU alebo PVP s MP veľmi náročné.

Imitácia je najfundamentálnejšia schopnosť, ktorá je prvotným hnacím mechanizmom v dosahovaní sociálneho správania. Samozrejme predpokladom interaktívnej hry je zvládnuť izolované komponenty zložitej hry, ktorá má byť interaktívnou. (Aby sa dve deti mohli spolu hrať s plastelínou, musia ju obe viesť hnieť, valkať, vyrezávať formičkami, modelovať z nej a pod.).

Aby sme dieťa pripravili na interaktívnu hru s iným dieťaťom, učíme ho potrebné sociálne zručnosti najprv v situácii 1:1. Keď má dieťa naučené niektoré sociálne zručnosti, začneme s krátkou interakciou s iným dieťaťom. Interakcia ešte nemusí mať za cieľ deti niečo naučiť. Dôležité je, aby si na seba zvykli, aby spolu zažili spoločné príjemné zážitky z aktivít, ktoré majú spoločné. Tieto stretnutia sú ideálnou príležitosťou na odpozorovanie ich schopností a identifikáciu tých, ktoré ich budeme ďalej učiť v situáciách 1:1. Tieto situácie nemajú len

funkciu identifikácie nedostatkov dieťaťa, ale aj postupné priblíženie jeho hrových, sociálnych a komunikačných schopností štandardným.

V situácii učenia by mal byť vždy len jeden aspekt hry pre dieťa nový. V rámci každej aktivity je potrebné stanoviť si aj behaviorálne ciele. Prirodzene je potrebné facilitovať veku primerané a kooperatívne správanie – žiak má reagovať na svojho partnera v hre, ktorý nesmie robiť nič namiesto neho. Dospelý nemá byť cieľom interakcie dvoch detí, ale jej prostredníkom. V rámci interakcie dvoch detí je potrebné byť flexibilný, rýchlo sa prispôbiť a neprerušovať správanie, ktoré je pozitívne. (Nedávať príliš veľa inštrukcií, ktoré bránia spontánnemu správaniu.).

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať expresívne vyjadrovanie potrieb symbolmi,
- vyjadrovať potrebu nasýtiť hlad a smäd prostredníctvom komunikačného symbolu na úrovni primeranej porozumeniu nezávisle na situačnom kontexte,
- spontánne komunikovať hygienické potreby, nezávisle na situačnom kontexte,
- zlepšovať schopnosť abstrakcie používaných komunikačných prostriedkov,
- rozvíjať schopnosť čakať na uspokojenie potrieb,
- vyjadrovať súhlas a nesúhlas v sociálnych interakciách sociálne prijateľným spôsobom,
- rozvíjať schopnosti neverbálnej imitácie,
- zlepšovať schopnosti kooperatívnej spolupráce v rámci skupiny žiakov,
- byť samostatnejší spontánnejší v nadväzovaní, udržaní a ukončení sociálnych interakcií s inými žiakmi (používať vizualizáciu, ako náhradu sociálnych promptov – ako predpoklad väčšej nezávislosti žiaka od promptov dospelého), byť schopný zamestnať sa jednoduchou interakciou so spolužiakom, bez priameho zásahu učiteľa, s pomocou neverbálnych promptov,
- učiť sa vedomosti o sebe samom a sprostredkovať ich okoliu sociálne prijateľným spôsobom,
- používať pravidlo: "Ideš ty - idem ja",
- rozširovať hygienické návyky a domáce zručnosti podľa individuálnych potrieb, kapacít každého žiaka (s nevyhnutným zvážením nárokov a očakávaní domáceho prostredia na žiaka).

OBSAH

Vyjadrovanie širokého repertoáru potrieb ukazovaním na symboly úrovne adekvátnej úrovni myslenia žiaka.

Zámerné modelovanie situácií evokujúcich vyjadrenie určitých potrieb, s cieľom prejať spontánne bežné fyziologické potreby - nezávisle na komunikačnej situácii (vyradiť z denného režimu symboly aktivít: jesť, WC a pod.).

Využívanie neverbálnej komunikácie so žiakom aj na plánovanie najbližších aktivít (spôčiatku aktuálneho dňa, ďalšieho dňa, postupne vzdialenejšieho časového úseku).

Vyjadrovanie súhlasu a nesúhlasu v sociálnych interakciách s dospelým aj inými žiakmi neverbálnymi komunikačnými prostriedkami.

Imitácia jemnomotorickej manipulácie bez predmetu:

- ukazovanie oboma prstami do vzduchu,
- "chodenie" po stole ukazovák a prostredníkom,
- opakované krčenie a vystieranie ukazováka,
- ukazovanie na vlastný nos,
- spojenie ukazovákov oboch rúk,
- spojenie oboch palcov dovedna,
- spojenie ukazováka a palca tej istej ruky "ro" kolieska;

Učiť základné osobné údaje/ informácie o sebe samom a ich vyjadrovanie primeranými neverbálnymi komunikačnými prostriedkami v adekvátnych situáciách (ako sa žiak volá, kde býva, kedy sa narodil, či má súrodencia atď.).

Samostatné používanie pravidla: „Idem ja – ideš ty“ (s potrebnou vizualizáciou pravidla) v kooperatívnej aktivite s iným dieťaťom (hre, práci, domácich zručnostiach atď.).

5. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Nacvičovať sociálne verbálne rutiny,
- zlepšovať verbálne porozumenie a spontánne verbálne vyjadrovanie.

OBSAH

Používanie sociálnych verbálnych rutín (zdravenie).

Zameranie verbálneho správania k inému človeku („Pod“, „Daj mi“, „Prepáč“, „Upokoj sa“).

Komentovanie vlastnej činnosti: reakcia na otázku: „Čo si prosíš?, ak aj je exponované pre žiaka obľúbené jedlo alebo hračka.

Verbalizácia voľby, ak sú možnosti exponované.

Verbalizácia voľby, ak sú možnosti (podnety) vylúčené.

Spontánne žiadanie predmetov, hračiek, ak sú voľne exponované bez akéhokoľvek pomocného podnetu.

Komentovanie videného, ako reakcia na otázku: „Čo vidíš?“ (jednoslovné až viacslovné komentovanie).

Reakcia na otázku: „Čo máš?“, (jednoslovná až viacslovná, jednoduché až násobné pomenúvanie: „Mám ceruzku a pero a gumu.“).

Aplikácia: „Čo mám.“ – v rozhovore.

Predviest' niečo, pochváliť sa niečím inému človeku.

Identifikovať KAM/ČO ukazuje druhá osoba (napr. učiteľ na niečo ukáže a povie: „Chod' tam“; asistent na niečo ukáže a učiteľ sa spýta: „Na čo ukazuje asistent?“).

Identifikovať kam sa druhá osoba pozerá: („Na čo sa pozerá (meno)?“).

Identifikovať smer pohybu.

5. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Vyjadrovať sa primerane v obchode,
- byť schopný pýtať sa (dávať otázky),
- primerane sa vyjadrovať o počasí,
- chápať, čo znamená: koniec- začiatok,
- dokázať si zvoliť televízny program.

OBSAH

Ciele dosahovať rozmanitými spôsobmi, podľa individuálnych kapacít žiaka, ním preferovaných aktivít a vychádzajúc z tvorivosti učiteľa a prirodzených možností sociálneho a komunikačného prostredia školy.

ODPORÚČANÁ A POUŽITÁ LITERATÚRA

MIKULAJOVÁ, M. – HORŇÁKOVÁ, K.: *Laheyovej model vývinu reči a jeho využitie v ranej diagnostike*. Logopaedica II. Bratislava: Liečreh Gúth, 1998.

SUNDBERG, L. – PARTINGTON, J.: *Teaching Language to Children with Autism or Other Developmental Disabilities*.

**ROZVÍJANIE GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ A PÍSANIE
PRE PRÍPRAVNÝ A 1. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Predmet rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie má vo vzdelávaní žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) veľmi špecifický charakter z hľadiska samotných cieľov a obsahu, ale aj foriem, metód a používaných prostriedkov. Nakoľko nácvik písania pre žiaka s AU alebo PVP s MP nemá priamy, pre neho čitateľný zmysel (napr. vplyv na prítomnosť, na naplnenie jeho potrieb), používanie metód zaužívaných pri intaktných žiakoch alebo pri žiakoch s inými druhmi zdravotného postihnutia často zlyháva. Rozvíjanie grafomotoriky u žiaka s AU alebo PVP s MP predpokladá, dať tejto aktivite konkrétny, najmä komunikačný zmysel a naučené zručnosti čím skôr zaradiť do bežných sociálnych kontextov.

Mechanické precvičovanie písania izolovaných písmen, resp. pre žiaka nezmyselných a navzájom nesúvisiacich slov, môže viesť k jeho problémovému správaniu. Úhľadnosť písma a zvládanie pravidiel v písaní môžu byť až sekundárnymi cieľmi, ktoré u väčšiny žiakov s AU alebo PVP s MP nie je možné dosiahnuť. Vzhľadom na to, že od prevažnej väčšiny žiakov nie je možné vyžadovať písanie písaným písmom a pre ich praktický život táto forma písma nemá praktický význam, je vhodné naučiť ich dorozumieť sa písomnou formou pri použití písmen veľkej tlačenej abecedy. K nácviku písmen malej a veľkej písanej abecedy pristupujeme len u žiakov s vhodnými dispozíciami na túto činnosť. Nácvik písaných tvarov písma vtedy nacvičujeme súčasne s nácvikom ich čítania.

Podobne ani prípravné grafomotorické cvičenia nemusia mať očakávaný motivačný efekt, práve naopak. Spojenie písania s riekankami môže viesť k objaveniu sa alebo zhoršeniu nevhodného správania (najmä k verbálnym stereotypiám).

Pre uvedené fakty je potrebné, aby bol pedagóg z hľadiska obsahového napĺňania cieľov predmetu veľmi opatrný, nakoľko musia byť veľmi individualizované. Z rovnakých dôvodov v rámci jednotlivých ročníkov a úrovní neuvádzame proces, ako ciele a obsah predmetu dosahovať.

Okrem vyučovacích hodín predmetu rozvíjanie grafomotorických zručností sa na rozvíjaní a upevňovaní grafomotorických zručností podieľajú ďalšie vyučovacie predmety, najmä slovenský jazyk.

Ako účinné pomôcky na vyučovanie rozvíjania grafomotorických zručností a písania okrem písacích nástrojov (hrubé voskové farby, kriedy, pastelky, ceruzky, neskôr pero), kartičiek s písmenami a obrázkami, je vhodné využívať reliéfne makety jednoduchých geometrických a iných tvarov na obkresľovanie a výkresy s predpísanými slovami, textami a nalepenými obrázkami, ktoré sa vložia do fólie, na ktorú žiak zmazateľnou fixkou môže dopĺňať vynechané písmená, slová... . Takúto pomôcku možno využiť opakovane pre toho istého žiaka alebo postupne pre viacerých žiakov.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Vytvárať základné predpoklady pre rozvíjanie zručnosti písania,
- rozvíjať hrubú motoriku,
- rozvíjať jemnú motoriku.

OBSAH

Cibrenie motoriky rúk nasledujúcimi činnosťami:

- mávanie,
- tleskanie,
- hladkanie,
- odhadzovanie lopty,
- chytanie lopty.

Zlepšovanie schopnosti imitácie pohybov rúk prostredníctvom:

- imitácie hrubomotorických pohybov rúk,
- „hrania“ na jednoduchých hudobných nástrojoch.

Činnosti na zlepšovanie hrubej motoriky a koordinácie:

- kráčať dookola,
- chodiť „cez“,
- preliezť,
- stúpať,
- klesať,
- podliezať,
- behať,
- skákať znožmo,
- skákať striedavo na jednej nohe,
- chodiť po čiare,
- imitovať tvary chodidlami, prstami,
- vytvárať rôzne tvary chodidlami, dlaňami (do farby, piesku).

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Zlepšiť hrubú a jemnú motoriku rúk,
- zlepšiť jemnú motoriku prstov.

OBSAH

Driblovanie s loptou

Šitie jednoduchých stehov.

Navliekanie ihly.

Hra s prstovými farbami.

Hra s pieskom.

Hra s vodou.

Hra s plastelínou.

Hra s kockami.

Skladanie plošných skladačiek.

Strihanie.

Používanie jednoduchých detských „remeselných a kuchynských“ nástrojov.

Imitovanie zložitejšieho postavenia prstov.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Nadobudnúť prvé skúsenosti v používaní písacieho nástroja.

OBSAH

Používanie oboch rúk pri cvičení jemnej a hrubej motoriky.

Nácvik uchopovania písacieho nástroja (hrubej pastelky - voskové farbičky, kriedy) do dlane.

Čmáranie na zvislú plochu (tabuľa).

Nacvičovanie uchopovania písacieho nástroja (pastelky, ceruzky) prstami.

Zanechávanie stopy na podložke/papieri.

Čmáranie.

Opakované (repetitívne) čmáranie dominantnou rukou.

Vedenie žiaka k správnej pozícii tela pri písaní.

Kruhové čmáranie.

Čmáranie vertikálnym smerom - k hornej a dolnej časti papiera bez prerušovania.

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Zlepšiť hrubú a jemnú motoriku rúk,
- zlepšiť jemnú motoriku prstov.

OBSAH

Driblovanie s loptou.

Šitie jednoduchých stehov.

Navliekanie ihly.

Hra s prstovými farbami.

Hra s pieskom.

Hra s vodou.

Hra s plastelínou.

Hra s kockami.

Skladanie plošných skladačiek.

Strihanie.

Manipulácia s jednoduchými „remeselnými a kuchynskými“ detskými nástrojmi.

Imitovanie zložitejšieho postavenia prstov.

1. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Nadobudnúť prvé skúsenosti s používaním písacieho nástroja a vedením jeho stopy,
- zvládnuť prípravné cviky na písanie.

OBSAH

Používanie oboch rúk pri cvičení jemnej aj hrubej motoriky.

Uchopovanie písacieho nástroja (farbičky, ceruzky) dlaňou.

Uchopovanie písacieho nástroja (farbičky, ceruzky) prstami.

Vedenie žiaka k správnej pozícii tela pri písaní.

Zanechávanie farebnej stopy na podložke/papieri voľným čmáraním.

Repetitívne (opakované) čmáranie dominantnou rukou - kruhové čmáranie, čmáranie vertikálnym smerom.

Obkresľovanie makiet s geometrickými tvarmi.

Obkresľovanie predpísaných veľkých tlačených tvarov písmen – samohlások A E I O U, ak sa s nimi žiak oboznamuje na čítaní.

1. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Vedieť vytvoriť na podložke/papieri stopy písacím nástrojom podľa inštruktáže,
- rozvíjať napodobňovanie pri písaní.

OBSAH

Nacvičovanie správneho držania ceruzky a správneho umiestnenia papiera na pracovnom stole.

Repetitívne (opakované) čmáranie dominantnou rukou:

- kruhové čmáranie,
- čmáranie vertikálnym smerom.

Učiť žiaka postupne nakresliť na požiadanie nasledujúce tvary:

- zvislá čiara - v smere zhora nadol,
- vodorovná čiara - v smere zľava doprava,
- kružnica – proti smeru hodinových ručičiek,
- kružnica – v smere hodinových ručičiek,
- spojenie dvojice bodov čiarou,
- spojenie niekoľkých bodov čiarou,
- imitovať kreslenie prekrížených čiar (predkreslených, neskôr iba podľa predlohy) – v tvare veľkého znamienka „plus“, neskôr v tvare písmena „X“.

Vyfarbovanie jednoduchých geometrických tvarov (s toleranciou presahovania okrajov).

Sledovanie predkreslených priamych čiar písacím nástrojom s vytváraním vlastnej, farebne odlišnej stopy.

Niekoľkonásobné obkresľovanie veľkých tvarov - čiar v tvare oblúka, vlnovky.

Niekoľkonásobné obkresľovanie obrysov jednoduchých plošných geometrických tvarov – štvorec, obdĺžnik, rôzne tvary trojuholníkov, kruh, elipsa.

Zakresľovanie šikmých čiar smerujúcich zhora nadol do riadkov podľa predlohy predpísanej na začiatku každého riadka (štyri riadky vytvorené preložením papiera po šírke formátu A4).

Zakresľovanie šikmých čiar smerujúcich zdola nahor do riadkov podľa predlohy predpísanej na začiatku každého riadka (štyri riadky vytvorené preložením papiera po šírke formátu A4).

Obkresľovanie veľkých tlačených tvarov písmen tak, ako sa začnú preberať v predmete čítanie – samohlásky A, E, I, O, U, Á, É, Í, Ó, Ú a spoluhlásky M, L, V, T, P.

Písanie preberaného písmena spájaním pripravených oporných bodov.

Imitatívny zápis príslušného písmena (podľa predlohy) na požiadanie, po dobrom zvládnutí jeho obkresľovania.

Nácvik napísania príslušného písmena na požiadanie bez predlohy a opory, možno využiť ako dopisovanie vynechaného písmena do slova preberaného na čítaní.

**VECNÉ UČENIE
PRE 1. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Vecné učenie je integrovaný predmet pre 1. až 3. ročník základnej školy pre žiakov s autizmom, v ktorom žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) získavajú elementárne poznatky z oblasti prírodovedných a spoločenskovedných odborov.

Cieľom predmetu je viesť žiakov k pravdivému poznaniu sveta, prírody a spoločnosti, a to na základe vlastného pozorovania zmien v spôsobe života rastlín, zvierat a ľudí.

Žiaci sa oboznamujú a manipulujú s prírodninami, vecami, učia sa chápať vzťahy medzi nimi a vedieť vyjadriť tieto zákonitosti slovom, usporiadaním, kresbou, alebo akýmkoľvek pre nich prijateľným spôsobom.

Z prírodovednej oblasti sa žiaci zoznamujú s charakteristickými črtami živej a neživej prírody. Poznávajú zmeny, ktoré sa odohrávajú v prírode. Začínajú chápať zákonitosti zmien v prírode, v živote rastlín a živočíchov, získavajú predstavu o tom, ako prírodné zmeny ovplyvňujú činnosti ľudí. V učive usporiadanom podľa ročných období žiaci poznávajú prírodné javy primerané ich chápaniu a pozorujú, ako sú zmeny v prírode počas roka spojené s činnosťou ľudí a s ich životom.

Zo spoločenskovednej oblasti poznávajú žiaci domov, školské prostredie s jeho najbližším okolím, poznávajú dôležité dopravné značky, zoznamujú sa so základnými pravidlami bezpečnosti cestnej premávky pre chodcov a cyklistov. Žiaci sa systematicky pripravujú na aktívnu účasť v cestnej premávke. Upevňujú si základné návyky nevyhnutné na ochranu zdravia.

Vo výchovno-vzdelávacom procese je potrebné, individuálne pre každého žiaka, citlivo zvážiť výber vhodných metód, foriem, didaktických prostriedkov a pomôcok, vhodnú formu motivácie, optimálnu náročnosť a čas potrebný na vykonanie úlohy, mieru členenia úlohy na jednoduchšie kroky, formu a mieru pomoci, vhodné učebné prostredie s optimálnym množstvom stimulov.

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Poznať osobné údaje,
- orientovať sa v priestore,
- orientovať sa v čase,
- spoznávať prírodu v priamom kontakte,
- orientovať sa v bežných životných situáciách.

OBSAH

Základná orientácia

- Svoje meno, priezvisko.
- Orientácia v priestore: trieda, budova školy.
- Spoznávanie zariadenia triedy.
- Porozumenie najjednoduchším časovým údajom a vzťahom: deň-noc, svetlo – tma.
- Spoznávanie vlastného tela: ukázanie aspoň troch pomenovaných častí svojho tela.

Poznávanie prírody

- Domáce zvieratá: pes, mačka.
- Voľne žijúce zvieratá: myš, medveď.
- Pojmy: vtáky a hmyz.
- Rastliny: kvety a stromy.
- Pozorovanie zmien v prírode: ročné obdobia.

Orientácia v bežných životných situáciách

- Verejná doprava: výstup a nástup do dopravného prostriedku.
- Správanie sa v obchode, rozoznať aspoň dva obchody podľa zamerania - potraviny, hračky.
- Rozpoznávanie základných potravín.
- Úloha lekára a zdravotnej sestry.

1. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Poznať najjednoduchšie priestorové pojmy a vzťahy, tieto vyjadriť manipuláciou s predmetmi, slovne, kresbou, pohybom,
- spoznávať a pomenovať predmety a činnosti, s ktorými sa žiaci stretávajú v triede a v škole,
- vedieť sa orientovať v triede,
- poznať mená ročných období,
- poznať mená dní v týždni,
- uvedomovať si premenlivosť počasia,
- poznať niektoré rastliny a zvieratá miestnej oblasti,
- vedieť šetrne zaobchádzať s pomôckami, nepoškodzovať zariadenie triedy,
- osvojiť si základné pravidlá správnej životosprávy a kultúrneho správania.

OBSAH

Trieda, škola a okolie školy

- Pomôcky a zariadenie triedy.
- Školské potreby a hračky.
- Poznanie svojho mena, priezviska, meno svojho učiteľa a mená spolužiakov.
- Rozlíšenie vyučovacej hodiny a prestávky.
- Základné návyky slušného správania - pozdravenie, poprosenie, poďakovanie.
- Poznávanie najbližšieho okolia školy.

Orientácia v čase

- Porozumenie časovým údajom a vzťahom: deň–noc, ráno–večer, dnes–zajtra, teraz–potom, určenie dní v týždni.

Príroda

- Pozorovanie zmien v prírode a počasia.
- Pomenovanie ročných období s použitím obrázkov: jar, leto, jeseň, zima.
- Osvojovanie základných pojmov umožňujúcich poznať sledované predmety a javy: teplo, zima, slnko, vietor, dážď, sneh, mráz.

Zvieratá v prírode

- Domáce zvieratá: pes, mačka, krava, koza, prasa, sliepka, hus, zajac, kôň.
- Voľne žijúce zvieratá: myš, jež, medveď, líška,
- Vtáky a hmyz: drozd, lastovička, motýľ, včela, mucha, lienka, sýkorka.

Rastliny v prírode

- Kvety: ruža, tulipán a iné.
- Stromy: hruška, jablň, slivka, čerešňa, marhuľa, broskyňa, ich plody.
- Kríky: maliny, ríbezle.

Starostlivosť o zdravie

- Vnímanie a poznávanie jednotlivých častí ľudského tela: hlava, krk, ruky, nohy.
- Zdravie, choroba, lieky, lekár.
- Základné hygienické návyky, význam pre zdravie.
- Význam zdravej výživy pre zdravie.
- Obliekanie sa podľa ročného obdobia a teploty prostredia.

Bezpečnosť cestnej premávky

- Chôdza po chodníku.
- Prechádzanie cez cestu, prechod pre chodcov, semaforey.
- Bezpečnosť pri hrách, výletoch a kúpaní.

Obchod

- Rozoznávanie obchodov podľa zamerania, poznávanie nápisov na obchode - globálnou metódou.
- Poznávanie rozličného tovaru, najmä potravín: ovocia, zeleniny.
- Poznávanie mincí.
- Zameranie sa na správanie v obchode.

Domov a rodina

- Rodičia, súrodenci - ich mená.
- Vzťahy medzi členmi rodiny.
- Pomenovanie časti bytu: kuchyňa, izba, kúpeľňa, WC a iné.

1. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Nadobudnúť najjednoduchšie poznatky o prírode a spoločnosti z najbližšieho okolia,
- osvojiť si základné spoločenské a hygienické návyky,
- orientovať sa v budove školy,
- na základe pozorovania zmien v živote rastlín, zvierat a ľudí vytvárať si predstavu o roku,
- poznať názvy ročných období, dní v týždni,
- poznať domáce zvieratá a ich mláďatá a niektoré voľne žijúce zvieratá,
- osvojiť si hlavné zásady správnej životosprávy a kultúrneho správania.

OBSAH

Škola a život v škole

- Označenie triedy, pomenovanie zariadenia triedy, rozlišovanie školských potrieb a hračiek, ich použitie a uloženie.
- Meno svojho učiteľa, rozlišovanie vyučovacej hodiny a prestávky.
- Orientácia v budove školy.
- Najdôležitejšie poznatky zo zásad dopravnej bezpečnosti a ochrany vlastnej bezpečnosti, rozlíšenie vozovky a chodníka, oboznámenie sa s označením prechodu pre chodcov, s významom svetelných signálov.

Jeseň

- Pozorovanie zmien v prírode, zber úrody.
- Poznávanie ovocia a zeleniny podľa tvaru, chuti a vône, rozlíšenie ovocia a zeleniny.
- Pozorovanie zmien v prírode: rastliny, zvieratá.

Domov a jeho okolie

- Poznávanie mien členov rodiny a príbuzenské vzťahy: otec, matka, súrodenci.
- Pomenovanie zariadenie bytu podľa ich účelu: nábytok, riad, hračky, školské potreby.
- Orientácia v okolí domova a školy, napr. kde sa nakupujú základné potraviny.

Zima

- Pozorovanie zmien v prírode.
- Zmeny počasia: mráz, sneh, ľad.
- Oboznámenie sa s pravidlami bezpečnosti na ulici, pri zimných športoch.
- Oboznámenie sa s vianočnými tradíciami.

Starostlivosť o zdravie

- Predchádzanie úrazom a chorobám.
- Predchádzanie úrazom pri športe, pri prechádzaní cez cestu, pri manipulácii s ohňom, s elektrinou atď..
- Úloha lekára.

Jar

- Pozorovanie zmien v prírode - otepľovanie, odmäk, dlhší deň, kratšia noc.
- Poznávanie niektorých jarých kvetov: snežienka, fialka, rozlišovanie časti rastlín: koreň, stonka, list a kvet.
- Starostlivosť o rastliny v kútiku živej prírody.
- Domáce zvieratá a ich mláďatá.

Práca a odpočinok

- Deň a jeho časti: ráno, poľudnie, večer.
- Týždeň: pracovné dni a dni odpočinku, voľná sobota, nedeľa, prázdniny.
- Názvy dní v týždni.

Leto

- Pozorovanie počasia.
- Poznávanie rôznych druhov ovocia, jeho vlastnosti: farba, chuť, veľkosť, vôňa.
- Poznávanie lúčnych kvetov z najbližšieho okolia, názvy letných mesiacov.

PROCES

Žiaci s AU alebo PVP s MP sa musia vo svojom bezprostrednom prostredí cítiť bezpečne, musia vedieť kde má čo svoje miesto, musia vedieť kde a s čím môžu počítať. To, čo môžu urobiť pre svoje bezprostredné okolie, triedu, spolužiakov im musíme povedať, dať im primerané úlohy, ktoré si s vedomím povinnosti aj zastanú. Musíme im dať na vedomie, že tie činnosti, ktoré vykonali sú dôležité a všetci sa tešia, že ich urobili.

Pochopenie rodinných vzťahov môže byť pre žiaka s AU alebo PVP s MP problematické. Najzákladnejšie rodinné vzťahy: rodičia, súrodenci, starí rodičia poznajú, pretože ich bezprostredne prežívajú v každodennom živote. Niektoré z nich vedia aj bez pomoci vymenovať. Širšie rodinné vzťahy nechápu vôbec, alebo len veľmi ťažko. Pomocou by mohlo byť vyhotovenie albumu s fotkami, ktoré si môžu často prezerat', rozprávať o nich, odpovedať na otázky.

Väčšina žiakov s AU alebo PVP s MP si neuvedomuje vlastné telo, nevšímajú si napr. rozmery svojho tela. Avšak kritéria telesného zdravia sa vedia mechanicky naučiť, na základe pravidiel ich aj dodržiavať. Pedagóg sa musí usilovať, aby žiak nadobudol čo najviac poznatkov o sebe samom, o ochrane svojho zdravia.

Žiaci môžu získať poznatky o človeku, o prírode, ale nie sú schopní vidieť vzťahy existujúce medzi nimi. Môžeme vytvoriť zoznam, tabuľku v záujme uľahčenia výučby prebiehajúcej mechanickou cestou.

Príroda ako súvislý, harmonický celok sveta poskytuje žiakom s AU alebo PVP s MP zážitok len málokedy. Najradšej sa ponoria do jednotlivých častí javov, vecí, ktoré dlho a rituálnym spôsobom pozorujú. Je potrebné, aby učiteľ usmerňoval pozornosť žiaka, upozornil na podstatné vlastnosti, porovnával jednotlivé javy, napr. zmeny počasia, pohyb hmyzu, hľadajú konáre, plody, kamene a pod., nosia ich domov. Robia to bez toho, aby im toto zberateľstvo dávalo nejaký zvláštny estetický zážitok.

**VLASTIVEDA
PRE 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Vlastiveda je integrovaný predmet v 4. až 6. ročníku základnej školy pre žiakov s autizmom v ktorom získavajú žiaci s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) základné poznatky z oblasti prírodovedných a spoločenskovedných odborov.

Vlastiveda nadväzuje na poznatky o prírode a spoločnosti, ktoré žiaci získali vo vecnom učive v 1. až 3. ročníku. Utvára základy pre vyučovanie spoločensko-vedných a prírodovedných predmetov.

Učivo vychádza z miestneho prírodného prostredia a prežívanej sociálnej skutočnosti. Na základe pozorovania získajú žiaci základné poznatky o živej a neživej prírode z prostredia miestnej krajiny. Na základe poznania miestnej krajiny si žiaci osvojujú učivo o Slovenskej republike.

Učivo vlastivedy vytvára vzťah k miestu, kde žiaci žijú, vedie ich k úcte k dospelým, priateľskému vzťahu k spolužiakom. Vychováva ich k ochrane životného prostredia.

Neoddeliteľnou súčasťou vyučovania vlastivedy sú vychádzky a exkurzie, pri ktorých žiaci získavajú konkrétne poznatky o predmetoch, javoch a živočíchoch v ich prirodzenom prostredí.

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Poznať osobné údaje blízkych ľudí,
- orientovať sa v priestore,
- orientovať sa v čase,
- poznať niektoré rastliny miestnej oblasti,
- poznať niektoré zvieratá miestnej oblasti,
- orientovať sa v bežných životných situáciách.

OBSAH

Základná orientácia

- Mená príbuzných.
- Rozlíšenie ľudí podľa pohlavia, veku: dieťa, dospelý, starý, mladý.
- Orientácia v čase: ročné obdobia, ich názvy, poznanie názvov dní v týždni.
- Orientácia v priestore: rozlišovanie prístupných a neprístupných priestorov, pohybovanie sa v priestore podľa pokynov, odkladanie predmetov v priestore.
- Spoznávanie najbližšieho okolia školy.
- Spoznávanie vlastného tela: ukázanie šiestich pomenovaných častí svojho tela na iných.

Poznávanie prírody

- Zmeny v prírode podľa ročných období.
- Zmeny počasia podľa ročných období.
- Ďalšie domáce zvieratá.
- Ďalšie voľne žijúce zvieratá.
- Niektoré voľne žijúce vtáky.
- Izbové a lúčne kvety.
- Rozoznávajúce ihličnatých a listnatých stromov.

Orientácia v bežných životných situáciách

- Verejná doprava, cestovanie v dopravnom prostriedku, kúpa cestovného lístka.
- Telefonovanie: samostatne vytočiť telefónne číslo.
- Pošta: poslať pohľadnicu, list s pomocou.
- Obchod: zvládnuť jednoduchý nákup s pomocou, platenie nákupu s pomocou, vedieť určiť hodnotu platidla.
- Využitie služieb s pomocou: holičstvo, kaderníctvo.
- Objednať jedlo a pitie s pomocou, podľa rady personálu.
- Oboznámenie sa s ubytovacími zariadeniami: hotel, chata a iné.
- Vedieť vyjadriť, opísať bolesť, zdravotný problém, vedieť si odmerať telesnú teplotu.
- Spoločná návšteva zdravotného strediska.
- Spoločná návšteva lekárne.

5. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Orientovať sa v okolí školy,
- poznať charakteristické znaky ročných období,

- určovať čas a miesto,
- poznať príbuzenské vzťahy,
- poznať rastliny a zvieratá miestnej oblasti,
- chápať význam aktívnej ochrany prírody,
- prehľbovať poznatky o ľudskom tele,
- osvojiť si pravidlá správnej životosprávy,
- osvojiť si základné pravidlá kultúrneho správania.

OBSAH

Škola a okolie školy

- Poznávanie okolia školy: významné stavby, závody, verejné budovy.
- Orientácia v okolí školy.

Orientácia v čase a priestore

- Porozumenie časovým údajom a vzťahom: včera, dnes, zajtra, dni v týždni.
- Kalendár: dni, týždne, mesiace, dátum.
- Určenie času: podľa hodín.
- Určenie miesta: nad, pod, pred, za, vedľa, atď.

Príroda

Na jeseň

- charakteristické znaky prírody na jeseň – zmeny počasia,
- odlietanie vtákov,
- zber jesenného ovocia, zeleniny a poľnohospodárskych plodín, ich, využite.

V zime

- pozorovanie počasia – sneh, ľad, zima, mráz,
- listnaté a ihličnaté stromy,
- starostlivosť o zvieratá v zime,
- voľne žijúce zvieratá v zime,
- zimný spánok niektorých zvierat,
- bezpečnosť pri hrách na snehu.

Na jar

- pozorovanie zmien počasia na jar,
- charakteristické prejavy počasia na jar,
- jarné práce – na poli, v záhrade,
- pozorovanie zmien rastlín v tomto ročnom období – stromy, kry, kvety,
- časti rastlinného tela: koreň, stonka, list, kvety, plod,
- poznávanie rastlín, napr. breza, ovocné stromy, šípka, zlatý dážď, atď.,
- pozorovanie zmien v živočíšnej ríši – vtáky, zvieratá a ich mláďatá.

V lete

- pozorovanie zmien v prírode v lete,
- typické letné práce na poli - žatva, kosenie trávy, sušenie, zber sena,
- zber lesných plodov – zameranie sa na miestne podmienky,
- jedlé a jedovaté huby,
- správanie sa v prírode, nebezpečenstvo požiarov, hluk, odpadky,
- ochrana prírody.

Starostlivosť o zdravie

- Prehĺbenie poznatkov o ľudskom tele.
- Zmyslové ústroje, starostlivosť o ne.
- Utvrdenie základných hygienických návykov.
- Zdravie a choroba.

- Zdravá výživa.
- Lekár, zdravotná sestra, zdravotné stredisko, správanie sa u lekára.
- Lekáreň, lieky, zaobchádzanie s liekmi.
- Starostlivosť o zdravie podľa jednotlivých ročných období – odev, obuv.

Rodina, obec

- Orientácia v príbuzenských vzťahoch: stará mama, starý otec, vnučka, vnuk, teta, strýko, bratranec, sesternica.
- Príbuzný – známy.
- Vek osôb v príbuzenstve – starý, mladý, starší, mladší.
- Poznávanie ďalších platidiel a manipulácia s nimi – 20 Sk.
- Správanie sa v obchode pri nákupe.
- Návšteva obchodného centra, strediska.
- Názov obce, ulice školy, bydliska, atď..
- Poznávanie okolia obce, vychádzky.
- Pozorovanie krajiny v okolí obce.

5. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Orientovať sa v príbuzenských vzťahoch v rodine,
- orientovať sa v príbuzenských vzťahoch v najbližšom príbuzenstve,
- orientácia vo veku osôb,
- starostlivosť o domácnosť,
- orientácia na mape v miestnej krajine,
- vedieť najdôležitejšie údaje o obci v ktorej žiak žije,
- oboznámiť žiakov sa so životom ľudí v dávnej minulosti,
- získať základné poznatky o živej a neživej prírode.

OBSAH

Život v rodine

- Vzťahy v rodine.
- Deľba práce.
- Rodičia a deti.
- Úcta k starobe.
- Povinnosti a práva členov rodiny.
- Rodisko a bydlisko.
- Vybavenie domácnosti: jednoduché stroje a prístroje v domácnosti, používanie výtahu, plynového variča, telefónu, elektrických spotrebičov.
- Bezpečnosť v domácnosti: možnosti vzniku a šírenia požiaru, predchádzanie požiaru, nebezpečenstvo požiaru v byte, v budove, privolanie požiarnikov.

Orientácia na mape a v miestnej krajine

- Orientácia v obci – ulice, ich názvy, križovatky, význam orientačných tabúl.
- Dopravné značky, správanie sa chodcov, automobilistov, cyklistov na ceste, spôsoby riadenia križovatky, pravidiel cestnej premávky pre cyklistov.
- Poznávanie miestnej obce a okolitej krajiny, dominantné prvky obce, krajiny, pamätihodnosti, významné objekty, inštitúcie a zariadenia - obchod, služby, správne inštitúcie zdravotníckeho zariadenia, stanica polície, požiarny útvar, kultúrne a športové zariadenia.

- Charakteristika miestnej krajiny na základe pozorovania.
- Jednoduchý opis krajiny: nížina, vrchovina, pohorie.
- Krajina: mestská, vidiecka, zalesnená, nezalesnená, poľnohospodárska, priemyselná.
- Chránené krajinné oblasti najbližšieho regiónu.
- Najvýznamnejšie priemyselné a poľnohospodárske závody v okolí obce.
- Dopravné spojenie: cesty, železnice, vodné cesty, letiská.
- Mapa: farby na mape, značky, turistická mapa, automapa, orientácia na mape miestnej krajiny.
- Určovanie hlavných svetových strán podľa slnka.
- Mapa SR, poloha, hlavné mesto – Bratislava, susedné štáty.
- Hranice štátu, hraničné priechody, colnice, pohraničná stráž,
- Naše mesto, obec na mape, poloha, poloha vzhľadom k hlavnému mestu.

Život ľudí v dávnej minulosti

- Život ľudí v najstaršej minulosti, spôsob ich života: zberači a lovci, lovci mamutov, prví roľníci.

Živá príroda

- Hlavné znaky života.
- Rozdelenie živej prírody: živočíchy a rastliny.

Živočíchy

- *Cicavce* – životné prostredie cicavcov, charakteristické znaky; hlavní predstavitelia: mačka, tur, ostatní predstavitelia: pes, myš, srna, význam a ochrana cicavcov.
- *Vtáky* – životné prostredie vtákov, charakteristické znaky; hlavní predstaviteľ: holub, ostatní predstavitelia: hus, kura, lastovička, sova, význam a ochrana vtákov.
- *Plazy* – životné prostredie plazov, charakteristické znaky; hlavní predstavitelia: jašterica, vretenica, ostatní predstavitelia: užovka, význam a ochrana plazov.
- *Obojživelníky* – životné prostredie obojživelníkov, charakteristické znaky; hlavní predstavitelia: žaba, skokan zelený, ostatní predstavitelia: ropucha, rosnička, význam a ochrana obojživelníkov.
- *Ryby* – životné prostredie rýb, charakteristické znaky; hlavní predstaviteľ: kapor, ostatní predstavitelia: štika, sardinka; význam a ochrana rýb.

Rastliny

- Spoločné znaky rastlín a živočíchov.
- Charakteristické znaky rastlín.
- Rozdelenie rastlín – dreviny, byliny,
- Dreviny: strom, ker; ihličnaté stromy – smrek; listnaté stromy – dub, čerešňa; ker – ríbezľa.
- Byliny: púpava, pšenica, zemiak, pelargónia.
- Význam a ochrana rastlín.

Neživá príroda

- Vzduch, voda, nerasty, horniny.

Voda

- V prírode a v živote človeka – kolobeh vody v prírode, povrchová a spodná voda, ochrana vôd, úprava vody a jej čistenie, minerálna voda a kúpele.

Vzduch

- Význam vzduchu pre život, prúdenie vzduchu, znečisťovanie vzduchu.

Pôda

- Význam pôdy, typy pôd, starostlivosť o pôdu: kyprenie, hnojenie, zavlažovanie, odvodňovanie, vplyv vonkajších činiteľov na pôdu, ochrana pôd.

PROCES

Žiaci s AU alebo PVP s MP sa musia v prostredí v ktorom žijú cítiť bezpečne, musia vedieť kde má čo svoje miesto, musia vedieť kde a s čím môžu počítať.

Pochopenie rodinných vzťahov môže byť pre žiaka problematické. Najzákladnejšie rodinné vzťahy – rodičia, súrodenci, starí rodičia poznajú, pretože ich bezprostredne prežívajú v každodennom živote. Niektoré z nich vedia aj bez pomoci vymenovať. Širšie rodinné vzťahy si osvojujú len veľmi ťažko, niekedy ich nezvládnu vôbec. Dôležité je spolupráca pedagóga s rodinou (napr. album s fotkami).

Väčšina žiakov s AU alebo PVP s MP si neuvedomuje vlastné telo. Dokážu sa však mechanicky naučiť kritéria telesného zdravia, a na základe pravidiel ich aj dodržiavať. Pedagóg sa musí usilovať, aby žiak nadobudol čo najviac poznatkov o sebe samom, o ochrane svojho zdravia a zdravom životnom štýle primerane postihnutiu žiaka.

Vychádzky a exkurzie umožnia žiakom priamo pozorovať napr. dianie v prírode, orientovať sa v okolí, spoznávať rôzne činnosti dospelých, atď.

Sviatky, pamätné dni a významné udalosti žiakom pripomíname priebežne.

ETICKÁ VÝCHOVA
PRE 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Etická výchova predstavuje vyskúšaný a overený výchovný model, ucelený program, vedúci žiakov k pozitívnym hodnotám a k ich uplatneniu v živote.

Etická výchova pomáha žiakom rozvíjať svoju identitu, poznať svoje silné a slabé stránky, zároveň ich učiť pochopiť a akceptovať druhých, vytvárať pozitívne vzťahy a prevziať zodpovednosť za seba i za druhých. Vďaka týmto cieľom etická výchova účinne pripravuje žiakov na zmysluplný a produktívny život v rodine, na pracovisku i v spoločnosti.

Etická výchova sa neuspokojuje iba s podávaním informácií o morálnych zásadách, ale pomocou moderných interaktívnych výchovných metód pozitívne ovplyvňuje hodnotovú orientáciu žiaka, podporuje pochopenie a interiorizáciu, t. j. zvnútorňovanie mravných noriem a napomáha osvojenie si správania, ktoré je s nimi v súlade.

Cieľom etickej výchovy je v rámci možností nahradiť žiakom chýbajúce pozitívne skúsenosti, vrátiť im pocit dôvery v seba i okolie, pomáhať im nadobudnúť zdravé sebavedomie, učiť ich vychádzať s rovesníkmi, podporovať rozvoj pozitívnych osobnostných vlastností, oboznamovať a pomôcť zvnútorňovať prosociálne hodnoty a postoje.

5. ROČNÍK

CIELE

- Získať pozitívne skúsenosti podporujúce vlastnú sebadôveru a iniciatívu,
- osvojiť si základné komunikačné zručnosti,
- osvojiť si základy spoločenského správania,
- učiť sa pozitívne hodnotiť seba aj druhých,
- učiť sa riešiť každodenné situácie v medziľudských vzťahoch,
- oboznámiť sa so základnými pojmami súvisiacimi s ochranou prírody a životného prostredia.

OBSAH

Verbálna a neverbálna komunikácia

Spolupráca

- Zoznámenie sa medzi sebou.
- Hry a aktivity podporujúce spoluprácu.

Zrakový kontakt

- Uvedomiť si význam zrakového kontaktu. Hovoríme nielen slovami, ale aj očami, mimikou, výrazom tváre a pod. Snažiť sa odstrániť ľahostajný výraz tváre.

Úsmev

- Uvedomiť si význam úsmevu. Urobiť rôzne úkony s úsmevom, tie isté bez úsmevu (poprosiť, poďakovať, prikázať, ...)

Pozdrav

- Pozdrav je prejavom úcty, priateľstva. Pozdravom nadväzujeme kontakt. K pozdravu patrí aj zrakový kontakt a úsmev.
- Podanie ruky – správny stisk ruky, trvanie stisku ruky.

Otázka a prosba

- Osvojiť si základné prvky komunikácie.
- Otázka – môže byť výzvou k priateľstvu, posolstvom druhého, že nás zaujíma on sám, to čo robí, čo si myslí.
- Prošba – vedieť milo, skromne poprosiť, ale bez zbytočného ponižovania seba samého.

Poďakovanie a ospravedlnenie

- Osvojiť si základné prvky komunikácie.
- Poďakovať a ospravedlniť sa, sú základné podmienky ľudského spolunažívania. Ospravedlniť sa ak sme sa dopustili chyby.

Rozhovor

- Vedieť začať, udržiavať a ukončiť rozhovor. Zreteľný zrakový kontakt, primeraný výraz tváre, postoj prijímania a vysielania: orientácia tela k partnerovi, primeraná vzdialenosť, pokoj, zdržiavanie sa nedeckavých pohybov, neskákať druhému do reči.

Počúvanie

- Precvičiť pozorné počúvanie. Poukázať na komunikačné chyby. Pri rozhovore udržiavať zrakový kontakt s partnerom. Pri rozhovore s viacerými ľuďmi pozeráť striedavo na všetkých členov skupiny (modelové situácie).

Pravda a lož

- Rozlíšiť pravdu od lži. Zážitkovým spôsobom si uvedomiť negatívne dôsledky lži. Prečo je lož nesprávna, prečo ľudia klamú /modelová situácia).

Poznanie a pozitívne hodnotenie seba

Hodnota a veľkosť človeka, úcta k ľudskej osobe

- Úcta k človeku.
- Ujasniť nereálnosť a absurdnosť obrazu „hrdina“ vo vedecko-fantastických filmoch.

Pozitívne sebahodnotenie

- Žiaci si uvedomujú a vážia vlastné pozitívne stránky.
- Sebaovládanie.
- Hry a aktivity podporujúce pozitívne sebahodnotenie.

Poznať svoje slabé a silné stránky

- Vedieť spracovať svoje zlyhania a chyby. „Aký som“ – sebapoznávanie, ochota nechať sa poznať.

Poznanie a pozitívne hodnotenie druhých

Pozitívne hodnotiť druhých v bežných podmienkach

- Pozitívne hodnotenie druhých vyjadriť prejavmi pozornosti.
- Vyjadriť uznanie a sympatie.
- Konkrétne vyjadriť vlastnosti dobrého priateľa.
- Uvedomiť si účinnosť pochvaly na sebe a iných. Vyslovovať a prijímať pochvaly druhých.

Pozitívne hodnotenie druhých v „sťažených podmienkach“

- Vedieť odpustiť, prekonať antipatiu.
- Zbavovať sa predsudkov (rasizmus).
- Komunikovať otvorene, adresne.
- Vedieť vyjadriť a aj prijať kritiku a pochvalu. Dokázať vidieť na druhých pozitívne aj negatívne vlastnosti.
- Pozitívne hodnotiť udalosti aj ľudí.

Tvorivosť v medziľudských vzťahoch, iniciatíva

Tvorivé myslenie žiakov

- Rozvoj predstavivosti a obrazotvornosti.
- Pozorovanie.
- Hry a úlohy rozvíjajúce tvorivosť.

Riešenie problémov

- Tvorivé riešenie každodenných situácií zo života detí.

Etické aspekty ochrany prírody

Životné prostredie

- Úcta ku všetkým formám života.
- Ekologická etika z pohľadu žiaka (ochrana prírody, zber odpadu).

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

BRATSKÁ, M.: *Metódy aktívneho sociálneho učenia a ich aplikácia*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994.

KOŠČ, M.: *Základy psychológie*. Bratislava: SPN, 1994.

LENCZ, L.: *Pedagogika etickej výchovy*. Bratislava: MC, 1992.

LENCZ, L. - KRIŽOVÁ, O.: *Metodický materiál k predmetu etická výchova*. Bratislava: MC, 1993.

LENCZ, L. a kol.: *Metodický materiál k predmetu etická výchova II*. Bratislava: MC, 1994.

LENCZ, L., IVANOVÁ, E.: *Metodický materiál III. K predmetu etická výchova*. Bratislava: MC, 1995.

ROCHE – OLIVAR, R.: *Etická výchova*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 1992.

JOYEUX, H.: *Přichází puberta. Sexuální výchova od 10 do 13 let*. Praha: Portál, 1994.

Učebné osnovy Etickej výchovy pre 5. až 9. ročník základnej školy. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 1997.

MATEMATIKA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Pre úspešné zaradenie sa žiaka s autizmom alebo ďalšou pervazívnou vývinovou poruchou s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) do bežného denného života je aj matematická spôsobilosť veľmi dôležitá. Individuálnym prístupom získava žiak prostredníctvom matematiky základné matematické vedomosti, zručnosti a návyky tak, aby ich v rozsahu svojich individuálnych schopností a možností, na svojom aktuálnom stupni vývinu dokázal v živote prirodzene aplikovať.

Ciele predmetu matematika sú kladené tak, aby bol obsah a proces vzdelávania orientovaný na žiaka, aby prostredníctvom individuálneho, názorného a štruktúrovaného prístupu pôsobili na pozitívny kognitívny rozvoj a v konečnom dôsledku aj na rozvoj celej osobnosti žiaka s AU alebo PVP s MP.

Hranice obsahu učiva jednotlivých ročníkov nesmú byť prekážkou pre efektívne vzdelávanie žiaka. Časová potreba a množstvo obsahu učiva sa prispôbuje individuálnym schopnostiam žiaka.

V dôsledku triády poškodení je potrebné klásť dôraz nielen na obsah vzdelávania, ale predovšetkým na prístup k žiakovi s AU alebo PVP s MP, na výber vhodných metód, foriem, didaktických prostriedkov a pomôcok a v neposlednej rade aj na vhodné učebné prostredie. Nezabúdajme, že neschopnosť žiaka spolupracovať na vyučovaní môže byť spôsobená aj vonkajšími činiteľmi.

Pre mnohých žiakov s AU alebo PVP s MP je práca s učebnicou problémom, preto je potrebné zvoliť inú formu sprostredkovania učiva. Môžu to byť rôzne pracovné listy, manipulácia s konkrétnymi predmetmi, obrázkami, pracovné úlohy uložené v škatuliach, výučba prostredníctvom počítača a podobne. Záleží na osobitostiach žiaka, je potrebné adekvátne reagovať na jeho potreby, schopnosti a možnosti. To si vyžaduje cieľavedomú a namáhavú prácu pedagóga, využívajúc jeho vedomostný, kreatívny, flexibilný a ľudský potenciál.

Učivo má byť prezentované takými formami a metódami, ktoré sú pre daného žiaka najpriateľnejšími. Je treba mať na zreteli, že nie je podstatné to, aby si žiak osvojil čo najväčšie množstvo učiva, ale aby osvojené učivo vedel v čo najväčšej miere využívať v praktickom živote.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti a pod., podľa určitých kritérií, ako predpoklad rozvíjania základných matematických zručností a návykov.

OBSAH

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom, napr. topánka – topánka.

Vyhľadávanie rovnakých predmetov, napr. noha – topánka.

Skladanie celku z častí.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti, stavy a pod., podľa určitých kritérií, ako predpokladu rozvíjania základných matematických zručností a návykov.

OBSAH

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Vzťahy: všetko – nič, všetci – nikto.

Orientácia v priestore. Vzťahy: dopredu - dozadu, hore - dole, vpravo – vľavo.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom.

Priradovanie predmetov k tomu čo ich dopĺňa.

Vyhľadávanie rovnakých obrázkov.

Skladanie celku z častí.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti podľa určitých kritérií, ako predpokladu rozvíjania základných matematických zručností a návykov,
- utvárať základné matematické predstavy,
- vedieť počítat' od 1 do 5,

– rozlišovať niektoré základné geometrické tvary.

OBSAH

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Vzťahy: málo – veľa, viac – menej, malý – veľký.

Vzťahy: dopredu - dozadu, hore - dole, vpravo – vľavo.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom.

Priradovanie predmetov k tomu čo ich dopĺňa.

Skladanie častí z celku.

Počítanie po jednej do 5.

Triedenie číslíc.

Priradovanie čísla k množstvu.

Priradovanie množstva k číslu.

Rozlišovanie a triedenie tvarov: kruh, štvorec.

Vyhľadávanie rovnakých obrázkov.

PROCES

Prostredie, v ktorom sa realizuje vyučovací proces musí byť tak upravené, aby žiaka nerušilo pri výučbe, neodvádzať jeho pozornosť od pracovných úloh.

V prípravnom ročníku si žiaci prostredníctvom manipulácie s reálnymi predmetmi, prostredníctvom reálnych situácií a stavov osvojujú základné logické operácie, ktoré sú východiskom pre ďalšie matematické zručnosti. Vzhľadom na to, že k silnejším stránkam žiaka s AU alebo PVP s MP **patrí vizuálne myslenie**, pri vyučovaní používame vizuálne metódy a pomôcky. Pri výučbe na úvod zaraďujeme úlohu, ktorú má už žiak osvojenú, ktorú rád vykonáva a úspešnosťou súčasne pôsobí motivujúco pre zvládnutie ďalších náročnejších úloh.

Pri klasifikácii a triedení predmetov sa snažíme o to, aby žiak rozpoznal ich najdôležitejšie vlastnosti a podľa nich ich aj rozdelil. Náročnosť zvyšujeme od ľahko rozlíšiteľných predmetov až po podobné. Pri priradovaní predmetov sa snažíme, aby si žiak osvojil vzťah jedného voči druhému: rukavica – ruka, noha – topánka, atď. Priradovanie je základom schopnosti rozlíšiť predmety na základe merania. Pri pracovných úlohách využívame predmety reálneho života, ktoré žiak dobre pozná. Z úlohy musí jasne vyplývať čo má žiak urobiť. Vhodné sú úlohy uložené v škatuliach, v ktorých je štruktúrou zabezpečená jednoznačnosť požadovaného úkonu. Náročnosť úloh postupne zvyšujeme, pričom je nutné rozpoznať či žiak danú úlohu naozaj zvládol, či ju nevykonáva len na základe mechanického postupu. Dané učivo je potrebné aplikovať aj na inú úlohu alebo situáciu.

Orientácia v priestore sa učí vzhľadom k vlastnej osobe žiaka a v známom prostredí. Je potrebné časté opakovanie, využívajúc medzipredmetové vzťahy.

Žiaci zaradení do 3. úrovne sa prostredníctvom manipulácie s konkrétnymi predmetmi učia postupne počítat' do 5 (počítanie prstov na ruke, ceruziek a pod.). Opäť treba dávať pozor, aby žiak nepočítal len mechanicky, často rýchlo, bez porozumenia, ale aby číslo správne priradil

k danému množstvu. Podľa schopností žiaka, je možné nacvičovať písanie tvarov číslic, písaním po predpísanom tvare alebo odpisovaním.

Tak ako je potrebné dosiahnuť pochopenie preberaného učiva žiakom, pri každom úkone sa snažíme podľa individuálnych daností žiaka aj o verbálne pomenovanie naučených pojmov, činností ktoré žiak vykonáva, poprípade alternatívnou formou komunikácie vyjadriť osvojené učivo, aby aj prostredníctvom komunikácie mohol naučené vedomosti aplikovať v reálnom živote.

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť rozlišovať a triediť a triediť činnosti bežného denného života, predmety, vlastnosti, stavy a pod., podľa určitých kritérií, ako predpokladu rozvíjania základných matematických zručností a návykov,
- pochopiť množstvo 1.

OBSAH

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Vzťahy: všetko – nič, všetci – nikto.

Orientácia v priestore. Vzťahy: dopredu – dozadu.

Priradovanie predmetov k rovnakým predmetom.

Priradovanie predmetov k tomu, čo ich dopĺňa.

Vyhľadávanie rovnakých predmetov.

Skladanie celku z častí.

Pochopenie rozdielu medzi „1“ a veľa.

Priradovanie predmetov k číslu 1.

Priradovanie čísla 1 k predmetom.

Čítanie a písanie číslice 1.

1. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať schopnosť triediť a priradovať činnosti každodenného života, predmety, vlastnosti, stavy a pod., podľa určitých kritérií, ako predpokladu rozvíjania základných matematických zručností a návykov,
- utvárať prvotné predstavy o čísle,
- zoznámiť sa so základnými matematickými pojmami,
- osvojiť si základné prvky numerácie v obore prirodzených čísel do 2,
- osvojiť si základné počtové výkony v obore prirodzených čísel do 2,

- osvojiť si základné geometrické predstavy.

OBSAH

Porovnávanie predmetov podľa vlastností: množstvo, veľkosť, farba, tvar.

Triedenie predmetov podľa vlastností, vytváranie skupín predmetov.

Vzťahy: všetko – nič, všetci – nikto, malý – veľký, krátky – dlhý.

Triedenie a porovnávanie rovinných útvarov: kruh, štvorec. Vlastnosti: okrúhly a hranatý,

Vzťahy: dopredu - dozadu, hore – dole.

Číslo 1. Určovanie a vyznačovanie počtu predmetov. Priradovanie predmetov k číslu 1. Čítanie a písanie číslice 1. Znázorňovanie čísla 1.

Číslo 2. Číselný rad. Určovanie a vyznačovanie počtu predmetov. Priradovanie predmetov k číslu 2. Čítanie a písanie číslice 2. Znázorňovanie čísla 2.

Porovnávanie čísel 1, 2. Rozklad čísla 2. Vzťahy väčší, menší, rovná sa. znázorňovanie nerovnosti a rovnosti pomocou tvorenia dvojíc. Znaky $>$, $<$, $=$. nerovnosti $1 < 2$, $2 > 1$, rovnosti $1 = 1$, $2 = 2$.

Sčítovanie v obore do 2. Znak + (plus). Zápis príkladov sčítovania. Znázorňovanie príkladov sčítovania.

Odčítavanie v obore do 2. Znak – (mínus). Zápis príkladov odčítavanie.

Kupovanie a platenie so skutočnými peniazmi: 1 a 2 koruny.

1. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Porovnávať a triediť činnosti každodenného života, predmety, vlastnosti, podľa určitých kritérií,
- osvojiť si základné geometrické predstavy,
- osvojiť si základné prvky numerácie v obore prirodzených čísel do 5,
- osvojiť si základné početové výkony v obore prirodzených čísel do 5,
- osvojiť si základné prvky numerácie a početové výkony s číslom 0,
- využívať osvojené vedomosti v reálnom živote.

OBSAH

Triedenie predmetov podľa vlastností.

Vytváranie dvojíc, vzťahy rovnako – nie rovnako, viac – menej.

Usporiadanie, napr. veľa, málo, veľký, malý, vzťahy: pred – za, prvý – posledný.

Číslo 1, určovanie a vyznačovanie počtu predmetov, priradovanie predmetov k číslu 1, čítanie a písanie číslice 1, znázorňovanie čísla 1.

Číslo 2, číselný rad, určovanie a vyznačovanie počtu predmetov, priradovanie predmetov k číslu 2, čítanie a písanie číslice 2, znázorňovanie čísla 2.

Porovnávanie čísel 1, 2, rozklad čísla 2, vzťahy väčší, menší, rovná sa, znázorňovanie nerovnosti a rovnosti pomocou tvorenia dvojíc, znaky $>$, $<$, $=$.

Sčítovanie v obore do 2, objasnenie podstaty sčítovania, znak + (plus), zápis príkladov sčítovania, znázorňovanie príkladov sčítovania.

Odčítavanie v obore do 2, objasnenie odčítavanie ako obráteného počtového výkonu k sčítovaniu, znak – (mínus), zápis príkladov odčítavanie.

Číslo 3, číselný rad, počítanie po jednej do troch, určovanie a vyznačovanie počtu predmetov, priradovanie predmetov k číslu 3, čítanie a písanie číslice 3, znázorňovanie čísla 3.

Porovnávanie čísla 3 s číslami 1, 2, rozklad čísla 3, znázorňovanie nerovnosti a rovnosti pomocou tvorenia dvojíc, vzťahy hneď pred, hneď za.

Sčítovanie a odčítavanie v obore do 3, zápis príkladov sčítovania a odčítavanie.

Číslo 4, číselný rad, vzťahy pred, za, hneď pred, hneď za, počítanie po jednej do štyroch, určovanie a vyznačovanie počtu predmetov, priradovanie predmetov k číslu 4, čítanie a písanie číslice 4, znázorňovanie čísla 4.

Porovnávanie čísla 4 s číslami 1, 2, 3, rozklad čísla 4, znázorňovanie nerovnosti a rovnosti pomocou tvorenia dvojíc, zápis príslušných rovností a nerovností, určovanie čísel menších, väčších ako je dané číslo.

Sčítovanie a odčítavanie v obore do 4, zápis príkladov sčítovania a odčítavanie.

Číslo 5, číselný rad, počítanie po jednej do piatich, vzťahy pred, za, hneď pred, hneď za, určovanie a vyznačovanie počtu predmetov, priradovanie predmetov k číslu 5, čítanie a písanie číslice 5, znázorňovanie čísla 5.

Porovnávanie čísla 5 s číslami 1, 2, 3, 4, rozklad čísla 5, znázorňovanie nerovnosti a rovnosti pomocou tvorenia dvojíc, zápis príslušných rovností a nerovností, určovanie čísel menších, väčších ako je dané číslo.

Sčítovanie a odčítavanie v obore do 5, zápis príkladov sčítovania a odčítavanie.

Pamäťový nácvik príkladov sčítovania a odčítavanie v obore do 5.

Riešenie jednoduchých slovných úloh.

Číslo 0, sčítovanie a odčítavanie s číslom 0.

Pomenovanie, triedenie a porovnávanie rovinných útvarov: štvorec, kruh, trojuholník, obdĺžnik, vlastnosti: okrúhly a hranatý.

Spoznanie a pomenovanie priestorových útvarov medzi predmetmi každodenného života: guľa, kocka.

PROCES

Prostredníctvom triedenia, priradovania a porovnávania, si žiaci zvyšujú schopnosť zameriavať pozornosť, učia sa všímať si charakteristické vlastnosti predmetov, javov, stavov a súvislosti medzi nimi. Pracujú s konkrétnymi predmetmi, v známom prostredí, pri vyššej úrovni žiaka prechádzame od predmetom k ich zmenšeninám, maketám, fotografiám, až k obrázkom. Individuálne zvyšujeme náročnosť úloh (triedenie do dvoch, troch a viac skupín, porovnávanie podľa viacerých kritérií, vynechávanie predmetov, ktoré nepatria do výberu, rozhodovanie ktorá vlastnosť je najdôležitejšia) Postupne sa žiaci zdokonaľujú v zisťovaní podobností a rozdielov, v schopnosti triediť predmety podľa funkcií, učia sa vytvárať postupnosti a tak si zvyšujú schopnosť zovšeobecňovania a prenesenia osvojenej situácie do inej.

Postupným určovaním a priradovaním si žiaci osvojujú predstavy o číslach a počtových výkonoch. Je dôležité, aby sme predstavu o čísle spájali stále s daným počtom predmetov. Aby číslo chápali ako prostriedok na označenie množstva. Pri nácviku sčítovania a odčítania vychádzame z praktických manipulácií s predmetmi, pridávania a uberania. Pre žiakov s AU alebo PVP s MP môžu byť problematické vzťahy väčší, menší, rovná sa. Preto sa pri pracovných úlohách daného typu snažíme o vizuálnu jednoznačnosť, snažíme sa výučbu

aplikovať v praktických činnostiach s predmetmi. Na základe porovnávania množstva (čísel) vytvárame číselný rad.

Z dôvodu uplatnenia osvojeného učiva v praktickom živote je dobré, ak do výučby zaradíme manipuláciu s mincami. Vhodnejšie je používať reálne mince, než žetóny, najlepšie simulovaním nákupu v obchode.

V 3. úrovni si žiaci prostredníctvom triedenia, priradovania a porovnávania osvojujú poznatky o niektorých rovinných a priestorových útvaroch. Pri výučbe postupujeme od ľahko odlíšiteľných tvarov, až po podobné. Dôležitá je vizualizácia a precvičovanie v reálnom živote.

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Tvoriť skupiny z rozličných predmetov,
- oboznámenie sa s tvarmi a povrchmi materiálov,
- poznať farby,
- orientovať sa v priestore,
- pochopiť množstvo 5,
- vedieť kresliť základné geometrické tvary podľa predlohy.

OBSAH

Porovnávanie predmetov podľa vlastností.

Triedenie predmetov podľa vlastností.

Vzťahy: väčší – menší.

Orientácia v priestore, vzťahy: vpravo – vľavo.

Číslo 5, počítanie do 5, čítanie a písanie číslice 5.

Priradovanie predmetov k číslu 5.

Priradovanie čísla 5 k predmetom.

Kreslenie základných geometrických tvarov podľa predlohy, kruh, štvorec, obdĺžnik.

5. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Osvojiť si základné prvky numerácie v obore prirodzených čísel do 20,
- osvojiť si základné počtové výkony v obore prirodzených čísel do 20, bez prechodu cez desiatku,
- osvojiť si základné rovinné a priestorové útvary,
- využívať osvojené vedomosti v reálnom živote.

OBSAH

Rad čísel od 10 do 20, vymenovanie radu názvov čísel, určovanie počtu predmetov počítaním po jednom, k číslu priradiť skupinu predmetov, čítanie a písanie číslíc.

Rozklad čísel v obore do 20.

Usporiadanie a porovnávanie čísel v obore do 20, zápis pomocou znakov nerovnosti a rovnosti.

Sčítovanie a odčítavanie v obore do 20 bez prechodu cez desiatku s pomocou názoru, zápis príkladov sčítovania a odčítavania v obore do 20.

Riešenie jednoduchých slovných úloh.

Kupovanie, platenie a počítanie so skutočnými peniazmi: centami a eurami – iba mincami, maximálne bankovkou s hodnotou 5 eur.

Pomenovanie a triedenie rovinných útvarov: kruh, štvorec, obdĺžnik a trojuholník.

Valec – priradovanie k názvu, triedenie a spoznanie valca medzi predmetmi každodenného života.

5. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Vedieť sčítovať a odčítovať prirodzené čísla písomne v obore do 100,
- riešiť slovné úlohy,
- osvojiť si numeráciu prirodzených čísel v obore do 1000,
- vedieť sčítovať a odčítovať prirodzené čísla v obore do 1000 spamäti a písomne,
- osvojiť si násobenie a delenie v obore násobiliek do 60,
- vedieť merať a rysovať úsečky danej dĺžky,
- vedieť používať jednotky dĺžky: m, dm, cm,
- pracovať s kružidlom.

OBSAH

Sčítovanie a odčítavanie dvojciferných čísel bez prechodu cez základ, v obore prirodzených čísel do 100.

Sčítovanie a odčítavanie dvojciferných čísel s prechodom cez základ, v obore prirodzených čísel do 100.

Riešenie slovných úloh typu: o n viac, o n menej.

Numerácia prirodzených čísel v obore do 1000, počítanie po stovkách, desiatkach, jednotkách, násobky čísel 10, 100, čítanie a písanie číslíc, rád čísel tisícky, stovky, desiatky, jednotky, usporiadanie čísel, číselná os.

Porovnávanie čísel, zápis pomocou znakov =, <, >.

Riešenie jednoduchých nerovnic postupným dosadzovaním.

Riešenie jednoduchých slovných úloh na porovnávanie čísel.

Sčítovanie a odčítavanie prirodzených čísel do 1000 spamäti a písomne.

Sčítovanie a odčítavanie násobkov 100.

Pričítavanie jednociferných a dvojciferných čísel k násobkom 100.

Odčítavanie jednociferných a dvojciferných čísel od násobkov 100.

Sčítovanie a odčítavanie v obore do 1000 bez prechodu cez základ.

Precvičovanie a upevňovanie sčítovania a odčítavania v obore do 1000, vzťah: o n viac, o n menej.

Riešenie slovných úloh.

Násobenie a delenie v obore násobiliek do 60.

Tvorenie a zápis príkladov násobenia a delenia v obore násobiliek do 60.

Násobilka číslom 4, 5, 6 – pamäťový nácvik.

Jednotka dĺžky – dm, meradlo s decimetrovou stupnicou.

Jednotka dĺžky – m, meradlo s metrovou stupnicou.

Premieňanie jednotiek: m – dm, m – cm, dm – cm.

Meranie dĺžky úsečky s presnosťou na cm, dm.

Rysovanie úsečiek danej dĺžky.

Vytyčovanie úsečky v teréne a meranie dĺžky úsečky v m.

Súčet dĺžok úsečiek – numericky.

Rozdiel dĺžok úsečiek – numericky.

Práca s kružidlom, rysovanie kružnice, pojmy: stred, polomer kružnice.

PROCES

Žiaci na 1. úrovni si utvrdzujú získané vedomosti, vytvárajú skupiny z rozličných predmetov podľa danej vlastnosti, oboznamujú sa s tvarmi a povrchmi materiálov, učia sa kresliť kruh, štvorec a obdĺžnik podľa predlohy.

Manipuláciou s predmetmi sa učia pochopiť množstvo 5, priradiť ho k číslu a naopak. Učia sa pravo-lavej orientácii (nácvik vzhľadom k osobe žiaka). Pri výučbe je stále dôležitá vizualizácia a pre žiaka prijateľná, jasná štruktúra učiva.

Žiaci vzdelávaní na 2. úrovni sa zdokonaľujú v ponímaní času na hodiny. Najlepšie je nacvičovanie so skutočnými hodinami, aby žiaci neskôr nemali problém so zovšeobecňovaním. Pretože čas je veľmi abstraktný pojem, pri nácviku používame vizuálnu podporu. Zdokonaľujú sa v rozpoznávaní rovinných útvarov. Učia sa vyhľadávať medzi predmetmi každodenného života kocku a valec. Osvojujú si prvky numerácie a početové výkony v obore do 20 bez prechodu cez desiatku. Nácvik určovania predmetov realizujeme počítaním po jednej. Problémom môže byť rozklad čísel. Stále využívame manipuláciu s predmetmi, skutočnými peniazmi. Na nácvik početových výkonov využívame jednoduché, vizuálne, situačné úlohy.

Žiaci v 3. úrovni si utvrdzujú schopnosť sčítovať a odčítovať prirodzené čísla v obore do 100. Rozširujú si svoje vedomosti o násobenie a delenie v obore násobiliek do 60. Je potrebné zvážiť či pre daného žiaka nie je prijateľnejšou a napredujúcejšou formou výučby práca s pomocou kalkulačky. Dôležité je, aby žiak zvládol algoritmus požadovaného učiva a vedel ho využívať v čo najširšom okruhu situácii.

Pri meraní dĺžok je dôležité, aby žiak vedel správne merať, aby si vedel vybrať správny druh meradla a hlavne, aby meranie vedel využiť v bežnom živote. Pri rysovaní je dôležité aby žiak nemal problémy v priestorovej orientácii, inak sa stane táto výučba pre neho abstraktnou.

**PRACOVNÉ VYUČOVANIE
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Predmet pracovné vyučovanie má významnú úlohu vo vzdelávaní žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) z hľadiska: úspešného sociálneho začlenenia sa do spoločnosti, vytvárania sociálneho, pracovného a osobného uplatnenia sa, individuálneho rozvoja jeho osobnosti a z hľadiska vytvárania vzťahov k okolitému životu.

Pracovné vyučovanie je dôležitým faktorom pri vytváraní samoobslužných a hygienických návykov, pri vytváraní a rozvoji poznávacích procesov, motorických a pracovných zručností a návykov. Osvojovanie si rôznych pracovných zručností vo vyšších ročníkoch je dôležitým činiteľom predprofesionálnej prípravy.

Pracovné vyučovanie prispieva k uspokojovaniu osobných potrieb žiaka, k rozvoju jeho schopností, možností a zručností. V kooperácii s ostatnými predmetmi prispieva k rozvoju celej osobnosti žiaka, a tým sa stáva jeho život zmysluplnejším a nezávislejším.

Obsah predmetu pracovné vyučovanie sa realizuje v čo najväčšej miere v prirodzených podmienkach, v situáciách, v ktorých bude žiak danú činnosť v reálnom živote vykonávať.

Pri blokovom vyučovaní sa rozdeľuje vyučovacia jednotka na kratšie časové úseky, podľa schopností žiaka tak, aby bola dodržaná určená časová dotácia.

Obsah predmetu je členený na tri úrovne, v jednotlivých úrovniach na zložky. Toto rozdelenie vychádza zo schopnosti žiaka osvojiť si obsah daného učiva a zo schopnosti vedieť ho aplikovať v súčasnom i budúcom praktickom živote.

Zložky predmetu:

Samoobslužné činnosti – žiaci nadobúdajú zručnosti v starostlivosti o hygienu tela a zovňajšku, osvojujú si stravovacie návyky a pravidlá stolovania.

Práce v domácnosti – obsahom zložky je osvojovanie si základných pracovných návykov v domácnosti, zručností potrebných pri domácich prácach a udržiavanie poriadku. Súčasťou tejto zložky je aj šitie. Žiaci nadobúdajú zručnosti v základných technikách šitia a ručných prác. Súčasťou zložky práce v domácnosti sú aj práce v kuchyni. Žiaci si osvojujú základné znalosti o potravinách, a ako udržiavať v kuchyni poriadok a hygienu. Vo vyšších ročníkoch nadobúdajú zručnosti pri príprave jednoduchých nápojov a jedál.

Súčasťou pracovného vyučovania v 1. úrovni je zložka **rozvoj jemnej a hrubej motoriky**. Cieľom tejto zložky je stimulácia motoriky, rozvoj koordinácie oko – ruka, zameriavanie pozornosti žiaka, rozlišovanie materiálov zmyslovým vnímaním, osvojenie si následnosti pracovných krokov činností.

Práce v dielni – žiaci si osvojujú schopnosť rozlišovať rozličné materiály, spoznávajú ich v praktickom živote, osvojujú si manuálne zručnosti s nimi a vytvárajú jednoduché výrobky.

Technické kreslenie – žiaci vo vyšších ročníkoch 3. úrovne sa prostredníctvom praktických činností učia zhotovovať technické náčrty a výkresy výrobkov.

Pestovateľské práce – žiaci 2. a 3. úrovne sa učia rozpoznávať rôzne druhy ovocia a zeleniny, nadobúdajú základné pestovateľské zručnosti, osvojujú si starostlivosť o izbové rastliny.

Pri realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu je potrebné individuálne pre každého žiaka citlivo zvážiť výber vhodných metód, foriem, didaktických prostriedkov a pomôcok, vhodnú formu motivácie, optimálnu náročnosť a čas potrebný na vykonanie úlohy, mieru členenia

úlohy na jednoduchšie kroky, formu a mieru pomoci, vhodné učebné prostredie s optimálnym množstvom stimulov.

U žiakov s AU alebo PVP s MP býva častým problémom nedostatok motivácie, pozornosti a vytrvalosti. Preto treba pri vytváraní úlohy pre konkrétneho žiaka vedieť, čím sa dá motivovať (čo býva mnohokrát ťažké zistiť) a upútať jeho pozornosť. Zvyčajne na začiatok práce zaraďujeme ľahkú úlohu, ktorú žiak bezpečne zvládne a ktorá ho môže motivovať k ďalšej práci. Až potom zaraďujeme úlohu alebo činnosť, ktorú si má žiak osvojiť, poprípade utvrdiť. Na záver zaraďujeme úlohu alebo činnosť, ktorú má žiak rád. Nácvik jednotlivých činností nesmie byť samoúčelným, snažíme sa o to, aby žiak osvojenú činnosť vedel využiť v praktickom živote, inak jej osvojenie nemá pre žiaka význam. Jednotlivé pracovné úlohy je potrebné rozdeliť podľa schopností žiaka na čiastkové úlohy, inak by si ju žiak pre jej náročnosť nemusel vedieť osvojiť.

Žiakovi je potrebné poskytovať primeranú pomoc, forma a miera závisí od schopností konkrétneho žiaka. Pri najslabších žiakoch môže ísť o úplnú fyzickú pomoc pedagógom. Ak si žiak osvojil určitú časť činnosti, pedagóg poskytuje len čiastočnú fyzickú pomoc. Pre iných žiakov môže byť postačujúcou pomocou slovný návod alebo predvedenie činnosti. Najmiernejšou pomocou je poskytnutie pomoci prostredníctvom pokynov. Pre niektorých žiakov môže byť dostatočnou pomocou už len samotná prítomnosť pedagóga. Je potrebné citlivo zvážiť, ktoré činnosti už má žiak osvojené, aby mu nebola poskytovaná väčšia pomoc ako žiak v skutočnosti potrebuje, čím by sa brzdil jeho ďalší rozvoj.

Dôležitým pri vzdelávaní žiakov s autizmom je aj prostredie, v ktorom sa pracovný proces realizuje. Nesmie byť prestimulované, aby pozornosť žiaka bola sústredená na požadovaný úkon a nebola odvádzaná prostredím. Netreba zabúdať ani na neprimeranú citlivosť na sensorické podnety niektorých žiakov s autizmom, najmä pri prácach v dielni. Je potrebné primerane upraviť pracovné prostredie a podmienky, aby zvýšená zmyslová vnímavosť nebola prekážkou pre ďalšie vzdelávanie žiaka. V niektorých prípadoch môže byť potrebná aj úprava pracovných nástrojov a prostriedkov.

Väčšina žiakov s AU alebo PVP s MP má problémy s vytrvalosťou, pozornosťou a s ochotou spolupracovať. To môže vyplývať aj z nedostatočnej časovej a priestorovej orientácie, z nezrozumiteľnosti obsahu a postupu požadovanej činnosti.

Štruktúrovanie a vizualizácia pomôže žiakom zorientovať sa v pracovnom priestore a v čase, zorientovať sa v tom, kedy sa má daná úloha vykonávať. Žiak získa prehľad, kedy úloha začína, kedy končí, aká je následnosť postupu krokov pri vykonávaní danej úlohy a tak isto získa prehľad o tom, čo bude vykonávať po ukončení úlohy. Každá zadávaná pracovná úloha musí byť jednoznačná, zrozumiteľná, aby žiak vedel čo má urobiť a ako má postupovať. Pri poskytovaní vizualizovanej pomoci je nutné citlivo zvážiť množstvo vizualizácie. Použitie vizuálnych prostriedkov musí byť veľmi flexibilné.

Tak ako je v živote každého človeka potrebné pociťovať úspech a spokojnosť, tak aj pre žiaka s autizmom je dôležité, aby pri vykonávaní pracovných činností bol úspešný. Preto pri zadávaní pracovných úloh postupujeme od najjednoduchších k zložitejším. Ak žiak pri práci urobí chybu, nehodnotíme to slovné, len ho opravíme a ukážeme mu, ako má správne postupovať.

Vzhľadom na to, že u mnohých žiakov s AU alebo PVP s MP je narušená schopnosť predvídať čo sa stane, je potrebné zaistiť bezpečnosť žiakov potrebnými opatreniami, a tiež nácvikom bezpečných pracovných návykov.

Pri výučbe pracovného vyučovania je neustále potrebné zohľadňovať aktuálnu dosiahnutú úroveň žiaka, aby osvojovanie si nových vedomostí, zručností a návykov bolo prirodzeným

pokračovaním výučby. Nesmieme zabúdať na dôležitosť spolupráce s rodičmi, aby všetko to, čo si žiak osvojil v školskom prostredí, vedel zužitkovať aj v reálnom živote.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky,
- utvárať základné samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- rozvíjať schopnosť napodobňovania,
- poznávať rôzne materiály.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Spolupráca pri osobnej hygiene.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov s pomocou.
- Používanie WC, toaletného papiera.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.
- Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.
- Osvojenie si základných stravovacích návykov. Sedieť určitý čas pri jedle.

Rozvoj jemnej a hrubej motoriky

- Chytenie predmetov prstami. Zvyšovanie schopnosti uchopenia a stisku.
- Zdvíhanie a prekladanie predmetov rôznej veľkosti a váhy.
- Prenášanie predmetov na väčšiu vzdialenosť.
- Ťahanie predmetov počas chôdze.
- Manipulovanie s predmetmi oboma rukami.
- Manipulovanie s drevenými kockami.
- Ukladanie dvoch kociek na seba, vedľa seba.
- Zbieranie malých predmetov pomocou palca a ukazováka.
- Otváranie a zatváranie dverí kľučkou.
- Zapínanie a vypínanie osvetlenia.
- Púšťanie vody - páková batéria.

Práce v domácnosti

- Odkladanie predmetov každodenného života na určené miesto s pomocou.
- Odkladanie odevu a obuvi s pomocou.

Práce v dielni

- Taktilné oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo.
- Trhanie a krčenie papiera.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky a samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,

- rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- rozvíjať napodobňovanie,
- rozlišovať rôzne materiály,
- utvárať schopnosť adekvátne používať predmety,
- utvárať základné pracovné zručnosti.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Spolupráca pri osobnej hygiene.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov s pomocou.
- Používanie vreckovky, WC (splachovanie), toaletného papiera.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.
- Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.
- Zapnutie a rozopnutie veľkého gombíka s pomocou.
- Používanie zipsu s pomocou.
- Základné návyky pri stravovaní.
- Používanie rúk pri jedle.

Práce v domácnosti

- Odkladanie predmetov na určené miesto s pomocou.
- Odkladanie odevu a obuvi s pomocou.
- Utieranie prachu s pomocou.
- Zvládnutie výmeny uterákov s pomocou
- Otváranie a zatváranie dverí, zásuviek, okien s pomocou.
- Zapínanie a vypínanie osvetlenia.
- Odskrutkovanie a zaskrutkovanie veka pohára.
- Púšťanie vody - páková batéria, kohútik.
- Používanie štipcov na bielizeň s pomocou.
- Primerané používanie predmetov, hračiek.
- Oboznámenie sa so zariadením kuchyne.
- Rozlíšenie potravín od iných predmetov s pomocou.
- Rozlíšenie potravín, ktoré patria do chladničky s pomocou.
- Základy jednoduchého prestierania k stolovaniu.
- Základy bezpečnosti v kuchyni.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

- Oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo, plastelína.
- Triedenie, priradovanie a porovnávanie predmetov podľa farby, veľkosti a tvaru.
- Manipulovanie s predmetmi: dvíhanie, prenášanie, prekladanie, vkladanie, vyberanie, navliekanie, lepenie, presýpanie.

Práce s papierom

- Trhanie, krčenie a lepenie papiera, spoznávanie základných vlastností papiera.
- Obkresľovanie a vyfarbovanie papierovej makety.

Montážne a demontážne práce

- Navliekanie predmetov: korále a pod. .
- Manipulovanie s kockami: ukladanie na seba, vedľa seba.
- Odskrutkovanie a zaskrutkovanie veľkej matice na skrutku.
- Práce so stavebnicami, mozaikou, dominom.

- Skladanie jednoduchého puzzle.

Pestovateľské práce

- Polievanie izbových kvetov, záhonov a rastlín na pozemku s pomocou.
- Oboznámenie sa so záhradným náradím: hrable.
- Hrabanie lístia s pomocou.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky a samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať jemno-motorické zručnosti a schopnosť napodobňovania,
- rozvíjať pozornosť a zmyslové vnímanie,
- rozlišovať rôzne materiály,
- adekvátne používať predmety a hračky,
- utvárať základné pracovné zručnosti a návyky,
- osvojiť si základné pracovné zručnosti pri pestovateľských prácach.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Osobná hygiena: nácvik činností a postupov potrebných pri osobnej hygiene.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov podľa pokynov.
- Používanie WC (splachovanie), používanie toaletného papiera, vreckovky, hrebeňa.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.
- Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.
- Zapnutie a rozopnutie veľkého gombíka.
- Používanie zipsu, patentiek a háčikov s pomocou..
- Základné návyky pri stravovaní.
- Potreby pre stravovanie: spoznať vlastné a používať ich.
- Používanie lyžice pri jedle.
- Samoobsluha pri desiatovaní: naliat' do pohára nápoj, rozbaľiť chlieb, otvoriť jogurt, očistiť banán, mandarínku.

Práce v domácnosti

- Odkladanie predmetov na určené miesto s pomocou.
- Odkladanie odevu a obuvi na určené miesto s pomocou.
- Čistenie topánok: osvojenie si postupu jednoduchého čistenia topánok.
- Vedieť vymeniť uterák.
- Používanie štipcov na bielizeň.
- Utieranie prachu, zametanie s pomocou.
- Pozbieranie smetí do koša s pomocou.
- Obsluha bežných domácich audio a video zariadení s pomocou.
- Primerané používanie predmetov, hračiek.
- Otváranie a zatváranie dverí, okien, zásuviek.
- Zapínať a vypínať osvetlenie.
- Odskrutkovanie zaskrutkovanie veka pohára.
- Púšťanie vody: kohútik, páková batéria.
- Rozlíšenie potravín od ostatných predmetov.

- Rozlíšenie potravín, ktoré patria do chladničky.
- Rozlíšenie odpadkov od iných predmetov.
- Jednoduché prestieranie k stolovaniu.
- Odkladanie špinavého riadu zo stola.
- Utieranie stola.
- Odkladanie riadu na určené miesto podľa pokynov.
- Rozpoznanie špinavého a čistého riadu.
- Základy bezpečnosti v kuchyni.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

- Manipulovanie s drobným materiálom. Triedenie, prirad'ovanie, porovnávanie, ukladanie predmetov a prírodnín podľa vlastností: farba, veľkosť, tvar, materiál.
- Napichávanie, navliekanie a nalepovanie drobného materiálu.
- Vytváranie mozaík, vzorov podľa určitého pravidla.

Práce s papierom

- Spoznávanie základných vlastností papiera: farba, povrch, hrúbka.
- Triedenie, prirad'ovanie a porovnávanie rôznych druhov papiera podľa vlastností.
- Práca s papierom: obkresľovanie šablóny, trhanie, krčenie, nalepovanie, zlepovanie, oblepovanie, prekladanie, skladanie a strihanie.
- Pečiatkovanie a potláčanie papiera odtlačkami rozličných predmetov.

Montážne a demontážne práce

- Triedenie, prirad'ovanie a porovnávanie rôznych druhov stavebníc podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar, materiál.
- Skladanie a rozkladanie predmetov a stavebníc. Ukladanie na seba, vedľa seba, spájanie, skrútkovanie, zasúvanie a pod.
- Skladanie jednoduchého puzzle, mozaiky, domina.

Pestovateľské práce

- Starostlivosť o izbové rastliny: polievanie, odstraňovanie odumretých častí rastlín, kyprenie pôdy, ošetrovanie listov.
- Oboznámenie sa so sadením, klíčením a rastom rastlín.
- Sadenie semien do kvetináčov: tráva, hrach, fazuľa.
- Pozorovanie prírody v parku, v sade a v záhrade.

PROCES

Žiaci prípravného ročníka si v prvom rade osvojujú základné hygienické a samoobslužné návyky, primerane k svojej úrovni. Častým problémom žiakov s AU alebo PVP s MP bývajú stravovacie schopnosti a návyky. Veľa žiakov, aj vyššej úrovne, odmieta jesť jedlá určitej farby, konzistencie, má problémy s prehĺtaním, prežúvaním a podobne. Preto je niekedy potrebná úprava jedla, použitie špeciálnych pomôcok a postupné odstraňovanie problému.

Žiaci si prostredníctvom nácvikov rôznych jednoduchých činností rozvíjajú schopnosť napodobňovať. V prípravnom ročníku sa žiaci učia triediť, prirad'ovať a porovnávať predmety, osvojujú si ich vlastnosti, učia sa zameriavať pozornosť na to, čo je pri danej úlohe dôležité. Manipuláciou s predmetmi a rôznymi materiálmi, ako je napríklad papier a modelovacia hmota, si žiaci rozvíjajú jemnú motoriku, ktorá je základným predpokladom pre rozvíjanie grafomotorických zručností a vykonávanie samoobslužných a pracovných činností.

Vzhľadom na to, že veľa žiakov s AU alebo PVP s MP, najmä na nižšej úrovni, používa predmety neadekvátnym spôsobom, je potrebné žiakom ukázať na čo je daný predmet určený

a snažiť sa o to, aby si žiaci osvojili jeho primerané používanie. Okrem iných, pre žiaka dôležitých činností, nacvičujeme aj používanie hračiek.

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky,
- utvárať základné samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať schopnosť napodobňovania,
- rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- poznávať rôzne materiály.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Spolupráca pri osobnej hygiene.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov s pomocou.
- Používanie WC, toaletného papiera.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.
- Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.
- Osvojenie si základných návykov pri stravovaní. Sedieť určitý čas pri jedle.

Rozvoj jemnej a hrubej motoriky

- Chytanie predmetov prstami. Zvyšovanie schopnosti chopenia a stisku.
- Manipulovať s predmetmi oboma rukami.
- Prenášanie predmetov na väčšiu vzdialenosť.
- Zbieranie malých predmetov pomocou palca a ukazováka.
- Otváranie a zatváranie dverí, zásuviek.
- Zapínanie a vypínanie osvetlenia.
- Púšťať vodu - páková batéria, kohútik.
- Manipulovať s kockami: ukladanie dvoch kociek na seba, vedľa seba.

Práce v domácnosti

- Odkladanie predmetov na určené miesto s pomocou.
- Odkladanie odevu a obuvi s pomocou.

Práce v dielni

- Taktilné oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo, plastelína a iné.
- Trhanie a krčenie papiera.

1. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky a samoobslužné zručnosti,

- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať schopnosť napodobňovania,
- rozvíjať jemno-motorické zručnosti,
- adekvátne používať predmety,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- rozlišovať rôzne materiály.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Osobná hygiena: nácvik potrebných činností a postupov.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov s pomocou.
- Používanie WC, splachovanie, používanie toaletného papiera a vreckovky.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu s pomocou.
- Obúvanie a vyzúvanie s pomocou.
- Zapnutie a rozopnutie veľkého gombíka s pomocou.
- Používanie zipsu, patentiek s pomocou.
- Navliekanie šnúrky do topánky, viazanie uzla.
- Osvojenie si základných stravovacích návykov.
- Spoznať potreby pre stravovanie, spoznať vlastné a používať ich.
- Používanie lyžice pri jedle.

Práce v domácnosti

- Odkladanie predmetov na určené miesto s pomocou.
- Odkladanie odevu a obuvi s pomocou.
- Utieranie prachu s pomocou.
- Vynášanie odpadkov s pomocou.
- Vedieť vymeniť uterák.
- Otváranie a zatváranie dverí, zásuviek, okien.
- Zapínanie a vypínanie osvetlenia.
- Odskrutkovanie a zaskrutkovanie veka pohára.
- Púšťanie vody: páková batéria, kohútik.
- Používanie štipcov na bielizeň.
- Primerané používanie rôznych predmetov a hračiek.
- Oboznámenie sa so zariadením kuchyne.
- Rozlíšenie potravín od ostatných predmetov s pomocou.
- Rozlíšenie potravín, ktoré patria do chladničky s pomocou.
- Základy jednoduchého prestierania k stolovaniu.
- Odkladanie špinavého riadu zo stola.
- Základy bezpečnosti v kuchyni.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

- Oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo, plastelína, prírodniny a iné.
- Triedenie, priradovanie a porovnávanie predmetov podľa farby, veľkosti a tvaru.
- Manipulovanie s predmetmi: dvíhanie, prenášanie, prekladanie, vkladanie, vyberanie, navliekanie, lepenie, presýpanie.
- Namotávanie a splietanie vlny a špagátov rôznej hrúbky.
- Strihanie papiera, textilu, vlny, špagátov.
- Viazanie uzlov.

Práce s papierom

- Trhanie, krčenie a lepenie papiera, spoznávanie základných vlastností papiera.
- Obkresľovanie, vytrhávajúce, lepenie a vyfarbovanie šablóny z papiera.
- Nalepovanie samolepiek.

Montážne a demontážne práce

- Navliekanie drobných predmetov a prírodnín: korále, šípky, vhodné cestoviny a iné.
- Manipulovanie s kockami: ukladanie kociek na seba, vedľa seba.
- Odskrutkovanie a zaskrutkovanie predmetov a hračiek.
- Práce so stavebnicami: mozaika, domino a iné.
- Skladanie jednoduchého puzzle.

Pestovateľské práce

- Polievanie izbových kvetov, záhonov a rastlín na pozemku s pomocou.
- Oboznámiť sa so sadením, klíčením a rastom rastlín.
- Práca so záhradným náradím: hrable.
- Zbieranie plodov z listnatých a ihličnatých stromov.

1. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Utvárať základné hygienické návyky a samoobslužné zručnosti,
- utvárať základné návyky pri stravovaní,
- rozvíjať jemno-motorické zručnosti a schopnosť napodobňovania,
- rozlišovať rôzne materiály,
- rozvíjať schopnosť adekvátne používať predmety a hračky,
- utvárať základné pracovné zručnosti a návyky.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Osobná hygiena: nácvik činností a postupov potrebných pri osobnej hygiene.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov podľa pokynov.
- Samostatné používanie WC, splachovanie.
- Používanie toaletného papiera, vreckovky a hrebeňa.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu podľa pokynov.
- Obúvanie a vyzúvanie podľa pokynov.
- Zapnutie a rozopnutie gombíka, upevňovanie opaska.
- Používanie zipsu, patentiek a háčikov.
- Navliekanie šnúrky do topánky, viazanie uzla a mašličky.
- Základné návyky pri stravovaní.
- Stolovanie: používanie lyžice a vidličky pri jedle.
- Samoobsluha pri desiatovaní: naliať do pohára, rozbaľiť chlieb, otvoriť jogurt, očistiť banán, mandarínku.

Práce v domácnosti

- Odkladanie predmetov na určené miesto podľa pokynov, udržiavanie poriadku.
- Odkladanie a údržba odevu podľa pokynov.
- Postup jednoduchého čistenia obuvi, odkladanie na určené miesto podľa pokynov.
- Používanie štipcov na bielizeň.
- Utieranie prachu, zametanie, zberanie smetí do koša podľa pokynov.

- Obsluhovanie bežných domácich audio a video zariadení.
- Primerané používanie predmetov a hračiek.
- Odomykanie a zamykanie dvier, visiaceho zámku.
- Rozlíšenie potravín od iných predmetov.
- Rozlíšenie potravín, ktoré patria do chladničky s pomocou.
- Vedieť rozlíšiť čo patrí do odpadkov.
- Stolovanie: samostatne prestieranie na jednoduché stolovanie.
- Odkladanie špinavého riadu zo stola.
- Utieranie stola.
- Utieranie a odkladanie riadu na určené miesto podľa pokynov.
- Rozpoznanie špinavého a čistého riadu.
- Bezpečne pracovať v kuchyni.
- Šitie: navliekanie nite do veľkej ihly, na konci zdvojenej nite urobiť uzlík.
- Prepichávanie kartónu podľa šablóny.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

- Manipulovanie s drobným materiálom. Triedenie, priradovanie, porovnávanie, ukladanie predmetov a prírodnín podľa vlastností: farba, veľkosť, tvar, materiál.
- Napichávanie, navliekanie, nadväzovanie a nalepovanie drobného materiálu.
- Vytváranie mozaiky, vzorov podľa určitého pravidla.

Práce s papierom

- Spoznávanie základných vlastností papiera: farba, povrch, hrúbka.
- Triedenie, priradovanie a porovnávanie rôznych druhov papiera podľa vlastností.
- Práca s papierom: trhanie, krčenie, nalepovanie, zlepovanie, prekladanie, skladanie a strihanie.
- Dierovanie papiera podľa šablóny a so strojčekom.
- Šitie jednoduchých stehov so zdvojenou nitou na perforovaný kartón.
- Pečiatkovanie a potláčanie papiera tlačidlami rozličných predmetov.

Montážne a demontážne práce

- Triedenie, priradovanie a porovnávanie rôznych druhov stavebníc podľa vlastností: veľkosť, farba, tvar, materiál.
- Skladanie a rozkladanie predmetov a stavebníc. Ukladanie na seba, vedľa seba, spájanie, skrútkovanie, zasúvanie a pod.
- Skladanie jednoduchého puzzle, mozaiky, domina.

Pestovateľské práce

- Polievanie izbových rastlín, odstraňovanie odumretých častí rastlín, kyprenie pôdy, hnojenie, ošetrovanie listov.
- Oboznámenie sa so sadením, klíčením a rastom rastlín.
- Sadenie semien do kvetináčov: pažitka, tráva, hrach, fazuľa.
- Pletie a polievanie záhonov.
- Oboznámenie sa s jednoduchým záhradníckym náradím, hrabanie lístia.
- Zber úrody: ovocia a zeleniny s pomocou.
- Pozorovanie prírody v parku, v sade a v záhrade.

PROCES

V prvom ročníku si žiaci 1. úrovne osvojujú návyk na spoluprácu pri osobnej hygiene a schopnosť prijať používanie hygienických potrieb. Môže sa však stať, že žiak odmieta napríklad strihanie nechťov alebo používanie zubnej kefky. Preto je potrebné postupovať trpezlivo, malými krôčikmi a voliť vhodnú motiváciu. Pri problémoch s používaním WC je

pri nácviku dôležitá pravidelnosť používania WC počas dňa, aby žiak získal návyk. Nesmieme zabúdať na vizualizáciu a náhradnú komunikáciu, ktorá môže tak isto problém s používaním WC vyriešiť.

Pri osvojovaní si základných návykov pri stravovaní, sa snažíme o to, aby žiak od jedla neodbiehal, aby dokázal sedieť určitý čas pri jedle. Žiakovi musí byť jasné kedy je začiatok a koniec činnosti.

Žiaci 2. a 3. úrovne si zvyšujú samostatnosť pri hygienických a stravovacích návykoch, pri samoobslužných zručnostiach a naďalej sa rozvíja schopnosť napodobňovať.

Všetky pracovné činnosti, ktoré si žiaci osvojujú sa snažíme nacvičovať v prirodzených podmienkach, v ktorých ich žiak bude vedieť v praktickom živote vykonávať. Čiastkovú úlohu nacvičovanej činnosti, ktorú žiak nezvláda, možno preniesť do pracovnej úlohy uloženej v škatuli, aby si ju žiak mohol osvojiť častejším precvičovaním.

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Zvyšovať samostatnosť pri základných hygienických návykoch,
- zvyšovať samostatnosť pri základných samoobslužných zručnostiach,
- zvyšovať samostatnosť pri základných stravovacích návykoch,
- rozvíjať sociálne zručnosti,
- rozvíjať schopnosť využívať voľný čas,
- rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- utvárať základné pracovné zručnosti,
- poznávať rôzne materiály,
- poznávať pracovné náradie.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Zvyšovanie samostatnosti pri osobnej hygiene.
- Používanie hygienických potrieb.
- Osvojenie si hygienických návykov s čiastočnou pomocou.
- Hygiena na WC, splachovanie.
- Mužské a ženské WC – rozlíšenie.
- Vyzliekanie a obliekanie odevu s miernou pomocou.
- Osvojiť si rozlíšenie prednej a zadnej časti oblečenia.
- Obúvanie a vyzúvanie s miernou pomocou.
- Osvojenie si základných stravovacích návykov.
- Samostatné používanie lyžice pri jedle.
- Používanie naberačky.
- Zdvihnutie a pitie z pohára, ak je pohár držaný jednou rukou, vedieť ho položiť späť na stôl.
- Zapínanie a rozopínanie veľkého gombíka s pomocou.
- Používanie zipsu, patentov.

Rozvoj jemnej motoriky

- Súvislé používanie iba jednej ruky pri manipulácii s kockami, lyžicou a pod.
- Ukladanie piatich až šiestich kociek na seba po predvedení.
- Zostavovanie sady vecí rôznymi spôsobmi.
- Taktilné oboznámenie sa s rôznymi materiálmi: papier, textil, drevo, plastelína.
- Tvarovanie modelovacej hmoty: plastelína, hlina a pod..
- Listovanie v knihe - viac listov spolu.
- Používanie štipcov na bielizeň, kancelárske spinky.
- Vkladanie predmetov do otvoru podľa tvaru a iných vlastností.
- Odskrutkovanie a zaskrutkovanie veľkej matice na skrutku.
- Skrutkovanie do perforovanej dosky.
- Skladanie jednoduchého puzzle.
- Navliekanie rôznych predmetov: veľké korále, krúžky a pod.

Práce v domácnosti

- Primerané používanie predmetov každodenného života.

- Odkladanie predmetov na určené miesto.
- Odkladanie odevu a obuvi na určené miesto.
- Používanie ramienka na šaty.
- Utieranie prachu podľa pokynov s miernou pomocou.
- Polievanie kvetov podľa pokynov s miernou pomocou.
- Zametanie a utieranie podlahy.
- Pozbieranie odpadkov do koša.
- Základy bezpečnosti v domácnosti, najmä v kuchyni.
- Základy zložitejšieho prestierania k stolovaniu s miernou pomocou.
- Osvojiť si základy bezpečnosti v kuchyni.
- Udržiavanie poriadku na stole: odložiť špinavý riad, rozlíšiť špinavý a čistý riad, odkladanie čistého riadu na určené miesto.
- Utieranie a umývanie stola.
- Natieranie na chlieb.
- Umývanie ovocia a zeleniny.
- Nalievanie nápoja do pohárov, s pomocou.
- Balenie a rozbaľovanie desiaty.

Práce v dielni

- Skladanie, prekladanie a lepenie papiera.
- Rozkladanie a skladanie škatúľ.
- Strihanie s pomocou: držať a pohybovať s papierom pri strihaní.
- Skladanie mozaiky podľa farby a tvaru, postupnosti.
- Montážne a demontážne práce so skladačkami.
- Oboznámenie sa s náradím: kliešte.

5. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Zvyšovať samostatnosť pri základných hygienických návykoch a samoobslužných zručnostiach,
- zvyšovať samostatnosť pri základných stravovacích návykoch,
- rozlišovať rôzne materiály,
- rozvíjať schopnosť využívať voľný čas,
- osvojiť si základné pracovné zručnosti a návyky potrebné pri práci v domácnosti,
- osvojiť si základné manuálne zručnosti potrebné pri práci s drevom,
- osvojiť si základné manuálne zručnosti potrebné pri pestovateľských prácach.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Opakovanie činností, postupov potrebných pri osobnej hygiene a hygienických návykoch a samoobslužných činnostiach osvojených v predchádzajúcom ročníku.
- Zvyšovanie samostatnosti pri umývaní zubov.
- Používanie kefky na nechty, vedieť rozlíšiť špinavé a čisté ruky.
- Používanie príboru pri stolovaní podľa pokynov.
- Úprava zovňajšku: používať hrebeň, urobiť si účes, skontrolovať svoj výzor v zrkadle.

Práce v domácnosti

- Opakovanie činností osvojených v nižšom ročníku.

- Zvyšovanie samostatnosti pri odkladaní predmetov na určené miesto, udržiavanie poriadku.
- Zvyšovanie samostatnosti pri odkladaní odevu a obuvi na určené miesto.
- Používanie ramienka na šaty.
- Ukladanie a udržiavanie čistoty šiat podľa pokynov.
- Utieranie prachu.
- Utieranie a umývanie podlahy.
- Používanie kľúča pri odomykaní a zamykaní dvier, visiaceho zámku.
- Základné obsluhovanie bežných domácich audio a video zariadení.
- Navliekanie nite do veľkej ihly, urobiť uzol na konci nite.
- Zložitejšie prestieranie k stolovaniu - plytký a hlboký tanier, servítka, príbor, pohár.
- Umývanie a utieranie riadu.
- Príprava jednoduchého jedla: natrieť chlieb, pečivo, uvariť zemiaky.
- Umývanie, čistenie ovocia a zeleniny.
- Príprava jednoduchého nápoja: malinovka, čaj, kakao.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

- Triedenie, priraďovanie, porovnávanie, ukladanie predmetov a rôznych materiálov. Manipulovanie s drobným materiálom. Opakovanie učiva z predchádzajúcich ročníkov.
- Navíjanie vlny, špagátov a podobných materiálov na cievku.
- Namotávanie vlny a špagátu na kľbko.
- Viazanie uzla a mašličky.
- Navliekanie koralov podľa vzoru.
- Prepichávanie a navliekanie papiera rôznej kvality na niť.
- Splietanie bužírky, špagátu, vlny.

Práce s papierom

- Strihanie, trhanie, krčenie a lepenie papiera.
- Vystrihovanie bez predkreslenej čiary a po čiare.
- Skladanie a prekladanie papiera. Rozkladanie a skladanie škatúľ.
- Oblepovanie predmetov papierom.
- Šitie jednoduchých stehov so zdvojenou niťou na perforovaný kartón.

Práce s drevom

- Opracovanie povrchu dreva brúsnyim papierom.
- Zatĺkanie a vyťahovanie klincov.
- Úprava dreva pilníkom.

Montážne a demontážne práce

- Spájanie špajdlí, drievok a konárikov drôtom a špagátom.
- Zostavovanie modelov zo stavebníc spájaním a skrutkovaním.
- Rozoberanie modelov vytvorených spájaním a skrutkovaním.
- Skladanie puzzle a mozaiky.

Pestovateľské práce

- Polievanie izbových rastlín, odstraňovanie odumretých častí rastlín, kyprenie pôdy, ošetrovanie listov.
- Rýľovanie, hrabanie a kolíkovanie pôdy.
- Siatie do riadkov a jamiek.
- Pozorovanie klíčenia semien.
- Pestovanie kvetín.
- Pletie záhonov.

5. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Upevňovať zručnosti získané v nižších ročníkoch,
- rozvíjať estetické cítenie,
- aktívne využívať voľný čas,
- vytvárať stereotyp pri základných hygienických návykoch, samoobslužných zručnostiach a pri stolovaní,
- rozlišovať rôzne materiály, spoznávať ich vlastnosti, rozširovať a prehĺbovať základné manuálne zručnosti pri práci s nimi,
- osvojiť si základné vedomosti a pracovné zručnosti pri pestovateľských prácach.

OBSAH

Samoobslužné činnosti

- Osobná hygiena: samostatné umývanie rúk, tváre, vlasov, sprchovanie, umývanie celého tela, čistenie zubov, čistenie a úprava nechťov, česanie.
- Upevňovanie schopnosti výberu oblečenia podľa počasia a ročných období, upravovanie a kontrola vzhľadu.
- Dodržiavanie čistoty pri stolovaní.
- Ošetrovanie drobných poranení.

Práce v domácnosti

- Samostatné odkladanie predmetov na určené miesto, udržiavanie poriadku.
- Utieranie prachu, umývanie podlahy, zametanie a vysávanie. Vetrание.
- Umývanie WC, umývadla, vane, zrkadla a pod.
- Primerané používanie predmetov.
- Prestieranie k stolovaniu, úprava stola.
- Umývanie, utieranie a odkladanie riadu na určené miesto.
- Umývanie, čistenie, krájanie, ukladanie ovocia a zeleniny na tanier.
- Krájanie chleba nožom a na ručnom krájači.
- Príprava jednoduchých pokrmov: natierať chlieb, pečivo, pripraviť obložené chlebíčky.
- Používanie elektrickej varnej kanvice a sporáka.
- Používanie strúhadíel, mlynčekov, krájačov, otváračov, hriankovača a iných kuchynských nástrojov a spotrebičov.
- Príprava jednoduchého nápoja: malinovka, mlieko, čaj, kakao, biela káva.
- Príprava jedál z vajčiek: varené vajčeka na tvrdo a na mätko, praženica, volské oko.
- Príprava nátierok a jednoduchých šalátov.
- Príprava jednoduchých jedál: varené zemiaky, párky, polievka, kaša, puding, cestoviny, ryža.
- Dodržiavanie bezpečnosti a hygieny pri práci v kuchyni.
- Šitie základnými stehmi, šitie jednoslučkovým stehom.
- Prišívanie gombíka, patentky, háčka.
- Jednoduché opravy odevov. Plátanie.
- Háčkovanie: retiazka, krátky stĺpik, dlhý stĺpik.

Práce v dielni

Práce s drobným materiálom

- Skladanie, spájanie, navliekanie, upravovanie, ohýbanie, navíjanie, strihanie, lisovanie, nalepovanie, zlepovanie. Prepichávanie, napichávanie, viazanie, zväzovanie, nadväzovanie a spleťanie drobného materiálu. Kombinovanie rozličného materiálu.

- Vytváranie mozaík, vzorov.

Práce s papierom

- Práca s papierom a kartónom: meranie, strihanie, rezanie, narezávanie podľa pravítka, ohýbanie, prebíjanie, oblepovanie.
- Zhotovovanie zložitejších skladačiek, vyhotovovanie kužeľovitých modelov a papierových plastík. Oblepovanie predmetov papierom.
- Zošívanie listov osmičkovým a dvojslučkovým stehom.

Práce s drevom

- Štruktúra dreva, delenie, rezanie a štiepanie dreva podľa štruktúry materiálu.
- Rozlišovanie tvrdého a mäkkého dreva.
- Práca s mäkkým drevom: meranie, upínanie, rezanie, orezávanie, hladenie, vŕtanie, spájanie klincami, morenie.
- Rezanie a opracovávanie tvrdého dreva.

Práce s kovem

- Vytváranie výrobkov z mäkkého drôtu a plechových pásov podľa nákresu.

Práce z kože a koženky

- Pracovné činnosti: vystrihovanie, vysekávanie, rezanie podľa kovového pravítka, zošívanie.

Práce s plastmi

- Oboznámenie sa so základnými vlastnosťami penového polystyrénu a jeho použitím.
- Osvojenie si základných pracovných zručností používaných pri práci s penovým polystyrénom: rezanie s ručnou pílou, krájanie ostrým nožom, opracúvanie pilníkom a brúsny papierom, lepenie, farbenie.

Montážne a demontážne práce

- Zostavovanie zložitejších modelov z plastových a kovových stavebníc.
- Zostavovanie modelov z kartónových vystrihovačiek.
- Skladanie puzzle.

Pestovateľské práce

- Ošetrovanie a presádzanie izbových rastlín.
- Pripravovanie záhonov na siate.
- Siatie, hnojenie, pletie, polievanie a okopávanie záhonov.
- Sadenie sadeníc, priesad, cibúľ a semien.
- Pestovanie kvetín a zeleniny. Starostlivosť o okrasné kry.
- Práca s klíčiďlami.
- Práca s okopaninami, pestovanie zemiakov.
- Oboznámenie sa s hlavnými druhmi burín.
- Poznávanie a zber liečivých rastlín: výroba herbáru.
- Zber úrody.
- Pozorovanie prírody v parku, v sade a v záhrade.

PROCES

Žiaci 1. úrovne si zvyšujú samostatnosť a rozširujú si jednoduché pracovné zručnosti v domácnosti a v dielni.

Pri činnostiach musí byť zaistená bezpečnosť žiakov, tak isto je potrebné, aby si žiaci osvojili základné bezpečnostné pravidlá.

VÝTVARNÁ VÝCHOVA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Vo vzdelávaní žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) má nezastupiteľné miesto aj predmet výtvarná výchova. Výtvarné aktivity napomáhajú žiakom rozvíjať grafomotorické zručnosti, hrubú a jemnú motoriku. Na základe rozvoja jemnej motoriky sa rozvíjajú komunikačné schopnosti, expresívna a receptívna zložka reči, a aj nonverbálna forma komunikácie.

V prípade žiakov s AU alebo PVP s MP motorické schopnosti nie sú narušené dôsledkom ich primárnej poruchy, preto v procese vzdelávania výtvarné aktivity sa aplikujú komplexným spôsobom. Výtvarná výchova je dôležitým výchovno-vzdelávacím prostriedkom pri rozvíjaní narušených zručností a predovšetkým pri rozvíjaní sociálnych zručností a komunikačných schopností, s dôrazom na sociálne správanie. Vhodné je využiť terapeutické aspekty predmetu výtvarná výchova s použitím relaxačných činností spätých s emocionálnym prežívaním žiakov.

Pre všestranné rozvíjanie žiakov s AU alebo PVP s MP je dôležité používať aj techniky rôznych podporných terapií. Predmet výtvarná výchova predovšetkým v prípravnom ročníku a na prvom stupni má silné terapeutické pôsobenie.

Veľa žiakov s AU alebo PVP s MP reaguje hypo- alebo hypersenzitívne na hmatové vnemy, čo sa demonštruje problémovým správaním žiaka. Najmä práca s hlinou a s inými plastickými materiálmi môžu mať na hmatové vnemy a následne na reakcie na tieto vnemy u žiakov pozitívny vplyv.

Pri manipulácii s predmetmi u žiakov s AU alebo PVP s MP veľmi často absentuje spontánna snaha zoznámiť sa neznámymi predmetmi, s pomôckami potrebnými k vykonávaniu aktuálnej činnosti. Táto spontánna snaha by mala viesť žiaka k poznaniu a k osvojeniu funkcie jednotlivých predmetov, pomôcok. Následkom absencie tejto snahy, ich manipulácia s predmetmi sa stáva neadekvátnou, stereotypnou a v procese zoznamovania sa s predmetom, spontánna explorácia sa často obmedzí len na nedôležité charakteristiky z hľadiska vykonávania aktuálnej aktivity.

Vychádzajúc z uvedených problémov, vzdelávanie žiakov s AU alebo PVP s MP sa realizuje v štruktúrovaných podmienkach s jasným motivačným cieľom, kde vždy nasledujeme zdravý vývin, ale vychádzame z aktuálnej vývinovej úrovne žiaka v danej oblasti (oblasť vizuomotoriky).

Pri vytýčení cieľov rozvíjania, okrem aktuálnej vývinovej úrovne v oblasti vizuomotoriky, zohľadníme ciele a následne aktivity k aktuálnej vývinovej úrovne v oblasti kognitívnych schopností, komunikačných schopností a v oblasti behaviorálnej.

Vzdelávací proces žiakov s AU alebo PVP s MP realizujeme individuálne alebo v skupine. Usilujeme sa o to, aby skupina mala čo najhomogénnejší charakter z hľadiska schopností a vývinovej úrovne. Proces, aktivity a dynamiku sprostredkujeme žiakom na adekvátnej úrovni alternatívnej formy komunikácie (frontálne).

V úvodnej fáze vzdelávania pracujeme v diáde s jedným žiakom a podľa potreby s ďalším učiteľom, ktorý stojí za chrbtom žiaka a poskytuje mu fyzický prompt. Neskôr, keď už pracujeme so skupinou, podľa schopností a potrieb účastníkov je možné využívať pomoc ďalšieho učiteľa, ale vždy sa usilujeme o to, aby v konečnom dôsledku bol žiak schopný na základe frontálnych verbálnych a vizuálnych inštrukcií vykonať aktivitu.

Výchovno-vzdelávacie ciele predmetu výtvarná výchova sa prelínajú každým ročníkom a úrovňou vzdelávania žiakov s AU alebo PVP s MP.

V procese dosiahnutia cieľov výtvarnej výchovy je potrebné zamerať sa na

- manipuláciu s predmetmi na takej úrovni, ktorá umožní žiakovi s AU alebo PVP s MP na adekvátnej vývinovej úrovni realizovať úlohy a používať predmety podľa funkcie,
- rozvoj a upevňovanie zručností potrebných k samostatnému vykonávaniu práce,
- vytvorenie a rozvoj takých voľno časových aktivít, ktoré bude realizovať aj v dospelosti,
- vytvorenie a rozvoj kompetencií, ktoré sú dosiahnuteľné samostatným vykonávaním práce a úloh.

Výchovno-vzdelávacie ciele predmetu výtvarná výchova pre žiakov s AU alebo PVP s MP vychádzajú zo všeobecne stanovených cieľov výtvarnej výchovy ako vyučovacieho predmetu a zo všeobecne stanovených cieľov vzdelávania s AU alebo PVP s MP.

Sú to predovšetkým:

- rozvoj jemnej a hrubej motoriky,
- rozvoj koordinovaného pohybu rúk,
- rozvoj senzomotorickej koordinácie,
- rozvoj laterality
- rozvoj priestorovej orientácie,
- rozvoj koordinácie oko - ruka,
- rozvoj pozornosti,
- rozvoj priestorovej pamäti,
- rozvoj vnímania,
- rozvoj kreativity a improvizácie,
- spoločné výtvarné aktivity pomocou napodobňovania.

Výchovno-vzdelávacie ciele a niektoré aktivity výtvarnej výchovy sa prelínajú s cieľmi a činnosťami iných vyučovacích predmetov, a to najmä s predmetmi slovenský jazyk, hudobná výchova, telesná výchova a pracovné vyučovanie.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať uchopenie s pinzetou,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda)

- Nacvičovanie uchopenia ceruzky, jej správne držanie, čmáranie na papier rozličných rozmerov, napodobňovanie jednoduchých tvarov.

Maľba (tampón, drievko, akvarelové farby, temperové farby)

- Liatie, kvapkanie, ffrkanie farby.
- Hra s farbou: odtláčanie ruky, prstov, guľôčky z papiera a pod.

Modelovanie (plastelína, cesto)

- Manipulácia s modelovacími materiálmi: miesenie, stláčanie, šúľanie, ťapkanie, odštipkávanie.
- Používanie štipcov: vyštipnúť malé kúsky z plastelíny.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať uchopenie s pinzetou,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda, suchý pastel, voskový pastel)

- Kreslenie tvarovo nenáročných predmetov: slnko, klbko, had, palica.
- Napodobňovanie jednoduchých tvarov.

Maľba (tampón, drievko, prsty / akvarelové farby, temperové farby)

- Liatie, kvapkanie, odtláčanie farby.
- Hra s farbou: vytváranie farebných škvŕn, fúkanie do škvŕn.

Modelovanie (modurit, plastelína)

- Manipulácia s modelovacími materiálmi: miesenie, stláčanie, ťapkanie, odštipkávanie, valkanie, guľanie, vyťahovanie, šúľanie, vytváranie guľôčok z plastelíny na stole a v dlani,
- Používanie štipcov: vyštipnutie malých kúskov z plastelíny.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda, voskový pastel, suchý pastel)

- Kreslenie tvarovo nenáročných predmetov.
- Voľné kreslenie: čiary, oblúky, kruhy, veľkým aj malým pohybom.

Maľba (štetec, tampón, drievko, prsty / akvarelové farby, temperové farby)

- Základné zručnosti v práci so štetcom a farbami.
- Liatie, kvapkanie, dotváranie farebných škvŕn, hra s farbou.

Modelovanie (plastelína, modurit, cesto)

- Poznávanie základných vlastností modelovacích materiálov stláčaním, miesením, valkaním, vyťahovaním.
- Manipulácia s modelovacími materiálmi: vykrajovanie, šúľanie, vytváranie guľôčky, valčeka z plastelíny na stole a v dlani.
- Vytváranie modelov jednoduchého tvaru z modelovacej hmoty, podľa vzoru.
- Ukladanie vytvoreného tvaru na príslušnú šablónu.
- Vytváranie modelov z piesku pomocou formičiek.
- Používanie štipcov: vyštipnúť malé kúsky z plastelíny.

PROCES

Precvičovanie motoriky rúk a prstov: mávanie, tleskanie, krúženie, hladkanie rôznych materiálov.

Žiaci pozorujú a zbierajú na vychádzkach prírodné materiály: kamienky, halúzky, plody, listy a pod., pozorujú ich, triedia a porovnávajú, rytmicky radia, zoskupujú, vtlačajú do vhodných materiálov - piesok, hlina, blato, sadra, plastelína.

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Rozvíjať jemnú a hrubú motoriku,
- rozvíjať motoriku rúk a prstov,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať uchopenie s pinzetou,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda, suchý pastel, voskový pastel)

- Správne držanie ceruzky, napodobňovanie jednoduchých tvarov.
- Obkreslenie foriem - bodky, prerušované čiary.
- Prepisovanie zvislých a vodorovných čiar.
- Maľovanky – vyfarbovanie.
- Vyplnenie formičiek s použitím dvoch farieb.

Maľba (tampón, drievko, akvarelové farby, temperové farby)

- Liatie, kvapkanie, odtlačanie, fľkanie farby.
- Odtlačanie ruky, hra s farbou, dotváranie škvŕn.

Modelovanie (plastelína, modurit, cesto)

- Manipulácia s modelovacími materiálmi: miesenie, stláčanie, šúľanie, ťapkanie.
- Vytváranie guľôčky, valčeka z plastelíny na modelovacom stole a v dlani.
- Používanie štipcov: vyštipnúť malé kúsky z plastelíny.

1. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať koordináciu oko – ruka,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať zmyslové vnímanie.

OBSAH

Kresba (mäkká ceruza, rudka, krieda, suchý pastel, voskový pastel)

- Kresba kruhov, špirály, vlnovky.
- Kreslenie tvarovo nenáročných predmetov: strom, ker, lopta, klbko.
- Napodobňovanie jednoduchých tvarov.
- Maľovanky – vyfarbovanie.

Maľba (tampón, drievko, akvarelové farby, temperové farby)

- Liatie, kvapkanie, odtlačanie farby.
- Hra s farbou: dotváranie farebných škvŕn drievkom, prstami.

Modelovanie (plastelína, modurit)

- Manipulácia s modelovacími materiálmi – miesenie modelovacej hmoty jednou a oboma rukami, šúľanie, stláčanie, valkanie, vytváranie tvarov jednoduchých predmetov: guľôčka, had, ovocie.
- Používanie štipcov - vyštipnúť malé kúsky z plastelíny.

1. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Upevňovať zručnosti nadobudnuté v predchádzajúcom ročníku,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk, uchopenie a pustenie predmetu,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať lateralitu,
- rozvíjať priestorovú orientáciu,
- napomáhať rozvíjať grafomotorické zručnosti.

OBSAH

Výtvarné osvojovanie skutočnosti

Na vychádzkach a pri hrách žiaci si všímajú prírodu a jednotlivé prírodniny. Zbierajú prírodné materiály pre ich zvláštnosti; kamene, kamienky, halúzky, plody, listy a pod., pozorujú ich, triedia a porovnávajú, rytmicky radia, zoskupujú, vtlačajú do vhodných materiálov - piesok, hlina, blato, sadra, plastelína.

Tematické práce - domov; školské prostredie, moja mamička, kamaráti, na ihrisku, dom, v ktorom bývam; naša škola; naša mačka a pod. Príroda v rôznych ročných obdobiach (vegetácia), ilustrácie k rozprávkam.

Uplatňujeme kresbu, maľbu, modelovanie, výtvarné hry s rozličnými materiálmi a výtvarnými prostriedkami, priestorové vytváranie, konštruovanie.

Výtvarné prostriedky vyberáme v súvislosti s nácvikom jednotlivých tvarov písma.

Práca s výtvarnými prostriedkami

Kresba (mäkká ceruza, fixka, rudka, krieda, suchý pastel, voskový pastel)

- Grafické vyjadrovanie pohybových predstáv – žiaci napodobňujú pracovné pohyby, ako napr. miešanie, mletie, vstávanie, skákanie, kyvadlové hodiny, vietor, graficky ich zaznamenávajú.
- Rytmicky radia rozličné prírodné a dekoratívne prvky.
- Voľné kreslenie – rozvinutie grafického pohybu.
- Vertikálne a horizontálne čiary, oblúky, kruhy, veľkým aj malým pohybom, grafický záznam robia postojčky a na veľkej ploche.

Maľba (štetec, tampón, drevko, prsty / temperové farby, akvarelové farby)

- Základné zručnosti v práci so štetcom a farbami.
- Ukladať farby štetcom na plochu papiera, prerušovať ťahy štetca: bodky, škvrnky, čiarky.
- Zväčšovaním škvŕn zo stredu vytvárať niektoré jednoduché tvary: lopta, jablko a pod.

Modelovanie (plastelína, hlina, modurit)

- Poznávanie základných vlastností modelovacích materiálov stláčaním, miesením, valkaním, vyt'ahovaním.
- Vytváranie modelov jednoduchého tvaru, napr. pečivo, ovocie, zeleninu, rozličné nádoby točením ušúľaného valčeka podľa vzoru.
- Ozdobovanie modelov.

- Vytváranie modelov z piesku na pieskovisku alebo pieskovom stole pomocou formičiek na vyklápanie, kopce, cesty a pod.

PROCES

Na 1. úrovni pri aktivitách preferujeme spoluprácu žiaka s učiteľom pred rovesníkmi. Aktivity sú zamerané tak, aby žiak mal možnosť naučiť sa uchopiť a udržať predmety jednou rukou. Precvičujeme motoriku rúk a prstov, dôležitá je imitácia pohybov rúk, identifikácia rôznych materiálov dotykom.

Na 2. a 3. úrovni aktivity majú imitačný a kooperačný charakter. Aktivít sa zúčastňuje aj ďalší žiak spolu so svojim učiteľom. Aktivity sú zamerané na upevňovanie už nadobudnutých zručností, kde sa zdôrazňuje spolupráca s učiteľom, s možnosťou len krátkej kooperácie so spolužiakom.

Žiaci majú možnosť pracovať aj v iných polohách ako sediačky, napr. postojáčky, podľa formátu papiera. Pracujú aj na veľkej ploche, na tabuli, na baliacom papieri, v piesku. Od veľkých formátov prechádzajú k menším, striedajú ich podľa účelu.

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Získané poznatky a výtvarné zručnosti z predchádzajúcich ročníkov ďalej zdokonaľovať, rozvíjať a dopĺňať,
- rozvíjať koordinovaný pohyb rúk,
- rozvíjať senzomotorickú koordináciu,
- rozvíjať percepciu,
- rozvíjať priestorovú orientáciu,
- zúčastňovať sa na skupinových výtvarných aktivitách.

OBSAH

Na základe priameho pozorovania prírodnín, sledovaním ich tvarov, štruktúr, farebnosti, vedieme žiakov k pokusom o výtvarné stvárnenie skutočnosti - kôra stromov, rastliny, konáre, listy. Prírodné materiály dotvárajú a výtvarne s nimi pracujú – odtlačujú, vtlačujú do vhodných materiálov, nalepujú, prenášajú na plochy.

Kresba (ceruza, rudka, fixka, voskový pastel, suchý pastel)

- Kreslenie predmetov vychádzajúcich z kruhu – lopta, snehuliak, slnko, jablko, zo štvorca – šatka, utierka, z obdĺžnika – dvere, okno, kniha.
- Maľovanky – vyfarbovanie.

Maľba (tampón, drievko, akvarelové farby, temperové farby)

- Žiakov vedíme k pochopeniu jednoduchého členenia plochy s využitím farby a línie.
- Kresby vychádzajúce z farebných škvŕn, z čiar, vlnoviek. Dbáme na vhodný výber farieb v dvoj - trojfarebných kombináciách.

Modelovanie (hlina, cesto, modurit, plastelína)

- Poznávanie základných vlastností modelovacích materiálov.
- Modelovanie základných tvarov z modelovacej hmoty: guľka, valček, placka.
- Modelovanie jednoduchej skutočnosti - ovocie, zelenina, nádoby, hračky, atď.

PROCES

Dôležitá je spontánna spolupráca žiaka s učiteľom pri vykonávaní výtvarných aktivít. Nastupuje zvyšovanie miery sociálne prijateľnej formy kooperácie s jedným alebo s viacerými spolužiakmi, zvyšovanie samostatnosti pri vykonávaní výtvarných aktivít.

5. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Upevňovať zručnosti nadobudnuté v predchádzajúcich ročníkoch,
- rozvíjať priestorovú orientáciu,
- rozvíjať kooperáciu pri spoločných výtvarných aktivitách,
- prijať pravidlá pri rôznych aktivitách,
- prispôsobovať sa požiadavkám skupiny.

OBSAH

Na základe priameho pozorovania predmetov dennej potreby a pozorovania prírodnín, vedieme žiakov k zachyteniu reality a k jej výtvarnému stvárneniu.

Pri voľbe námetov vychádzame zo sveta blízkeho žiakom, z ich priamych zážitkov a skúseností. Realizujeme návštevy výstav výtvarných prác detí.

Kresba (ceruza, rudka, fixka, suchý pastel, voskový pastel)

- Kreslenie predmetov vychádzajúcich z kruhu, zo štvorca a z obdĺžnika.
- Kresba ľudskej postavy.
- Koláž – textil, papier a dokresľovanie – dekoratívny motív.

Maľba (štetec, drievko, tampón, temperové farby, akvarelové farby)

- Poznávanie vlastností farby, rozpíjanie, zapúšťanie do vlhkého podkladu, husté a riedke farby, svetlé a tmavé farby.
- Kontrast farieb – radenie svetlých a tmavých rozlične širokých pásov.
- Pochopenie jednoduchého členenia plochy s využitím farby a línie. Dbáme o vhodný výber farieb v dvoj - trojfarebných kombináciách.

Modelovanie (hlina, plastelína, modurit)

- Modelovanie v piesku.
- Vykrajovanie tvarov z modelovacej hmoty pomocou formičky.
- Tvarovanie modelovacej hmoty pomocou drievka a špachtle.
- Dotváranie modelu iným drobným materiálom.
- Modelovanie zložitejších predmetov: pletená vianočka, korbáč, zvieratká a iné.

5. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Získané poznatky a výtvarné zručnosti z predchádzajúcich ročníkov ďalej zdokonaľovať, rozvíjať a dopĺňať,
- rozvíjať priestorovú pamäť,
- zúčastňovať sa na spoločných výtvarných aktivitách,
- zvládnuť prispôsobovanie sa požiadavkám skupiny.

OBSAH

Výtvarné osvojovanie skutočnosti

Pri voľbe námetov vychádzame zo sveta blízkeho deťom, z ich priamych zážitkov a skúseností - z vychádzok, pracovných činností, zo života v rodine, v škole, na ulici, v obchode, dopravnom prostriedku a pod..

Ďalším zdrojom námetov sú ilustrácie filmových, divadelných a literárnych útvarov.

Na základe priameho pozorovania predmetov dennej potreby, pozorovania prírodnín vedieme žiakov k zachyteniu reality a k jej výtvarnému stvárneniu. Upozorňujeme na proporcionálne vzťahy jednotlivých častí k celku, šírky k výške a pod.

Žiakov učíme využívať kontrast svetlých a tmavých tónov, studených a teplých farieb.

Výtvarné techniky: kresba, maľba, kombinované a materiálové techniky - koláž, textilná aplikácia, mozaika.

Výtvarné materiály: tuš, rudka, mäkká ceruzka, akvarel, tempera, fixky, farebný papier, časopisy, textil a iné.

Práca s výtvarnými prostriedkami

V kompozíciách vychádzame z osvojených základných poznatkov z predošlého ročníka. Odporúčame realizovať rastlinný, vecný, figuratívny i geometrický dekoratívny motív. Používať šablónu, ktorú učíme zhotovovať samostatne. Využívať pritom zjednodušené štylizované tvary. Dbáť na vhodnú jednoduchú farebnú kombináciu. Opäť uplatňovať kontrast tmavých, svetlých, teplých a studených farieb.

Maľba (akvarel), kombinované techniky - modrotlač (odkrývacia technika, vosková rezerva), batika.

V priestorovom vytváraní uplatňujeme a dopĺňame poznatky a výtvarné zručnosti z predošlého ročníka. Modelujeme dvoj a trojrozmerné plastiky jednoduchých štylizovaných tvarov. Námety volíme analogicky s oblasťou - výtvarné osvojovanie skutočnosti.

Modelovanie (hĺna, sadra, plastelína, modurit), kašírovanie (noviny, papierová buničina, škrob, voda).

Plastiky z rôzneho materiálu (látka, farebný papier, kartónové škatuľky, prírodniny, drevo ...).

Výtvarné umenie

Návštevy výstav výtvarných prác detí, umelcov, ľudových umelcov, remeselníkov, múzeí.

Vychádzky zamerané na okolitú architektúru.

HUDOBNÁ VÝCHOVA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Hudba je svojou podstatou jedinečná cesta ku komunikácii žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiaci s AU alebo PVP s MP).

Jej efektívnosť spočíva v dvoch rovinách:

- hudba môže vytvárať ucelené, stabilné a predpovedateľné prostredie,
- melódia, harmónia a rytmus obľúbenej piesne poskytuje známe podnety, čím vytvára pocit bezpečia v neznámom a stresujúcom prostredí.

Hudba môže byť aj veľmi flexibilná: meniac sa z momentu na moment, odrážajúc správanie a emócie žiaka.

Hudobná výchova znamená pre žiakov s AU alebo PVP s MP používanie hudby pre nehudobné ciele v oblastiach: kognície, komunikácie a socializácie.

Hlavným poslaním hudobnej výchovy u žiakov s AU alebo PVP s MP je dosahovanie iných, ako hudobných cieľov. T.j. prvoradým cieľom nie je učiť sa o hudbe, učiť sa hrať na nejakom nástroji. (Samozrejme, keď žiak prejavuje záujem a je schopný absolvovať „bežnú“ hudobnú výchovu s určitými modifikáciami, treba ho v tom podporovať a rozvíjať. Môže to byť účinná cesta k integrácii.)

Predmet hudobná výchova má dôležitý vplyv na rozvoj osobnosti žiaka. Hudobná výchova pre žiakov s AU alebo PVP s MP má dva základné ciele:

- rozvoj komunikácie a
- uvoľnenie, resp. zmysluplné trávenie času (t.j. sekundárne zmierňovanie nežiaducich foriem správania).

Hudobná výchova podporujúca rozvoj komunikácie. Hudba produkovaná pedagógom, alebo reprodukováaná oslovuje každého individuálne. Vtáhuje žiaka do takých hudobných aktivít, pomocou ktorých sa učí nadväzovať kontakty s rovesníkmi a s dospelými. Slová sú abstraktné a pre žiaka s AU alebo PVP s MP predstavujú bariéru. Hudba je flexibilnejšia, zvlášť keď hudbou imitujeme rytmický pohyb dieťaťa. Hudobná výchova ako uvoľnenie a zmysluplné trávenie času. Aplikuje sa ako forma oddychu pre žiaka. Najproduktívnejšie sú interakcie medzi žiakom a pedagógom sprevádzané dotykmi. Pre zlepšenie účinkov hudby je vhodné aplikovať aj doplnkové techniky masáže (individuálne závislé od senzorickeho vnímania každého dieťaťa).

Ciele hudobnej výchovy pre žiakov s AU alebo s PVP s MP neznamenujú vzdelávanie vo sfére hudby, ale sú zamerané na vzbudenie záujmu o hudbu a radosť z nej, takže u žiaka dochádza k zmenám v špecifických, nehudobných oblastiach života, a to v poznávacích procesoch, s dôrazom na sluchové vnímanie a senzomotorickú integráciu; v jemnej a hrubej motorike, vizuomotorickej a pohybovej koordinácii a lateralite; vo vnímaní vlastného tela; v expresívnej a receptívnej komunikácii, najmä preverbálnych schopnostiach; v sociálnych zručnostiach: učenie poradovosti, prijatia pravidiel, sociálneho porozumenia, učenie prispôsobenia sa požiadavkám skupiny, sebakontrola; v sebaobslužbe; v kreativite a improvizácii.

Učiteľ hudobnej výchovy pracuje ako člen tímu, ktorý pozostáva zo všetkých pedagógov, ktorí so žiakom pracujú, ale aj z rodičov a iných odborníkov, ktorí spoločne, aj keď jednotlivo, pôsobia na žiaka v rôznych prostrediach.

Účinky hudobnej výchovy sú niekedy okamžité, ale častejšie sú rozpoznateľné až po určitej dobe. Pedagóg hudobnej výchovy pracuje ruka v ruke s pedagógom komunikačných schopností a sociálnych zručností, resp. ten, kto rozvíja jednu oblasť, súčasne rozvíja ďalšie dve. Hudba, reč, komunikácia a pohyb sú navzájom prepojené a spolupôsobia na vývin žiakov s AU alebo PVP s MP.

Hudobná výchova sa opiera o jasné, „predpísané“ ciele, ktoré dosahujeme určitým hudobným žánrom. (Niektorá hudba má jasné určenie: slúži na zábavu, iná slúži na navodenie relaxácie a pod.). Napriek tomu, nie je jednoznačné, že určitý žánr pôsobí na všetkých žiakov s AU alebo PVP s MP rovnako a predpovedateľne. Učiteľ používa celú škálu hudby a neustále by mal pozorovať žiaka a jeho reakcie na ňu. Najvýhodnejšie je, ak učiteľ produkuje živú hudbu, ktorú je tak možné prispôbiť individuálnym osobitostiam každého žiaka (niektorý reaguje ihneď, iný potrebuje dlhší čas na spracovanie a reakciu). Ak učiteľ produkuje živú hudbu, urobí pauzu kedykoľvek je to potrebné. Žiakovi poskytnite také množstvo času, aké potrebuje, aby mohol reagovať. Ak produkujeme živú hudbu, môžeme sa prispôbovať intenzite hlasu žiaka a jeho rozsahu. Živá hudba sa prispôsobí aj vtedy, keď je žiak s AU alebo PVP s MP prestimulovaný. Hudba je aj sprostredkovateľom pozitívneho vzťahu medzi pedagógom a žiakom.

PROCES

Väčšina žiakov s AU alebo PVP s MP má problémy so zameraním pozornosti a s jej udrzaním. Rytmus hudby je vhodným podnetom na zameranie pozornosti. Poskytnutím pravidelného rytmu sa žiakovi s AU alebo PVP s MP pomôže zorganizovať si prostredie. Ak sa rytmus zmení z dôvodov prispôbenia sa momentálnej úrovni aktivity žiaka, bude schopné zotrvať pri úlohe alebo v situácii dlhšie.

V tomto zmysle hudba

- koncentruje žiaka na pedagóga,
- upozorňuje žiaka, že nasleduje niečo dôležité,
- pomáha žiakovi znovu sa sústrediť, ak bola jeho pozornosť rozptýlená.

Aby hudba vzbudila a znovu vzbudila pozornosť žiaka je potrebné využívať *rytmus, takt a ticho*.

Rytmus

Ak sa spieva inak známa pieseň v neobvyklom rytme, niektoré pasáže sa naťahujú, iné zrýchľujú, ľahko sa stratí pozornosť žiaka. Rytmus a pravidelnosť poskytuje dôležitý predpoklad udržania pozornosti žiaka.

Takt

Ak sa žiak s AU alebo PVP s MP prostredníctvom hudby učí komunikovať a rozvíjať si aj iné schopnosti, nemala by sa hudba stať súčasťou „pozadia“, pretože stratí svoj potenciál ako vzbudenie a udržanie pozornosti. Treba si vybrať tie činnosti, s ktorými má žiaka problémy a pokúsiť sa len pri nich používať hudbu. („Hudba na rozptýlenie.“)

Ticho

Ticho je v prípade hudobnej výchovy časťou rovnováhy. Aj hudba, aj ticho sú nonverbálnymi signálmi. Náhle ticho môže byť silnejším podnetom ako hudba.

Hudobná výchova môže mať skupinový i individuálny charakter. Snahou je, aby skupina bola čo najhomogénnejšia z hľadiska schopností žiakov. Pribeh, resp. plánované aktivity sprostredkujeme dieťaťu na adekvátnej úrovni jeho porozumenia. Spočiatku sa realizuje

hudobná výchova vo dvojici so žiakom, s postupným zapájaním ďalších žiakov (ktorí jednotlivo prešli nácvikom v diáde s pedagógom).

Hudobná výchova obsahuje

- „počúvanie“ zvukových podnetov (vnímanie zvukov a hudby reprodukovanej a živej),
- rytmicko-pohybové hry,
- hru na hudobných nástrojoch,
- spev.

Špecifiká hudby

Predmet hudobná výchova vychádza z nasledovných charakteristík hudby:

- zaujme a udrží pozornosť žiaka,
- štruktúruje čas,
- je orientovaná na úspech,
- poskytuje bezpečné miesto na vykonávanie sociálnych zručností,
- robí opakovanie a proces zapamätávania príjemným a zábavným,
- umožňuje žiakom ovládať prostredie,
- môže vytvárať a posilňovať rutinu,
- môže odrážať cítenie každého žiaka a reagovať naň.

Pomôcky

- Alternatívne komunikačné prostriedky,
- vizuálne označené rytmické nástroje,
- magnetofón, mikrofón,
- väčšie zrkadlo,
- pohovka,
- výkres,
- farebné ceruzky,
- farby na prstomaľbu,
- farebné stuhy a šatky atď.

Obsah predmetu hudobná výchova nie je rozdelený na jednotlivé úrovne, vzhľadom na špecifiká sluchového vnímania žiakov s AU alebo PVP s MP, ktoré nie je v priamej súvislosti s kognitívnou úrovňou. Pri tvorbe individuálneho vzdelávacieho plánu je preto vhodné prejsť obsahom vzdelávania každého ročníka a vybrať primerané ciele a obsah. Napĺňanie obsahu hudobnej výchovy, resp. voľba procesu, je veľmi závislé nielen od úrovne žiaka, ale pri tomto predmete výnimočne aj od tvorivosti a hudobných, resp. muzikálnych schopností pedagóga.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

CIELE

- Rozvíjať zrakové a sluchové vnímanie, sluchovú diferenciáciu a senzomotorické schopnosti,
- navodzovať očný kontakt.

OBSAH

Postupné navykanie na pasívne vnímanie reprodukovanej hudby (výber žánrov a voľba intenzity primerane a podľa individuálnych preferencií a citlivosti sluchového vnímania každého žiaka.

Postupné privykanie na pasívne vnímanie zvukov vyludzovaných na jednoduchých hudobných nástrojoch Orffovho inštrumentária – vizuálne podporený zdroj zvuku.

Vzbudenie záujmu o vyludzované zvuky Orffovho inštrumentária – bez vizuálnej podpory zdroja zvuku.

Upútanie pozornosti žiaka zvukmi, využitie na nadviazanie očného kontaktu so žiakom.

Nadviazanie očného kontaktu so žiakom využiť ako komunikáciu (v zmysle: “Ešte chcem počuť to isté.”) – dávať komunikácii očným kontaktom zmysel.

Vnímanie rôznych izolovaných zvukov prostredia – prírody i bežných zvukov života: najprv s vizuálne vnímaným zdrojom, potom bez vizuálnej podpory.

Prijatie fyzického kontaktu prostredníctvom hudby (v procese vnímania príjemnej hudby) na vyšších úrovniach, v priamej nadväznosti na ciele a obsah predmetu.

Rozvíjanie komunikačných schopností a rozvíjanie sociálnych zručností, využívanie vyššie uvedeného obsahu na nadväzovanie, udržanie a rozvíjanie sociálnych interakcií a komunikácie.

Určovanie zdroja vnímaného zvuku používaním alternatívnej a augmentatívnej komunikácie, voľba toho, čo chce žiak počuť/počúvať používaním alternatívnej a augmentatívnej komunikácie.

Jednoduché a vizualizované senzomotorické hry („Keď počuješ nejaký zvuk, urob pohyb!“), pravidlá vizualizované na úrovni zodpovedajúcej úrovni porozumenia žiaka.

1. ROČNÍK

CIELE

- Rozvíjať zrakové a sluchové vnímanie, sluchovú pamäť a sluchovú diferenciaciu, senzomotorické schopnosti,
- nadväzovať sociálne interakcie prostredníctvom hudby,
- selektovať medzi ľudskou rečou a inými zvukmi.

OBSAH

Počúvanie širšieho repertoáru reprodukovanej hudby (pozor na príliš obmedzený repertoár v súvislosti s rigiditou pri autizme, rigidné úplné vypočutie celej nahrávky/všetkých pesničiek na CD, kazete a pod., nekontrolovanú manipuláciu učiteľa žiakom v súvislosti s výberom počúvanej hudby a dĺžkou počúvania a pod.).

Rozvíjanie pasívneho vnímania zvukov Orffovho inštrumentária a jednoduchých zvukov vyludzovaných bežnými predmetmi prostredia (šuchotanie papiera, štrnganie kľúčmi, prelievanie tekutiny v zatvorenej fľaši atď.) – najprv s vizuálne vnímaným zdrojom zvuku, potom bez vizuálne vnímaného zdroja zvuku.

Určovanie zdroja zvuku (predošlý obsah) primeranou alternatívnou a augmentatívnou komunikáciou.

Motivácia žiaka k vyludzovaniu zvukov na jednoduchých hudobných nástrojoch, vizualizácia: ČO MÁM ROBIŤ, poradia, následnej aktivity.

Určovanie vlastností vnímaných zvukov – dĺžky, intenzity (dlhý tón/zvuk – krátky, hlasný – tichý, hudba – ticho, hudba/ľudský hlas - reč) – komunikácia zodpovedajúcou úrovňou alternatívnej a augmentatívnej komunikácie.

Vnímanie a reprodukovanie následnosti dvoch a viac vnímaných zvukov.

Na vyšších úrovniach ovplyvňovanie obsahu hodiny hudobnej výchovy žiakom – komunikácia prostredníctvom zodpovedajúcej úrovne alternatívnej a augmentatívnej komunikácie (výber konkrétnej aktivity, výber motivácie a pod.).

Rozvíjanie základov hudobnej interakcie – vizualizácia pravidiel: IDEŠ TY – IDEM JA, striedanie rolí v hraní na jednoduchých hudobných nástrojoch.

Vytváranie schémy vlastného tela prostredníctvom vnímania príjemnej hudby/zvukov (napr. dotyk časti tela v spojení so zazneným zvukom, príp. s pridaním verbálneho označenia časti tela v spievanej, či hovorenej forme) a pod. .

Používanie dosiahnutej úrovne sluchového vnímania na zvukové hry: ZVUKOVÉ PEXESO (hľadanie/priradovanie vyludzovaného zvuku k rovnakému), ZVUKOVÁ REŤAZOVKA (počúvanie sekvencie zvukov s postupným vytváraním zodpovedajúcej sekvencie vizualizovaných zdrojov vnímaných zvukov) a pod.

5. ROČNÍK

CIELE

- Rozvíjať interakcie vo dvojici,
- budovať základy hudobných interakcií v skupine,
- rozvíjať sluchové vnímanie spievaného slova,
- osvojiť si jednoduché piesne a riekanky (POZOR na tie deti s autizmom, ktoré majú sklony k verbálnym rituálom, nefunkčnému memorovaniu a rutinám vo verbálnej oblasti).

OBSAH

Vytváranie interakcií s viacerými žiakmi naraz a medzi nimi navzájom prostredníctvom hudobných aktivít, podľa individuálnych schopností a celkového charakteru skupiny.

Počúvanie jednoduchých piesní (rôzny žáner, vo veľkej miere závislý od individuálnych osobitostí každého žiaka).

Rozlišovanie jednotlivých spievaných slov piesní, s príp. rytmizáciou, hrou na telo a pod..

Učenie sa jednoduchých piesní a riekaniek (výber individuálne závislý na preferencii žiaka. POZOR: zväžiť výber tohto obsahu u žiakov s AU alebo PVP s MP so sklonom k verbálnym rituálom.)

TELESNÁ VÝCHOVA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

U žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) sa veľmi často stretávame s kvantitatívnymi a kvalitatívnymi odchýlkami vo vývine motoriky. Motorické prejavy a dispozície k nim môžu byť u niektorých s AU alebo PVP s MP primerané veku, pri niektorých pohybových aktivitách môžu presahovať štandardnú vývinovú úroveň, častejšie ju však nedosahujú. Zvyčajne majú tiež značne narušenú schopnosť napodobňovania a spontánnej komunikácie (mimikou, gestami), ktorou disponujú deti s nenarušeným vývinom, s oneskoreným vývinom, aj deti s mentálnym postihnutím bez autizmu. Prostredníctvom pohybov učiteľa a ich vlastných pohybov možno s nimi nadviazať aj komunikačnú interakciu a naznačovať komunikatívny zámer, ktorý je pre ne zrozumiteľný. Pri vyučovaní predmetu telesná výchova je možné využiť pomerne veľký priestor na aplikáciu psychomotorickej terapie, ktorej prvky majú kompenzačnú, reedukačnú a relaxačnú funkciu. Jej aplikáciou možno zmierňovať pohybové nedostatky a kompenzovať chýbajúce zručnosti.

Výchovno-vzdelávacie ciele predmetu telesná výchova sú zamerané na dosiahnutie optimálneho telesného a pohybového rozvoja žiakov, vypestovanie pozitívneho vzťahu k pohybu, cvičeniu a športu v rámci ich možností a schopností. S rozvíjaním pohybovej aktivity úzko súvisí rozvoj poznávacej činnosti, nakoľko pri pohybových aktivitách pôsobíme aj na rozvoj psychických funkcií – na vnímanie, pozornosť, pamäť, myslenie, fantáziu a reč. Po určení motorickej a senzomotorickej vývinovej úrovne žiaka sa treba zamerať na utváranie účelových pohybových zručností, kompenzáciu motorických nedostatkov, elimináciu nevhodných motorických prejavov a pohybových stereotypií a tiež na rozvíjanie sociálnych a komunikačných schopností, s pozitívnym dopadom - okrem rozvoja motoriky a pohybových schopností - aj na jeho percepciu, kognitívne a sociálne funkcie. Výchovno-vzdelávacie ciele telesnej výchovy žiakov s AU alebo PVP s MP vychádzajú zo všeobecne stanovených cieľov telesnej výchovy ako vyučovacieho predmetu vo výchovno-vzdelávacom procese, pričom je potrebné ich prispôbiť a doplniť na základe nutnosti zohľadnenia špecifik vývinu a prejavov žiakov.

Sú to najmä

- rozvoj telesnej schémy žiaka,
- zvýšenie fyzickej zdatnosti a kondície žiaka,
- zlepšenie senzomotorických schopností,
- zvýšenie úrovne základných pohybových schopností,
- rozvoj cielených a koordinovaných pohybov s dôrazom na meniace sa prostredie a meniace sa aktivity,
- rozvoj prijateľných foriem pohybových aktivít s dôrazom na aktuálny sociálny kontext,
- osvojenie a upevnenie hygienických návykov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- funkčne využívať komunikačné prostriedky vo vzťahu k telovýchovným aktivitám,
- zlepšiť prijímanie fyzického kontaktu s iným človekom,
- dodržiavať stanovené pravidlá pri fyzickej aktivite,
- spolupracovať a byť funkčným článkom vo vzájomnej interakcii s inými osobami,
- dodržiavať poradie v skupine,
- uplatňovať sebakontrolu pri pohybovej aktivite,
- zvládať účasť na hrových aktivitách s výmenou rolí,
- vedieť sa prispôbiť požiadavkám skupiny,
- uplatňovať napodobňovanie pri spoločných pohybových aktivitách,

- uvedomovať si jednotlivé časti svojho tela vo vzťahu k riadenému pohybu,
- vnímať smer v súvislosti s pohybom a orientáciou v priestore (hore, dolu, dopredu, dozadu, vpravo, vľavo...),
- rozvoj hrubej aj jemnej motoriky,
- rozvoj pohybovej koordinácie,
- rozvoj koordinácie oko - ruka,
- rozvoj pozornosti,
- rozvoj priestorovej a časovo-sledovej pamäti,
- rozvoj kreativity a improvizácie,
- rozvoj schopnosti generalizovať.

Uvedené ciele sa dosahujú prostredníctvom telovýchovných aktivít patriacich do nasledujúcich tematických celkov, ktoré sú uplatnené v obsahu vzdelávania:

- poznatky z telesnej kultúry, terminológia (druhy športov, cvikov, pohybov a polôh tela a častí tela pri telovýchovných činnostiach, častí tela, pomenovanie telocvičného náradia, náčinia a používaných pomôcok, atď.),
- základy poradových cvičení (vedieť sa postaviť na určené miesto, otočiť sa určeným smerom, zaradiť sa do útvaru určeného pre zoskupenie detí, dodržiavať pravidlo pri chôdzi v určenom útvare detí a i., aj prostredníctvom povelov poradových cvičení), (ďalej len „poradovosť“),
- prípravné, kondičné, koordinačné, kompenzačné, uvoľňovacie, vytrvalostné, obratnostné, relaxačné cvičenia,
- pohybové hry,
- rytmické hry a základy tanca,
- základy atletiky,
- turistika, resp. aj plávanie.

Na telesnej výchove sa využíva štandardné telocvičné náčinie a náradie a ďalšie vhodné pomôcky. Odporúčaná je lavička, švédka debna, rebriny, trampolína, molitanové podložky, lopty, plastové obruče, kolky, farebná lepiaca páska, farebné fólie a rôzne ďalšie telocvičné náradie, no aj predmety a pomôcky používané v bežnom edukačnom procese pri aplikácii programu TEACCH primerane k vývinovej úrovni žiaka.

1. Základné odporúčania

Pri vyučovaní telesnej výchovy žiakov s autizmom je dôležité

- pri každej pohybovej aktivite mať pripravené vizuálne pomôcky na alternatívnu formu komunikácie,
- dopredu žiaka informovať o forme a priebehu pohybovej aktivity, pre neho zrozumiteľnou formou, s využitím alternatívnej formy komunikácie,
- komunikovať prostredníctvom vizuálnych prostriedkov počas celej doby trvania pohybovej aktivity,
- umiestniť pomôcky potrebné k vykonaniu pohybových aktivít v poradí, v ktorom po sebe nasledujú jednotlivé aktivity alebo ich zložky,
- priestor upraviť takým spôsobom, aby vizuálne dostatočne informoval žiaka o procese pohybovej aktivity,
- mať pre žiaka zabezpečené súčasne s verbálnym promptom (frontálne) aj poskytnutie fyzického promptu zozadu, ak si nedokáže osvojiť aktivitu pomocou napodobňovania,
- použiť aj vonkajšie motivačné činitele (individuálne, primárneho alebo sekundárneho charakteru), ak pohybová aktivita pre žiaka nie je zdrojom radosti,

- pred vypracovaním individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu na vyučovanie predmetu telesná výchova zmapovať vývinovú úroveň žiaka v nasledovných oblastiach:
 - a) napodobňovanie,
 - b) receptívna zložka reči,
 - c) kooperácia,
 - d) prijímanie frontálnych inštrukcií,
 - e) úroveň spolupráce v skupine,
- na základe získaných výsledkov určiť formu vyučovania, ktorou môžu byť nasledujúce alternatívy:
 - a) výhradne individuálny prístup, t. j. 1 učiteľ a 1 žiak,
 - b) skupinový prístup - frontálne učenie niekoľkých žiakov súčasne s tým istým počtom učiteľov, aby mal každý žiak poskytovaný fyzický prompt,
 - c) skupinový prístup, keď je žiak schopný napodobňovať a pri frontálnom učení kooperuje s učiteľom - 1 učiteľ učí max. 4 žiakov,
- vytvárať také edukačné situácie, kde sa žiaci nemusia nutne deliť medzi sebou s pomôckami a pri ktorých môže byť rešpektovaná znížená až nemožná schopnosť kooperácie, ktorú možno budovať alebo zvyšovať len po veľmi malých krokoch.

2. Odporúčané základné aktivity pri individuálnom rozvíjaní

Kontaktné hry – fyzický kontakt medzi žiakom a učiteľom, podmienený iniciovaním vytvorenia očného kontaktu medzi žiakom a učiteľom.

Zrkadlo – na spontánne pohybové, vokalizačné prejavy žiaka učiteľ reaguje ich napodobňovaním.

Imitácia – napodobňovanie pohybu učiteľa - vedľa seba, za sebou a vo frontálnej polohe; imitácia pohybu s výmenou rolí; imitácia pohybu s výmenou rolí v určitom rytme, tempe a meniacej sa dynamike.

3. Odporúčané základné aktivity pri skupinovom rozvíjaní

Odovzdávanie – vytvorením očného kontaktu, v prípade verbalizujúceho žiaka aj oslovením spolužiaka, navodiť vykonanie pohybu, motorického prejavu.

Opakovanie (memoria) – žiak zopakuje predvedený pohyb. Hra, aktivita sa ukončí vtedy, keď pri nej príde na rad každý žiak.

Duet – učiteľ prezentuje jednoduchú následnosť pohybov a žiak, s ktorým nadviaže očný kontakt, napodobňuje pohyby učiteľa (spolu s učiteľom vykonávajú túto aktivitu) a rytmus jeho pohybu.

4. Poznámky a dôležité upozornenia

- Iniciátorom každej aktivity v úvode je učiteľ.
- Pred začatím skupinovej aktivity musia byť žiaci rozvíjaní individuálne.
- Pri skupinových aktivitách treba vytvoriť homogénnu skupinu z hľadiska schopností zúčastnených žiakov.
- Jeden učiteľ môže rozvíjať maximálne štyroch žiakov, v prípade potreby sa využíva pomoc ďalšej osoby (asistenta učiteľa alebo inej osoby), ktorý je na hodine spravidla vždy prítomný.
- Relaxačné cvičenia zaradujeme na záver telovýchovných aktivít.
- Pred vypracovaním individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu predmetu telesná výchova je nevyhnutné preštudovať si celý obsah vzdelávania, nakoľko na základe individuálnych osobitostí žiaka s AU alebo PVP s MP je možné prispôbiť aplikáciu niektorých prvkov či postupov uvedených pri iných ročníkoch a úrovniach.
- Teoretické rozpracovanie postupnosti krokov pri jednotlivých činnostiach pre menej skúsených pedagógov z práce so žiakmi s AU alebo PVP s MP musí vychádzať z praxe –

ich publikovaním v odborných časopisoch a publikáciách (časopis EFETA, pedagogické čítanie, publikácie metodicko-pedagogických centier a pod.).

- V telesnej výchove žiakov s AU alebo PVP s MP je možné primerane využiť telesné cvičenia a pohybové aktivity uvádzané v odbornej literatúre venovanej zdravotnej telesnej výchove (telesnej výchove pre deti, žiakov so zdravotným oslabením) uvedené v Učebných osnovách zdravotnej telesnej výchovy a integrovanej telesnej výchovy pre 1. – 9 ročník základnej školy a špeciálnej školy schválených Ministerstvom školstva SR dňa 19. 1. 2003 pod č. 526/2003-41.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Utvárať základné sociálne interakcie prostredníctvom pohybu,
- eliminovať stereotypné a repetitívne prejavy v správaní a pohyboch,
- budovať funkčný spôsob komunikácie s učiteľom vo vzťahu k pohybovým aktivitám,
- zlepšovať úroveň preverbálnych prejavov,
- rozvíjať verbálne prejavy,
- prijímať fyzický kontakt,
- budovať základy kooperácie, sebakontroly, prijímania a uplatňovania pravidiel,
- dosiahnuť akceptovanie poriadkovosti s fyzickým promptom,
- uvedomenie si vlastného tela vo vzťahu k inštrukčiam k pohybu,
- vyjadriť potrebu ísť na WC pri pohybovej aktivite.

OBSAH

V krátkej riadenej interakcii s učiteľom v rozsahu 3 až 10 minút sa nacvičuje:

- uchopenie predmetu, pustenie predmetu,
- chytanie predmetov celou rukou (nielen dlaňou, ale aj prstami),
- zdvihnutie predmetu palcom a ukazovákou,
- uchopenie, ukladanie, prekladanie predmetov oboma rukami,
- prenášanie predmetu (hračky) počas chôdze na určené miesto,
- ťahanie predmetu (hračky) počas chôdze,
- chôdza k stanovenej méte,
- beh k stanovenej méte.

Sezónne činnosti

- hry na snehu,
- nácvik chôdze po klzkej ploche,
- sánkovanie sa na miernom svahu,
- v jarnom a v letnom období krátka turistika, vychádzky,
- plávanie.

PROCES

V úvode rozvíjania žiaka s autizmom sa pri vyučovaní predmetu telesná výchova uplatňuje individuálny prístup, v diáde učiteľ – žiak.

Podľa potreby je prítomný aj ďalší učiteľ, ktorý žiakovi poskytuje fyzický prompt – poskytuje mu pomoc zozadu, pričom stále stojí za jeho chrbtom.

Z dôvodu príznakov v správaní žiakov typických pre autizmus sa aj v telesnej výchove využívajú predovšetkým primárne motivačné činitele.

Pri realizácii každej aktivity sa veľký dôraz kladie na rozvoj predverbálnej vývinovej úrovne.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvoj sociálnych a komunikačných schopností v aktívnej interakcii s prostredím pri pohybových aktivitách pri preferencii dospelých pred rovesníkmi,
- rozvoj expresívnej zložky reči prostredníctvom vizualizovania jednotlivých pohybových aktivít,
- rozvoj preverbálnych schopností, dosiahnutie funkčného používania komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- prijatie fyzického kontaktu,
- prijatie pravidiel, kooperácie,
- vytvorenie sebakontroly,
- udržanie rovnováhy pri cvičení,
- dosiahnutie koordinovaných pohybov pri jednoduchých cvikoch,
- učenie poradovosti, sociálneho porozumenia, rozvoj senzomotorických schopností, uvedomenie si vlastného tela, rozvoj laterality, rozvoj jemnej a hrubej motoriky, rozvoj pohybovej koordinácie, rozvoj koordinácie oko - ruka, rozvoj pozornosti, pamäti, myslenia, vnímania.

OBSAH

Pri krátkych pohybových interakciách so žiakom - v rozsahu 10 až 15 minút, orientovaných na uvedomovanie si telesnej schémy a rozvíjanie koordinácie pohybov uplatňujeme:

- riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít, resp. rolové hry,
- kontaktné hry,
- zrkadlo.

Na rozvoj rovnováhy a koordinácie pohybov:

- lozenie po vizualizovanej trase napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s jeho fyzickým promptom,
- pochodovanie po vizualizovanej trase napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s jeho fyzickým promptom,
- indiánsky skok napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s fyzickým promptom,
- kráčanie v podrepe napodobňovaním pohybov učiteľa alebo s fyzickým promptom.

Sezónne činnosti v zimnom období:

- hry na snehu,
- nácvik chôdze po klzkej ploche,
- sánkovanie sa na miernom svahu,
- v jarnom a v letnom období turistika,
- podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období plávanie.

PROCES

V úvode rozvíjania a vyučovania predmetu telesná výchova sa preferuje individuálny prístup, v diáde učiteľ – žiak.

Podľa potreby je prítomný aj ďalší učiteľ, ktorý žiakovi poskytuje fyzický prompt za jeho chrbtom.

Využívajú sa predovšetkým primárne motivačné činitele.

Pri realizácii každej aktivity sa veľký dôraz kladie na rozvoj preverbálnej vývinovej úrovne.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Komunikácia k výchove a upevňovaniu základných hygienických potrieb v súvislosti s telesnou výchovou,
- rozvoj preverbálnych schopností,
- funkčné používanie komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- prijatie fyzického kontaktu,
- prijatie stanovených pravidiel,
- kooperácia s učiteľom a ďalším žiakom,
- vytvorenie sebakontroly,
- prispôsobenie sa požiadavkám skupiny,
- uvedomenie si vlastného tela v súvislosti s telovýchovnými aktivitami,
- rozvoj koordinácie oko - ruka.

OBSAH

- Podávanie lopty učiteľovi (1-3 min.), podávanie lopty spolužiakovi (1-3 min.).
- Kontaktné hry, zrkadlo.
- Sezónne činnosti v zimnom období - hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období aj plávanie.

Pri pohybových aktivitách sa využívajú:

- hry orientované na kooperáciu s učiteľom,
- hry orientované na koordináciu pohybov končatín napodobňovaním učiteľa alebo s pomocou jeho fyzického promptu,
- hry orientované na kooperačné aktivity s učiteľom a tolerovanie súčasnej aktivity spolužiaka a jeho učiteľa,
- hry zamerané na rozvoj rovnováhy, laterality (napr. one brain cvičenia),
- hry zamerané na telesnú schému – hlava, krk, chrbát, ramená, kolená, chodidlá - vo frontálnom učebnom procese, s prípadným fyzickým promptom.

PROCES

Aktivity sa zameriavajú na upevňovanie zručností, ktoré žiak ovláda, na ich rozvíjanie a zdokonaľovanie. Zdôrazňuje sa spolupráca s učiteľom, len s občasnou krátkou kooperáciou so spolužiakom (3-5 min.).

Počas telesnej výchovy sa uplatňujú frontálne inštrukcie s podporou fyzického promptu – jeden učiteľ dáva inštrukciu, druhý pedagóg je pripravený poskytnúť zozadu fyzický prompt žiakom, ktorí ho potrebujú na vykonanie činnosti.

Telovýchovné aktivity sa organizujú s účasťou ďalšieho žiaka spolu so svojím učiteľom. Aktivity majú imitačný a kooperačný charakter, spoločné pohybové aktivity sa nacvičujú pomocou nácviku napodobňovania, postupne sa pristupuje k učeniu poradovosti.

1. ROČNÍK

1. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Osvojenie si a upevňovanie sociálnych a komunikačných schopností v aktívnej interakcii s prostredím,
- aktívna spolupráca pri vykonávaní hygienických úkonov v súvislosti s telovýchovnými aktivitami,
- využívanie expresívnej zložky reči prostredníctvom vizualizovania jednotlivých pohybových aktivít,
- rozvoj preverbálnych schopností,
- prijatie fyzického kontaktu,
- sebakontrola,
- prijímanie pravidiel,
- prispôsobenie sa požiadavkám skupiny,
- zvládanie poradovosti,
- vykonávanie aktivít napodobňovaním,
- uvedomenie si vlastného tela,
- rozvíjanie koordinácie oko - ruka.

OBSAH

Riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít.

Rolové hry.

Kontaktné hry.

Lezenie po vizualizovanej trase.

Pochodovanie po vizualizovanej trase.

Indiánsky skok napodobňovaním pohybov učiteľa.

Kráčanie v podrepe (kačací krok).

One brain cvičenia.

Sezónne činnosti - v zimnom období hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možnosti v ktoromkoľvek ročnom období aj plávanie.

PROCES

Telovýchovné aktivity sa orientujú na uvedomovanie si telesnej schémy a rozvíjanie koordinácie pohybov a laterality v krátkych pohybových interakciách učiteľ – žiak, v rozsahu 10 až 15 minút.

V úvode sa preferuje individuálny prístup, v diáde učiteľ - žiak a podľa potreby aj pomoc ďalšieho učiteľa, ktorý zozadu poskytuje žiakovi fyzický prompt.

Predovšetkým sa využívajú primárne motivačné činitele.

Pri realizácii každej aktivity sa veľký dôraz kladie na rozvoj preverbálnej vývinovej úrovne.

Pri aktivitách sa preferuje súčinnosť žiaka s dospelým pred rovesníkmi.

1. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Rozvoj preverbálnych schopností,
- učenie funkčného používania komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- aktívna spolupráca pri vykonávaní hygienických úkonov v súvislosti s telovýchovnými aktivitami,
- prijatie fyzického kontaktu,
- učenie prijatia pravidiel,
- učenie kooperácie,
- vytvorenie sebakontroly,
- rozvoj interakčnej kooperácie,
- učenie prispôsobenia sa k požiadavkám skupiny,
- rozvíjanie schopnosti realizovať spoločné pohybové aktivity pomocou napodobňovania,
- učenie poradovosti,
- uvedomenie si vlastného tela,
- rozvoj koordinácie oko - ruka.

OBSAH

Zdravotné cvičenia - zamerané na posilňovanie, uvoľňovanie a preťahovanie jednotlivých svalových skupín, na získavanie návykov správneho držania tela, vhodná je jazda na rehabilitačnom bicykli.

Kondičné cvičenia - zamerané na chôdzu, beh, lezenie, hádzanie a chytanie.

Chôdza – správne držanie tela pri chôdzi, chôdza daným smerom, chôdza po čiare, chôdza v zástupe za učiteľom.

Beh – nácvik dvíhania nôh, ohýbanie v kolenách, beh po celej ploche, beh v zástupe za učiteľom.

Lezenie - ľubovoľným spôsobom smerom dopredu, vizuálne vyznačenou trasou.

Hádzanie a chytanie – nácvik chytania lopty gúľajúcej sa po zemi, hodenej učiteľom. Podávanie lopty učiteľovi (1-3 min.). Podávanie lopty spolužiakovi (1-3 min.). Manipulácia s rôznymi drobnými predmetmi – zbieranie, podávanie, upratovanie, skladanie, prenášanie.

Základy akrobatických cvičení:

Sed roznožmo s predklonom, rovnovážny postoj na jednej nohe. Aktivity na rozvoj rovnováhy, laterality a koordináciu pohybov, napr. niektoré jednoduché one brain cvičenia.

Sezónne činnosti - v zimnom období hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu; v jarnom a v letnom období turistika, plávanie.

Kolektívne činnosti – spojené s nácvikom chôdze a behu; loptové hry – gúľanie, podávanie.

Hudobno – pohybové hry: riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít.

Koordináčne a relaxačné cvičenia zamerané na uvedomovanie si telesnej schémy.

PROCES

Orientujeme sa na uvedomovanie si telesnej schémy, pričom vytvárame krátke pohybové interakcie so žiakom na dobu 10-15 min.

Zameriavame sa na zvládnutie základných pohybových zručností - chôdze a behu, na rozvíjanie a posilňovanie fyzickej zdatnosti formou kondičných cvičení.

Medzi cvičenia zaradujeme aj zdravotné cviky, ako aj jednoduché akrobatické cvičenia, ktoré pomáhajú prekonávať strach.

Telovýchovné činnosti realizujeme prostredníctvom

- hier orientovaných na kooperáciu s učiteľom,
- hier orientovaných na koordináciu pohybov končatín, napodobňovaním učiteľa,
- hier orientovaných na kooperačné aktivity s učiteľom a tolerovanie súčasnej aktivity spolužiaka a jeho učiteľa.

Aktivity sú zamerané na správne držanie tela a na zvládnutie základných pohybových zručností, majú najmä imitačný a kooperačný charakter.

Aktivít sa zúčastňuje aj ďalší žiak spolu so svojím učiteľom.

Aktivity sa zameriavajú na upevňovanie už nadobudnutých zručností, kde sa zdôrazňuje spolupráca s učiteľom, s možnosťou len krátkej kooperácie so spolužiakom (3-5 min.)

Pri frontálnych inštrukciách učiteľ stojí pred žiakmi a druhý učiteľ stojí za chrbtom oboch žiakov, pripravený poskytnúť podľa potreby fyzický prompt.

1. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Aktívna spolupráca pri vykonávaní hygienických návykov v súvislosti s telesnou výchovou,
- rozvoj expresívnej zložky reči prostredníctvom vizualizovania jednotlivých pohybových aktivít
- rozvoj preverbálnych schopností,
- funkčné používanie komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností,
- prijatie fyzického kontaktu,
- prijímanie pravidiel,
- učenie kooperácie,
- vytvorenie sebakontroly,
- rozvoj interakčnej kooperácie,
- učenie prispôsobenia sa k požiadavkám skupiny,
- spoločné pohybové aktivity pomocou napodobňovania,
- učenie poradovosti,
- uvedomenie si vlastného tela v súvislosti s telovýchovnými aktivitami,
- rozvoj pohybovej koordinácie,
- rozvoj koordinácie oko - ruka.

OBSAH

Hry orientované na kooperáciu s učiteľom.

Hry orientované na kooperáciu so spolužiakom.

Hry orientované na koordináciu pohybov končatín, napodobňovaním učiteľa.

Zdravotné cvičenia - zamerané na posilňovanie, uvoľňovanie a preťahovanie jednotlivých svalových skupín, na získavanie návykov správneho držania tela, jazda na rehabilitačnom bicykli.

Kondičné cvičenia - zamerané na chôdzu, beh, lezenie, hádzanie a chytanie s cieľom obratnosť rýchlosť a dynamiku sily.

Chôdza – chôdza určeným smerom, chôdza po čiare, chôdza v zástupe za učiteľom s dôrazom na správne držanie tela pri chôdzi.

Beh – nácvik dvíhania nôh, ohýbanie v kolenách, beh po celej ploche, beh v zástupe za učiteľom.

Lezenie - ľubovoľným spôsobom vpred po vizuálne vyznačenej trase.

Hádzanie a chytanie – nácvik v chytaní lopty gúľajúcej sa po zemi, hodenej učiteľom, podávanie lopty učiteľovi (1-3 min.), podávanie lopty spolužiakovi (1-3 min.).

Manipulácia s rôznymi drobnými predmetmi – zbieranie, podávanie, upratovanie, skladanie, prenášanie.

Základy akrobatických cvičení – sed roznožný s predklonom, rovnovážny postoj na jednej nohe, aktivity na rozvoj rovnováhy, laterality a koordináciu pohybov (napr. niektoré jednoduché one brain cvičenia).

Sezónne činnosti - v zimnom období - hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možností, v ktoromkoľvek ročnom období - plávanie.

Kolektívne činnosti - kolektívne hry spojené s nácvikom chôdze a behu, loptové hry – gúľanie, podávanie.

Kontaktné hry, zrkadlo, imitovanie.

Hudobno–pohybové hry - riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít.

Koordináčne a relaxačné cvičenia - hry zamerané na uvedomovanie si telesnej schémy, napr. hlava, ramená, kolena, vo frontálnom učebnom procese.

Aktivity na rozvoj rovnováhy, laterality a koordináciu pohybov, napr. niektoré jednoduché one brain cvičenia.

PROCES

Postupne vedieme žiakov k pasívnemu osvojovaniu si základných povelov na úrovni komunikácie pre nich prijateľnou formou. Aktivít sa zúčastňuje aj ďalší žiak spolu so svojím učiteľom. Aktivity sa zameriavajú na upevňovanie už nadobudnutých zručností, kde sa zdôrazňuje spolupráca s učiteľom, len s občasnou krátkou kooperáciou so spolužiakom (3-5 min.). Aktivity majú imitačný a kooperačný charakter. Pri frontálnych inštrukciách učiteľ stojí pred žiakmi a druhý učiteľ stojí za chrbtom oboch žiakov pripravený poskytnúť podľa potreby fyzický prompt.

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Spontánna spolupráca s učiteľom pri vykonávaní pohybových aktivít,
- zvyšovanie miery sociálne prijateľnej formy kooperácie s jedným alebo s viacerými spolužiakmi,
- zvyšovanie samostatnosti pri vykonávaní pohybových aktivít,
- rozvoj preverbálnych schopností,
- funkčné používanie komunikačných prostriedkov,
- rozvoj verbálnych schopností vo vzťahu k pohybovým aktivitám,
- prijímanie fyzického kontaktu,
- učenie prijímaniu pravidiel,
- učenie kooperácie, rozvoj interakčnej kooperácie,
- vytváranie sebakontroly,
- učenie prispôsobenia sa k požiadavkám skupiny,
- rozvíjanie schopnosti zúčastňovať sa spoločných pohybových aktivít pomocou napodobňovania,
- učenie poradovosti.

OBSAH

Pohybové hry, zamerané na uvedomovanie si telesnej schémy.

Riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít, resp. rolové hry, kontaktné hry, zrkadlo, imitovanie, odovzdávanie.

Loptové hry zamerané na rozvoj preverbálnej formy komunikácie a na rozvoj expresívnej zložky reči.

Aktivity na cvičenie rovnováhy, laterality a koordináciu pohybov (napr. niektoré jednoduché one brain cvičenia).

Sezónne činnosti - v zimnom období hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období plávanie.

PROCES

Súčasťou väčšiny aktivít je zvládanie krátkych sociálnych situácií – pohybové činnosti (hry) vykonávané v kooperácii s jedným alebo s viacerými spolužiakmi.

5. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Zvládanie zmeny formy vykonávanej aktivity,
- zvládanie personálnej zmeny,
- generalizácia ovládaných zručností v zmenenom vonkajšom prostredí,
- dodržiavanie pravidiel hrových a pohybových aktivít.

- funkčné používanie komunikačných prostriedkov s prioritou verbálnych,
- prijímanie fyzického kontaktu,
- dodržiavanie určených pravidiel,
- vytvorenie sebakontroly,
- interakčná kooperácia,
- prispôsobenie sa požiadavkám skupiny,
- napodobňovanie pri pohybových aktivitách,
- dodržiavanie poradovosti,
- rozvoj kreativity a improvizáčnej schopnosti.

OBSAH

Zdravotné cvičenia - zamerané na posilňovanie, uvoľňovanie a preťahovanie jednotlivých svalových skupín, na získavanie návykov správneho držania tela. Chôdza po akupresúrnom chodníku. Chôdza na stepperi. Jazda na rehabilitačnom bicykli.

Kondičné cvičenia - zamerané na chôdzu, beh, skoky, lezenie, hádzanie, chytanie a gymnastické cvičenia.

Chôdza – upevňovanie správneho držania tela pri chôdzi, chôdza daným smerom, chôdza po čiare, stočenom lane alebo hadici, chôdza v zástupe za učiteľom. Nácvik rytmickej chôdze. Prekračovanie nízkych prekážok pri chôdzi – kocky zo stavebnice, škatule od topánok a pod. Nácvik chôdze po schodoch hore a dolu striedavo ľavou, pravou nohou. Nácvik chôdze vo dvojiciach s držaním sa za ruky.

Beh – prehlbovanie nácviku pohybov nôh a ramien pri behu, beh daným smerom, beh v zástupe za učiteľom alebo za určeným spolužiakom.

Skoky – poskoky na mieste i z miesta znožmo a striedavo na jednej a druhej nohe, skoky z miesta, skok cez čiaru, lano položené na zem.

Lezenie - upevňovanie lezenia po kolenách smerom dopredu. Lezenie dopredu vizuálne vyznačenou trasou, preliezanie vhodných prekážok – preliezačky, lavička, švédská debna, obruče na stojanoch, lezenie nahor po nízkom rebríku (ribstol) maximálne do výšky 1 m. Spúšťanie sa na kĺzačke.

Hádzanie a chytanie – nácvik chytania lopty gúľajúcej sa po zemi, po šikmej ploche, lopty hodenej/podanej učiteľom/spolužiakom. Nácvik hádzania lopty učiteľovi, spolužiakovi. Hádzanie lopty do terča, na cieľ, nácvik nadhadzovania lopty obidvoma rukami. Prehadzovanie lopty cez nízke prekážky.

Gymnastické cvičenia - prechod po lavičke s obratom. Chôdza po šikmej ploche, napr. po zavesenej lavičke.

Základy akrobatických cvičení - prevaľovanie sa bokom v ľahu na rovnej podložke – s vystretými nohami. Aktivity na rozvoj rovnováhy, laterality a koordináciu pohybov (napr.: niektoré jednoduché one brain cvičenia).

Sezónne činnosti - v zimnom období hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období plávanie.

Kolektívne činnosti - loptové hry s jednoduchými pravidlami. Naháňačky.

Hudobno–pohybové hry - rytmizovaná chôdza a beh v rôznom tempe, udávanom učiteľom. Ich zmena je signalizovaná zvukom píšťalky. Riekanky, detské pesničky spojené so

symbolizáciou pohybov a aktivít. Návčik točenia vo dvojiciach pri držaní sa za ruky v kombinácii učiteľ a žiak.

Koordináčne a relaxáčne cvičenia - uvedomovanie si telesnej schémy.

Utvrdzovanie nacvičených cvikov z predchádzajúcich ročníkov.

PROCES

Výber telovýchovných aktivít sleduje stanovené ciele telesnej výchovy, vychádza z ich repertoáru realizovaného v predchádzajúcom ročníku. Pri plánovaní telovýchovných aktivít je zameranie najmä na upevňovanie už nadobudnutých schopností a zručností jednotlivých žiakov, doteraz vykonávaných pohybových aktivít a na ich rozširovanie najmä z nasledujúcich aspektov:

- využívať naučenú pohybovú hru na interakciu so spolužiakom/spolužiakmi bez aktívneho zasahovania učiteľa (5-10 min.),
- iniciovať sociálnu interakciu prostredníctvom pohybových aktivít so spolužiakom/spolužiakmi bez aktívneho zasahovania učiteľa (3-5 min.),
- bez väčších ťažkostí vedieť sa prispôbiť zmenenému prostrediu, personálnej zmene.

5. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Vykonávanie pohybových aktivít s dôrazom na ich generalizáciu v zmenenom vonkajšom prostredí, na zmenu formy vykonávanie aktivity a na personálnu zmenu,
- dodržiavanie pravidiel hrových a pohybových aktivít,
- vytváranie pohybových zručností a návykov potrebných pre pracovné a spoločenské začlenenie žiakov s autizmom do majoritnej spoločnosti,
- funkčné používanie verbálnych komunikačných prostriedkov v súvislosti s pohybovými aktivitami,
- základy kreativity a improvizácie.

OBSAH

Zdravotné cvičenia - zamerané na posilňovanie, uvoľňovanie a preťahovanie jednotlivých svalových skupín, na získavanie návykov správneho držania tela. Chôdza po akupresúrnom chodníku. Chôdza na stepperi. Jazda na rehabilitačnom bicykli.

Kondičné cvičenia - zamerané na chôdzu, beh,, skoky, lezenie, hádzanie, chytanie a gymnastické cvičenia.

Chôdza – upevňovanie správneho držania tela pri chôdzi, chôdza daným smerom, chôdza po čiare, stočenom lane alebo hadici, chôdza v zástupe za učiteľom. Návčik rytmickej chôdze. Prekračovanie nízkych prekážok pri chôdzi – kocky zo stavebnice, škatule od topánok a pod. Návčik chôdze po schodoch na hor a dole striedavo ľavou, pravou nohou. Návčik chôdze vo dvojiciach s držaním sa za ruky.

Beh – prehlbovanie návčiku pohybov nôh a ramien pri behu, beh daným smerom, beh v zástupe za učiteľom alebo za spolužiakom.

Skoky – poskoky na mieste i z miesta znožmo a striedavo na jednej, druhej nohe, skoky z miesta, skok cez čiaru, lano, hadicu položenú na zem. Skoky – poskok na mieste, znožmo a striedavo na jednej a na druhej nohe, skok cez čiaru, skok z výšky (10-15 cm).

Lezenie - upevňovanie lezenia v pred po kolenách. Lezenie v pred danou vizuálne vyznačenou trasou, preliezanie vhodných prekážok – preliezačky, nízky rebrík max. 1 m, švédske lavičky, švédske debny, obruče na stojančekoch. Spúšťanie sa na kĺzačke. Lezenie v pred, podliezanie (pod stolom), preliezanie prekážok (max do výšky 20 cm).

Hádzanie a chytanie – nácvik v chytaní lopty, guľajúcej sa po zemi, po šikmej ploche, lopty hodenej/podanej učiteľom/spolužiakom. Hodenie lopty učiteľovi, spolužiakovi. Hádzanie do terča, do cieľa, nácvik nadhadzovania lopty obidvoma rukami. Prehadzovanie nízkych prekážok.

Gymnastické cvičenia - prechod cez lavičku s obratom. Chôdza po šikmej ploche, napr. po zavesenej lavičke.

Základy akrobatických cvičení - prevaľovanie sa bokom v ľahu na rovnej podložky s vystretými nohami. Aktivity na rozvoj rovnováhy, laterality a koordináciu pohybov (napr. niektoré jednoduché one brain cvičenia).

Sezónne činnosti - v zimnom období hry na snehu, nácvik chôdze po klzkej ploche, sánkovanie sa na miernom svahu, v jarnom a v letnom období turistika, podľa možností v ktoromkoľvek ročnom období plávanie.

Prechádzky s konkrétnym cieľom - návšteva verejných priestranstiev s cieľom rozvíjať ďalšiu zručnosť – napr. hra na ihrisku v spoločnosti neznámych detí, spoločný presun, cestovanie verejnými dopravnými prostriedkami.

Kolektívne činnosti - loptové hry s jednoduchými pravidlami. Naháňačky.

Hudobno–pohybové hry - rytmizovaná chôdza, beh v rôznom tempe, ktorého zmena je signalizovaná zvukom píšťalky a udávaná učiteľom. Riekanky, detské pesničky spojené so symbolizáciou pohybov a aktivít. Nácvik točenia sa vo dvojiciach – učiteľ a žiak.

Koordináčne a relaxačné cvičenia . uvedomovanie si telesnej schémy. Opakovanie a utvrdzovanie nacvičených cvikov z predchádzajúcich ročníkov.

PROCES

Výber telovýchovných aktivít sleduje stanovené ciele telesnej výchovy, vychádza z ich repertoáru realizovaného v predchádzajúcom ročníku. Pri plánovaní a realizácii telovýchovných aktivít je zameranie najmä na

- vytváranie, príp. upevňovanie schopnosti žiaka imitovať pohybové aktivity spolužiaka/spolužiakov s cieľom sociálne prispôsobiť sa skupine a skupinovej aktivite,
- na rozvíjanie schopnosti využívať naučenú pohybovú hru na interakciu so spolužiakom/spolužiakmi bez aktívneho zasahovania učiteľa (5 - 10 min.),
- rozvíjanie schopnosti iniciovať sociálnu interakciu prostredníctvom aktivít so spolužiakom/spolužiakmi bez aktívneho zasahovania učiteľa (5 - 10 min.),
- odbúravanie žiakovho lipnutia na nemennosti – nácvik akceptovania zmeneného prostredia a personálnej zmeny pri telovýchovných aktivitách.

**OBSAH VZDELÁVANIA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1 A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM
S VYUČOVACÍM JAZYKOM MAĎARSKÝM**

**Vypracovali: PaedDr. Mária Tekelová
Mgr. Gyöngyi Ledneczka**

OBSAH

SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA	133
5. ročník	139
MAĎARSKÝ JAZYK A LITERATÚRA	141
Prípravný ročník	145
1. ročník	148
5. ročník	151

SLOVENSKÝ JAZYK A SLOVENSKÁ LITERATÚRA
PRE 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM
S VYUČOVACÍM JAZYKOM MAĎARSKÝM

Vypracovala: PaedDr. Mária Tekelová

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Výchova a vzdelávanie žiakov s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami s mentálnym postihnutím (ďalej len žiak s AU alebo PVP s MP) je zameraná na ich komplexné rozvíjanie, rovnako ako výchova a vzdelávanie všetkých žiakov, bez ohľadu na ich počiatkový potenciál počas ich povinnej školskej dochádzky na základnom stupni. S ohľadom na špecifiká pervazívnych vývinových porúch je však potrebné prispôbiť obsah výchovy a vzdelávania v každom vyučovacom predmete hlavnému cieľu – prostredníctvom primerane prispôsobeného prostredia a pedagogického prístupu formovať žiaka tak, aby sa jeho život, napriek pretrvávajúcemu stavu jeho zdravotného postihnutia, podarilo čo v najvyššej miere priblížiť životu, ktorý jemu a jeho okoliu nebude spôsobovať závažnejšie problémy v spoložití. Tomuto účelu slúži aj vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra pre žiakov s AU alebo PVP s MP v škole s vyučovacím jazykom maďarským. Pri predpoklade, že materinským jazykom týchto žiakov je jazyk maďarský, je zrejmé, že cieľom vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a slovenská literatúra ako cudzieho jazyka, bude najmä vytváranie určitej slovnej zásoby týkajúcej sa bežného života. V závislosti od schopností jednotlivých žiakov úlohou učiteľa je naučiť ich porozumieť najbežnejším slovenským slovám a jednoduchým vetám, ustáleným výrazom, v zvukovej, prípadne v písanej forme a pre tých, ktorí budú schopní osvojiť si základy slovenského jazyka s dostatočnou slovnou zásobou, tiež základnej konverzácii.

Pre žiakov s AU alebo PVP s MP v základných školách pre žiakov s autizmom s vyučovacím jazykom maďarským (ďalej len ZŠ pre žiakov s AU s VJM) je vyučovanie slovenského jazyka a literatúry zaradené do vzdelávania od tretieho ročníka. V treťom ročníku, t. j. v prvom roku vyučovania slovenského jazyka sa diagnostikujú predpoklady pre prijímanie a schopnosť osvojovania si cudzojazyčnej alternatívy pre slová, ktoré žiak pozná v materinskom jazyku.

Organizácia vyučovania predmetu slovenský jazyk a literatúra nie je členená na vopred určené zložky (gramatika, sloh, a pod.) ako organizácia vyučovania predmetu maďarského jazyka. Pri blokovom vyučovaní, ale aj pri organizácii vyučovania prostredníctvom bežného typu vyučovacích hodín, sa však odporúča každú vyučovaciu jednotku členiť na viac častí a to podľa pedagógovho uváženia. Na základe vývinového potenciálu žiaka možno časť vyučovacej jednotky venovať rozvíjaniu porozumenia slov slovenského jazyka zvukovou formou, prepájať ju s učením vnímania obrazu preberaného pojmu v písanej podobe, nácvičku ich písania a pod.

Pre vyučovanie predmetu slovenský jazyk a literatúry je potrebné využívať slovný a obrazový materiál, na začiatku obrázkov vždy spolu so slovom, neskôr oddelene – ku kartičkám s obrázkami bez slov, sa slová budú priradovať. Vychádza sa pritom zo skutočnosti, že žiak s AU alebo PVP, bez ohľadu na to, či má alebo nemá mentálne postihnutie, môže byť v niektorých prípadoch vnímavejší voči symbolom – písmenám, resp. celým slovám, než voči zvukovej podobe reči, od ktorej je závislý pri udržaní si v pamäti iba sluchový vnem. Pre týchto žiakov je vhodné využívať niektoré časti učebnice pre žiakov s autizmom od autorky Andrey Šedibovej s názvom *Moje učenie*, vydanéj pre žiakov s AU alebo PVP v slovenskom jazyku.

Dôležité je mať na zreteli, že u žiaka s pervazívnou vývinovou poruchou úspech vo vyučovaní určitého vyučovacieho predmetu, a teda ani v predmete slovenský jazyk, nezávisí výlučne od jeho rozumového potenciálu. Ochota žiaka spolupracovať však často závisí od pedagogického majstrovstva vyučujúceho.

Žiak môže mať svoj individuálny plán vzdelávania v tomto vyučovacom predmete vypracovaný tak, že sa mu z troch úrovní obsahu predmetu, vyberie tá úroveň, pre zvládnutie ktorej má dostatočné predpoklady, na základe doterajších výchovno-vzdelávacích výsledkov.

Okrem medzipredmetových vzťahov, v rámci ktorých je vhodné niektoré osvojované pojmy v slovenskom jazyku upevňovať v iných vyučovacích predmetoch, je vhodné do prebiehajúceho procesu budovania a upevňovania slovnej zásoby v slovenskom jazyku zapojiť tiež jeho rodinu.

Obsah vzdelávania je zostavený podľa jednotlivých ročníkov. V každom ročníku sú určené tri úrovne, podľa ktorých sa pri vyučovaní slovenského jazyka postupuje a to:

- a) 1. úroveň – najnižšia, kladie na žiaka minimálne nároky,
- b) 2. úroveň – stredná, kladie na žiaka nároky na strednej úrovni,
- c) 3. úroveň – kladie na žiaka nároky na najvyššej úrovni.

Systém pri vyučovaní podľa úrovni stanovených obsahom vzdelávania pre žiakov s AU alebo PVP s MP. Žiak môže v každom vyučovacom predmete postupovať na rôznej úrovni, na základe jeho schopností alebo prirodzenému inklinovaniu k problematike, ku ktorej sa vzťahuje vyučovací predmet. Je možné, že žiak, ktorý v iných vyučovacích predmetoch postupuje na 3. úrovni, v predmete slovenský jazyk môže postupovať iba na 1. úrovni a naopak. Tiež je možné, že v určitom období v priebehu jedného ročníka bude potrebné prejsť na inú úroveň učebných osnov, než ktorá bola pôvodne určená.

Pri vyučovaní predmetu slovenský jazyk sa využívajú tie vyučovacie metódy a formy, ktoré sú účinné u príslušného žiaka v iných vyučovacích predmetoch, v predchádzajúcich ročníkoch. Niektoré formy práce sú naznačené priamo v texte obsahu predmetu, ktoré však nie je nutné striktné dodržiavať, ak pedagóg pozná vlastné, už osvedčené a využiteľné formy a metódy práce s konkrétnym žiakom, ktoré sú uplatniteľné aj v tomto vyučovacom predmete.

Odporúča sa žiakovi viesť osobný slovník slovenských slov, najmä na najnižšej a strednej úrovni počas celej žiakovej dochádzky do školy. Na najvyššej úrovni aspoň v treťom a štvrtom ročníku, ak si žiak slovnú zásobu slovenských slov začína vytvárať iba na hodine slovenského jazyka. Ak žiak slovenský jazyk už používa v mimoškolskom prostredí, osobný slovník nie je nutnosťou. V osobnom slovníku žiaka je vhodné mať od začiatku vyčlenené - oddelené časti pre podstatné mená každej témy. Ku každej téme sa budú postupne vpisovať ďalšie preberané podstatné mená a to v priebehu všetkých ročníkov. Samostatnú časť v osobnom slovníku žiaka budú tvoriť slovesá, ďalšiu príslovky, prídavné mená a samostatnú časť vytvoríme aj zámenám. Vhodné je samostatne vpisovať nacvičované frázy a otázky, resp. odpovede, ktoré žiaka učíme ako ustálené výrazy, ako napr.: „Ďakujem. Prosím si. Nech sa páči. Neprosím si. Dobrý deň! Dovidenia! Dobrú chuť! Kde ideš?“ a pod.

Časové vymedzenie pre nadobúdanie jednotlivých vedomostí, zručností a návykov sa prispôbuje individuálnym potrebám žiaka. Dôležité je postupovať tak, aby žiak nebol nárokmi na jeho výkon preťažovaný, nakoľko požiadavky stanovené týmto obsahom predmetu sú len orientačné. Je daná možnosť posúvať alebo presúvať jednotlivé témy v časovom slede podľa zváženia pedagóga. Treba dbať na to, aby sa neprekračovala únosná miera upútavania žiakovej pozornosti príliš dlhým zotrvávaním na jednej téme, ak nie je schopný naučiť sa slovo v nami určenom čase podľa rozčlenenia obsahu predmetu do individuálneho plánu žiaka. Ak prejdeme na ďalšie slovo, resp. slová, k neupevnenému slovu sa vraciame na ďalších hodinách. Nie je však v záujme striktného dodržania stanoveného časového postupu vhodné prejsť na ďalšiu tému, ak žiak pri rozvíjaní slovnej zásoby potrebuje dlhší čas na jej upevňovanie, než sme si stanovili.

Dôležité upozornenie

Ak žiak prichádza z prostredia, v ktorom sa so slovenskými slovami alebo s vyjadrovaním sa v slovenskom jazyku už stretáva, je potrebné v spolupráci s rodičom zistiť jeho vlastnú úroveň porozumenia alebo používania slovenského jazyka. Zistená skutočnosť sa zohľadní pri určení úrovne učebných osnov pre takéhoto žiaka. Je možné tiež priamo prejsť na niektorú z úrovní vyššieho ročníka, než toho, ktorý žiak práve navštevuje, alebo obsah vzdelávania v tomto vyučovacom predmete možno prispôbiť konkrétnemu žiakovi tak, že jednotlivé témy sa obohacujú individuálne zostaveným rozširovaním slovnej zásoby, zlepšovaním výslovnosti, konverzačnými cvičeniami, učením sa riekaniek, piesní, hraním sa hier s využitím slovenského jazyka a pod.

Pri vyučovaní slovenského jazyka sa plnia ciele, po dosiahnutí ktorých bude žiak s AU alebo PVP s MP schopný vnímať slovenský jazyk ako komunikačný prostriedok. Ak sa ocitne vo výlučne slovenskom prostredí, je dôležité, aby bol schopný reagovať na nadväzovaný kontakt a vyjadriť svoje potreby. Okrem toho je pre žiaka prínosom, ak dokáže priradiť význam slovám, ktoré okolo seba vidí napísané, ktoré začuje v bežnom živote, resp. slová, ktoré sa vyskytujú v rozprávkach, filmoch, s ktorými sa stretne v slovenskom jazyku.

Hlavnými cieľmi, ktoré sa snažíme dosiahnuť pri vyučovaní v predmete slovenský jazyk, sú najmä:

- schopnosť vnímať a používať iný, než materinský jazyk,
- rozumieť najbežnejším pojmom, výrazom a výzvam v slovenskom jazyku,
- vyjadrovať svoje potreby a požiadavky v slovenskom jazyku,
- čítať s porozumením od jednotlivých slov až po súvislé vety a text v slovenskom jazyku,
- napísať slovo v zmysle pomenovania svojej potreby, požiadavky alebo požiadavku vo forme vety v slovenskom jazyku,
- osvojiť si konverzáciu v slovenskom jazyku.

Rôzna úroveň dosiahnutej schopnosti žiaka naučiť sa používať slovenský jazyk závisí od postavenia cieľov pre konkrétneho žiaka na základe jeho dispozícií a od ich naplnenia prostredníctvom správne volených vyučovacích foriem, metód a prostriedkov. Postupuje sa od schopnosti nadviazať sociálny kontakt v slovenskom jazyku, cez porozumenie jednoduchých konkrétnych pojmov, cez základné, pre napĺňanie potrieb žiaka najdôležitejšie pojmy, až po vytváranie schopnosti vzájomnej slovnej reciprocitu, konverzácie.

Počet slov uvedených na jednotlivých úrovniach v obsahu predmetu nie je konečný, môže sa rozširovať podľa predpokladov žiakov.

K dosiahnutiu najvyššieho cieľa z hľadiska ich kvalitatívneho posúdenia, t. j. ku konverzácii v slovenskom jazyku, môže dospieť žiak v ktoromkoľvek období jeho vyučovania a to v závislosti od svojej vstupnej alebo postupne dosiahnutej dispozície.

OBSAH PREDMETU SLOVENSKÝ JAZYK

Obsah slovenského jazyka pre žiakov s AU alebo PVP s MP vychádza z hlavných cieľov. Postupuje sa od najjednoduchšieho k zložitejšiemu, od konkrétneho k abstraktnému. Vzhľadom na vysokú flexibilitu jednotlivých druhov slovenských slov žiakov neučíme gramatické pravidlá. Uplatňujeme ich len prirodzenou cestou, tak, ako keď sa malé dieťa učí používať materinský jazyk. S jednotlivými slovnými druhmi sa žiak oboznámi alebo si ich osvojí postupne, v ich priamom používaní. K nasledovným druhom uvádzame niekoľko poznámok vo forme nasledovných odporúčaní k prístupu pri ich vyučovaní:

Podstatné mená

Vyučujeme ich podľa tematických celkov určených v 3. ročníku (prvý rok vyučovania predmetu slovenský jazyk) tak, že každý rok základnú slovnú zásobu doplníme podľa učebných osnov pre jednotlivé ročníky. Neučíme žiakov skloňovanie podstatných mien podľa vzorov. Pri tvorení viet možno flexibilitu podstatných mien používať prirodzene a to aj v spojení s predložkami, napr.: Čo je to? Stôl. / Kde je kniha? Na stole. / Vezmi knihu zo stola. Vezmi knihu z poličky. Žiakov na najvyššej úrovni možno viesť k rozlišovaniu rodu podstatných mien v súvislosti s používaním slovies a prídavných mien a k rozlišovaniu čísla podstatných mien **na základe ich individuálnej dispozície.**

Slovesá

Slovesá sú zaradené ako slovný druh, ktorý podľa učebných osnov začíname vyučovať ako druhý. Ich význam spočíva v tom, že s ich pomocou je možné vyjadriť myšlienku, utvoriť vetu. Vzhľadom na to, že vetou je aj sloveso uvedené v prísudku so zamlčaným podmetom, rozširovanie slovnej zásoby o slovesá je pre budovanú komunikáciu žiaka veľmi dôležité. Osobu, číslo, čas slovies neučíme žiakov izolovane, vyjadrujeme sa však vždy gramaticky správne: Evka príde. Evka prišla. Evka bude piť vodu. Evka pije vodu. Budeš písať. Píšeš. Napísal si. ...

Prídavné mená

Prídavné mená rozširujú slovnú zásobu najmä o dôležité vlastnosti a prívlastky predmetov, osôb, javov. Prídavné mená rovnako ako ostatné ohybné slovné druhy používame v ich správnom gramatickom tvare a učíme ich vždy v spojení s podstatným menom.

Príslovky

Príslovky sú neohybným slovným druhom, ich vyučovanie spočíva na ich mechanickom nácviku, tvoria ich vo väčšine abstraktné pojmy, sú však pre praktické dorozumenie dôležité, venujeme im preto náležitú pozornosť („Dobre. Zle. Vysoko. Ďaleko...“).

Číslovky

S číslovkami sa v praktickom živote stretávame veľmi často, je vhodné, keď žiak ovláda číslovky aj v slovenskom jazyku – pri nácviku číselného radu využívame tréningovanie mechanickej pamäte, snažíme sa však žiakov naučiť aj využitie poznania ich významu a to najmä v spojení s podstatnými menami.

Predložky, spojky, citoslovčia

Predložky a spojky nevyučujeme izolovane, len v slovnom spojení. Zaraďujeme ich do žiakovho osobného slovníka spontánne pri tvorení otázok a odpovedí, t. j. vo vetnom kontexte. Citoslovčia sú obohatením, spestrením jazyka, tiež nie sú v učebných osnovách samostatne zaradené ako slovný druh, ich použitie môže vyplývať z textu slovenskej riekanky, piesne.

Dôležité upozornenie

Obsah vzdelávania žiaka, ktorý slovenský jazyk už používa v doterajšej komunikácii, primerane prispôbíme tak, aby sa žiak v tejto oblasti rozvíjal, t. j. obsah jeho vzdelávania môže ísť nad rámec tohto obsahu predmetu.

Odporúčané pomôcky:

- učebnica Moje učenie (A. Šedibová),
- obrázkový materiál, fotografie,
- slovný materiál,

- reálne predmety alebo ich makety podľa tematických okruhov na ich označenie nacvičovanými slovami,
- kartičky so symbolmi pojmov, predmetov,
- detské knižky,
- počítačový program FONO,
- písacie potreby – ceruzka, pero, pastelky, fixky, pečiatky s písmenami,
- písmená z rôznych materiálov na skladanie slov, plastelína na vytváranie tvarov písmen,
- zvukové a obrazové nahrávky,
- slovník žiaka, postupne zostavovaný zo slovenských slov, ktoré sa žiak učí, a iné.

5. ROČNÍK

5. ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Upevniť slová naučené v predchádzajúcom ročníku,
- rozšíriť slovnú zásobu – podstatné mená,
- reprodukcia slov – ich zopakovanie po pedagógovi.

OBSAH

Rozširovanie počtu podstatných mien z jednotlivých okruhov tém určených v treťom ročníku na 10 – 12.

Rozširovanie slovnej zásoby o slovesá – pokyny učiteľa: „ukáž, pozri, dvihni, daj, pod', sadni si, vstaň, dost', ešte“.

Slová „áno, nie“.

PROCES

V treťom roku vyučovania slovenského jazyka aj žiaci na prvej úrovni, ktorí už majú vytvorenú aspoň minimálnu slovnú zásobu vo svojom pasívnom slovníku, učia sa reprodukovať nacvičované slová opakovaním po pedagógovi a reagovať na vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu v slovenskom jazyku. Slová „áno, nie, ukáž, pozri, dvihni, daj, pod', sadni si, vstaň, dost', ešte“ postupne po jednom pridávame do nášho rečového prejavu na hodine slovenského jazyka, t. j. nevyčleníme ich ako samostatný tematický okruh, ale pripájame ich k tematickým okruhom podstatných mien.

5. ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Upevniť slová z predchádzajúceho ročníka,
- rozšíriť slovnú zásobu – podstatné mená,
- rozšíriť slovnú zásobu – slovesá,
- reprodukcia slov – ich zopakovanie po pedagógovi,
- slová „áno, nie, dost', ešte“,
- vedieť odpovedať na otázku položenú po slovensky.

OBSAH

Pokračujeme v rozširovaní pasívneho slovníka podstatných mien v témach z tretieho ročníka priemerne o jedno až dve za týždeň (dve vyučovacie jednotky) s takým rozvrhnutím, aby sme do konca školského roka rozšírili slovnú zásobu z každej témy.

Učíme žiaka slová vedieť zopakovať. Dôležité je rozširovať pasívny slovník žiaka o slovesá - pokyny učiteľa: „ukáž, pozri, dvihni, daj, pod', sadni si, vstaň,“, pomenovanie činností postáv (osoby, zvieratá): „spí, leží, stojí, sedí, smeje sa, plače“ a slová „dost', ešte“. Otázky: Kto?, Kde je? (stačí ukázať), Ako sa voláš?

PROCES

Nácvik podstatných mien striedame s nácvikom sloviess – pokynov. Slovesá označujúce činnosť, ktorú vykonávajú postavy na obrázku, zaradíme až vtedy, keď žiak rozumie slovesám – pokynom. Slová „áno, nie, ukáž, pozri, dvihni, daj, pod', sadni si, vstaň, dost', ešte“ postupne po jednom pridávame do nášho rečového prejavu na hodine slovenského jazyka, t. j. nevyčleníme ich ako samostatný tematický okruh, ale pripájame ich k tematickým okruhom podstatných mien.

5. ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Upevniť slová naučené v predchádzajúcich ročníkoch,
- rozšíriť aktívnu slovnú zásobu – podstatné mená,
- rozšíriť pasívnu, resp. aktívnu slovnú zásobu o slovesá, zámená, príslovky, číslovky,
- ovládať jednoduché odpovede na otázky položené v slovenskom jazyku,
- vytvoriť základy čítania slov v slovenskom jazyku – jednoslabičné slová, dvojslabičné slová.

OBSAH

Pasívny aj aktívny slovník rozširujeme v témach určených v treťom ročníku – podstatné mená a slovesá k nim priradené tak, aby tvorili holé vety, resp. jednočlenné vety.

Otázky kladené v slovenskom jazyku: 1. „Kde?“, „Kde je ? (mačka, pes, jablko...)“ s odpoveďou žiaka: „tu“, „tam“, „hore“ „dolu“, alebo aspoň ukázaním na predmet, na ktorý sa pýtame; 2. „Kto?“ „Čo?“ s odpoveďou „mačka, auto...“, ale už aj s použitím osobných zámen „ja, ty, on“.

Učíme žiaka odpovedať na otázku „Ako sa voláš ?“

Nacvičujeme čítanie jednoduchých slov.

Čísla a číselný rad do desať.

PROCES

Postupujeme v závislosti od schopnosti žiaka zapamätať si význam slova a od jeho schopnosti vybaviť si zvukový obraz slova a zreprodukovať ho. V závislosti na uvedených aspektoch volíme rýchlejšie alebo pomalšie tempo pri rozširovaní pasívneho a aktívneho slovníka a individuálne zvyšujeme ich počet. Nacvičované slová zapisujeme do žiakovho slovníka – vlastným spôsobom označené slová, ktorým žiak rozumie a ktoré vie povedať, v slovníku odlišíme tak, aby bol slovník použiteľný aj pre inú osobu, než samotného učiteľa.

Slová iného slovného druhu nevyčleníme ako samostatný tematický okruh, ale pripájame ich k tematickým okruhom podstatných mien.

V prípade, že žiak je schopný učiť sa riekanku, pesničku v slovenskom jazyku, pristúpime k ich nácviku, rytmizácii aj vtedy, keď úplne nerozumie všetkým použitým slovám, ale motívom riekanky alebo piesne je slovo, ktoré žiak ovláda.

Pri učení žiaka poznať určité slová v písomnej forme nevysvetľujeme odlišnosť slovenských a maďarských grafém, napr. „cs“ – „č“, „gy“ – „d“ a ďalšie, ale slovo jednoducho správne napíšeme a prečítame.

**MAĎARSKÝ JAZYK A LITERATÚRA
PRE PRÍPRAVNÝ, 1. A 5. ROČNÍK
PRE ŽIAKOV S AUTIZMOM ALEBO ĎALŠÍMI PERVAZÍVNÝMI
VÝVINOVÝMI PORUCHAMI S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

CHARAKTERISTIKA PREDMETU

Vyučovací predmet maďarský jazyk a literatúra je vo výchovno-vzdelávacom procese jedným z kľúčových. Prostredníctvom rozvíjania materinského jazyka v ústnej a písomnej forme u žiakov cielene budujeme zručnosti potrebné na získavanie informácií a na ich výmenu v sociálnom kontakte, čo má výrazný podiel na celkovej socializácii dieťaťa. Je osvedčené, že znaky - symboly, medzi ktoré môžeme priradiť aj písmo, výrazne uľahčujú orientáciu osôb s pervazívnymi vývinovými poruchami v čase, priestore a v sociálnom kontakte. Využívaním slova v jeho písomnej podobe ako symbolu reality možno ovplyvňovať ich každodenný praktický život a vstupovať do priameho usmerňovania ich jednotlivých činností aj bez neustálej priamej asistencie pri každom úkone.

Vyučovací predmet maďarský jazyk a literatúra pozostáva zo zložiek čítanie a literárna výchova, gramatika a sloh. Základy písania sa vyučujú v samostatnom vyučovacom predmete rozvíjanie grafomotorických zručností a písanie. Obsah a ciele obidvoch súčastí uvedeného predmetu sa úzko prelínajú a v závislosti od schopností každého žiaka sa možno v ňom prednostne zamerať na jednu alebo druhú jeho súčasť.

Pri využívaní blokového vyučovania pre žiakov s AU alebo PVP s MP je možné jednu vyučovaciu jednotku maďarského jazyka rozčleniť tak, že v rámci jedného bloku sa možno venovať aj učivu preberanému v inej zložke tohto predmetu.

Časové vymedzenie pre nadobúdanie jednotlivých vedomostí, zručností a návykov sa prispôsobuje individuálnym potrebám žiaka počas jednej vyučovacej jednotky, ale aj v celkovom časovom trvaní nácviku určitej zručnosti.

Pre nehovoriaceho žiaka uplatňujeme len tie ciele a obsah, ktoré sú pre neho zvládnuteľné, resp. ich doplníme na základe odborných odporúčaní a vlastného prognostického odhadu.

V časti PROCES sa nachádzajú odporúčania pre vyučovanie učiva príslušného ročníka, spravidla bližšie nešpecifikované podľa jednotlivých úrovní, pričom jednotlivé odporúčania sú využiteľné nielen v tom ročníku, v rámci ktorého sú uvedené.

V závere obsahu predmetu je prehľadná tabuľka s poradím písmen a spoluhláskových skupín tak, ako sa postupne vyučujú na jednotlivých úrovniach všetkých ročníkov.

Čítanie a literárna výchova

- Požiadavky v súvislosti s nácvikom techniky čítania, čítania s porozumením, reprodukcie obsahu textu u žiakov s AU alebo PVP s MP nie je možné zovšeobecniť a prezentovať ako univerzálne uplatniteľné. Nie je teda možné ani vyžadovať detailné dodržiavanie tohto rámca obsahu predmetu. Je potrebné počítať s tým, že jednotliví žiaci môžu prejavovať taký záujem o čítanie, že pomerne ľahko zvládnu jeho techniku a iní, napriek priaznivejšej mentálnej kapacite, nebudú dostatočne prístupní metódam osvedčujúcim sa pri ostatných žiakoch a nebudú postupovať očakávaným tempom. V takých prípadoch učiteľ hľadá iný spôsob práce so žiakom, pričom však dosahovanie iných cieľov, vrátane obsahu učiva, dokáže patrične odôvodniť.
- Môže sa stať, že žiak má napriek mentálnemu postihnutiu zvládnuté základy čítania už pri nástupe do školy. V tom prípade je nutné v jeho individuálnom vzdelávacom programe v zložke čítanie nadviazať na jeho úroveň čítania a nie mechanicky dodržiavať postup určený v učebných osnovách ročníka, do ktorého je zaradený.
- Pre niektorých žiakov s AU alebo PVP s MP nácvik čítania vychádzajúci z hláskovania a spájania hlások do slabík, ktoré izolovane nemajú žiadny význam, je nepochopiteľné

a nezmyselné. Analyticko-syntetickú metódu nácviku čítania je vhodné u týchto žiakov nahradiť metódou globálnou. Vychádza sa pri nej z učebnice Moje učenie (A. Šedibová) s uplatnením tvorivého potenciálu, ktorý pedagóg nadobudol pri svojom vysokoškolskom vzdelávaní (tvorivé uplatňovanie vyučovacích foriem a metód učiteľa s vysokoškolským vzdelaním je v jeho kompetencii).

- Nie je záväzné učiť žiaka všetky tvary písmen veľkej a malej, tlačenej a písanej abecedy, pripúšťa sa nácvik čítania aj zápisu iba tvarov písmen veľkej tlačenej abecedy, treba však pamätať na neskorší obmedzený výber textov na čítanie – (malé tlačené písmená).
- V prípade, že žiak je schopný pracovať s viacerými tvarmi písma, možno mu pri preberaní každého písmena pridať aj tvar malého tlačeného, veľkého písaného a malého písaného písmena.
- Pri výučbe čítania sa môže stať, že úroveň techniky čítania u žiaka presiahne úroveň jeho intelektuálneho a rečového vývinu a nebude v súlade s úrovňou chápania čítaného textu.
- Okrem textov na čítanie je preto potrebné takmer vždy využívať aj ilustrácie znázorňujúce kľúčové slová (osoba, zvierka, vec, jav, činnosť, farby, výraz tváre a pod.) alebo skutočné predmety, resp. predvádzanie činností.
- Pri nácviku pozornosti žiaka a tých zručností, ktoré predchádzajú učeniu čítať, ale aj pri samotnom vyučovaní čítania dbáme na to, aby sme ho upútali témami jemu blízkymi, ktorých použitie môžu slúžiť ako motivácia, resp. odmena.
- Obsah textov pripravovaných pre žiaka na čítanie a literárnu výchovu by mal rešpektovať skutočnosť, že chápanie textu, viet a odkazov, a to aj pre tých žiakov, ktorí disponujú dobrými rozumovými schopnosťami, sťažuje charakteristická črta autizmu alebo ďalších pervazívnych vývinových porúch - doslovné chápanie slov a slovných spojení. Ide napr. o dôslednú konkretizáciu („preskočiť riadok“ v skutočnosti znamená niečo iné, než čo žiadame od žiaka pri čítaní), o stotožňovanie počutého a čítaného s tým, čo dieťa už pozná (výraz v literárnom príbehu “zomrieť od smiechu“ vyvolá v žiakovi opačnú predstavu, než sa ustáleným slovným spojením sleduje), o neschopnosť postrehnúť moduláciu hlasu (je ťažké, často až nemožné využívať prostriedky metakomunikácie).
- Nevyužívanie (nezvládanie) modulačných prvkov hlasu je nutné u žiakov rešpektovať (monotónne čítanie a pod.) napriek tomu, že učebné osnovy uvádzajú aj nácvik modulácie hlasu, keďže niektorí žiaci ho môžu zvládnuť.

Gramatika a sloh

- Charakteristika osobitostí pri vyučovaní zložiek gramatika, sloh a literárna výchova je postupne uvedená v časti obsahu vzdelávania pre 5. – 9. ročník. Je nevyhnutné oboznámiť sa s ňou pred začatím vypracovávania individuálneho vzdelávacieho programu pre žiaka ktoréhokolvek ročníka, vrátane prvého stupňa, nakoľko vzájomnú súvislosť učiva v predmete maďarský jazyk a literatúra nie je možné presne rozčleniť. Z formálneho hľadiska nie je únosné, aby sa v texte obsahu vzdelávania opakovali rovnaké časti súvisiace s uplatnením určitého učiva vo viacerých ročníkoch pri rôznej úrovni.
- Vzhľadom na spoločné prvky v zložkách čítanie - literárna výchova a sloh navzájom úzko prepojené, je možné časovú dotáciu vyhradenú na čítanie využiť najmä na nácvik techniky čítania a čítania s porozumením a ďalšie prvky možno pričleniť do zložky sloh, aj keď ich takto učebné osnovy neuvádzajú. Pri inej príležitosti rozvíjanie žiakových zručností v obsahu vzdelávania pričlenených k slohu možno uplatniť v zložke čítanie a literárna výchova, resp. v zložke gramatika.

- Rozvíjanie slovnej zásoby je prirodzený proces, ku ktorému dochádza pri pedagogickom pôsobení na žiaka. Rozlišujeme prirodzené rozvíjanie slovnej zásoby – patria sem všetky slová, ktorým žiak postupne rozumie (pasívny slovník), alebo ich sám používa (aktívny slovník) a cielené rozširovanie slovnej zásoby žiaka. V predmete maďarský jazyk v každej jeho zložke sa využívajú nové pojmy v písomnej forme na vytváranie databázy pre každého žiaka, ktorou je „čítaná slovná zásoba” a „písaná slovná zásoba”. Tvoria ju slová, ktoré sa žiak naučí postupne čítať či písať tak, aby si ich vybavoval ako vytvorené stereotypy. Nehovoriaci žiaci aspoň v pojmovej podobe v spojení s ilustráciou, ktorú vedú k danej situácii priradiť. Cielene nacvičované slová jeho čítanej aj písanej slovnej zásoby je vhodné zaznamenávať do tzv. osobného frekvenčného slovníka, ktorý možno kedykoľvek využívať na udržiavanie nadobudnutých „čítacích“ stereotypov.
- Osobný frekvenčný slovník je vhodné využívať aj v slohovej výchove, najmä pri nácviku čítania a písania zmysluplných odkazov, vyjadrení.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK

Čítanie a literárna výchova

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 1. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom pre vyučovací predmet čítanie,
- rozvinúť upriamenie pozornosti na vnímanie predmetov, ktoré obklopujú žiaka v škole a na pozorovanie cielenej činnosti učiteľa,
- utvoriť predpoklady pre vnímanie nakresleného symbolu/obrázka ako dorozumievacej jednotky.

OBSAH

Utváranie stereotypného správania žiaka pri organizácii priestoru a času pre prácu s pomôckami a ďalšími vecami, využívanými predovšetkým v tomto vyučovacom predmete.

Nácvik správneho sedenia pri manipulácii s kartičkou, papierom, knižkou, modelmi.

Rozvíjanie základných schopností súvisiacich s vnímaním a akceptovaním činností dôležitých pre osvojovanie si práce so symbolom.

Upriamenie pozornosti na určený objekt, obrázok, ilustráciu, nákres.

Vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto...) pri augmentatívnej komunikácii.

Nácvik porozumenia symbolu alebo gestu, slúžiaceho pre označenie predmetov a činností.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 2. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom pre vyučovací predmet čítanie,
- rozvinúť upriamenie pozornosti na vnímanie predmetov, ktoré obklopujú žiaka v škole a na pozorovanie cielenej činnosti učiteľa,
- utvoriť predpoklady pre vnímanie nakresleného symbolu ako dorozumievacej jednotky,
- vytvoriť algoritmus vedúci k sústredeniu sa na usmernený výkon vo vyhradenom priestore a čase pre vyučovací predmet čítanie,
- naučiť zoskupiť rovnaké (resp. podobných) predmety podľa ich charakteristických znakov,
- vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto...) pri augmentatívnej komunikácii.

OBSAH

Zameriavanie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Vyhľadávanie tvarovo/farebne rovnakých jednotlivých predmetov/obrazcov spomedzi predmetov/obrazcov usporiadaných v jednom rade/dvoch radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v jednom rade/dvoch radoch zľava doprava.

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe.

PRÍPRAVNÝ ROČNÍK - 3. úroveň

CIELE

- Naučiť žiaka sústrediť sa na usmernený výkon v priestore a čase vyhradenom pre vyučovací predmet čítanie,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku,
- vedieť ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť zoskupiť rovnaké (resp. podobných) predmety podľa ich charakteristických znakov,
- vedieť upriamiť pozornosť na vnímanie slova ako základnej dorozumievacej jednotky, alebo na symbol (znak, gesto...) pri augmentatívnej komunikácii.

OBSAH

Zameriavanie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe,

Vyhľadávanie tvarovo/farebne rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo/farebne odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Nácvik chápania a vyjadrenia polohy predmetu – hore, dolu, na kraji, v prostriedku/uprostred, na konci, pred, za, nad, pod, atď. – nie je potrebné nacvičiť v priebehu školského roka všetky pojmy, alebo naopak, žiakom, ktorí zvládnu tieto základné, možno pridať ďalšie (vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, ...).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky, ...).

Priraďovanie slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priraďovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným pomenovaniám.

Nácvik spoznávania (čítanie) niektorých písmen, slov.

PROCES

Po zoznámení žiaka s priestorom, v ktorom sa bude realizovať predmet maďarský jazyk a literatúra, sa žiak oboznámi s objektmi, ktoré sa budú využívať v začiatkových fázach

vyučovania predmetu. Prvoradou úlohou je nerozptyľovať pozornosť žiaka rôznorodou predmetov, dôležité je mať pripravený materiál alebo publikáciu, o ktorej predpokladáme, že sa stane východiskovou pri našej práci; môže to byť učebnica Moje učenie (A. Šedibová), alebo iné učebnice a pracovné listy (pre špeciálnu základnú školu pre žiakov s mentálnym postihnutím, pre žiakov s chybami a poruchami reči, so sluchovým postihnutím alebo postupne tvorené vlastné pracovné listy prispôbované individuálnym potrebám žiaka).

Potrebná je vlastná databáza kartičiek, z ktorých vyberáme pre každého žiaka tie, ktoré sú pre neho vhodné a na každý vyučovací blok len taký počet, ktorý je schopný vnímať a rozlišovať.

V prípravných fázach je dôležité upevňovanie používaných slov s jednoduchou výslovnosťou (aj keď ide o produkciu slov len z našej strany), nácvik potrebnej disciplíny pri používaní predmetov určených pre žiaka a vytýčený postup, ktorý sa nemení (vytváranie algoritmu), rozvíjanie sluchového a zrakového vnímania žiaka. Pri sledovaní obrázkov a čohokoľvek, čo sa usporadúva do radu, sa postupuje vždy zľava doprava.

Rozvíjanie zmyslového vnímania je v predmete maďarský jazyk a literatúra upriamené na spoznávanie učiteľom pomenovaných predmetov a činností a ich symbolov a až po ich bezpečnom pasívnom ovládaní sa prechádza na ich pomenúvanie žiakom, ako jeho reakcií na danú otázku.

Na začiatku je dôležitá práca najmä s priestorovými maketami/predmetmi, ktoré možno uchopiť do ruky, až neskôr prechádzame na obrazce. Pri vyhľadávaní rovnakých alebo podobných predmetov/obrazcov je potrebné, aby v každom rade, t. j. „v ponuke“ rôznych predmetov/obrazcov sa vyskytovala vždy len jedna dvojica rovnakých predmetov/obrazcov, po zvládnutí úlohy treba pripraviť ďalší takýto rad s inou rovnakou dvojicou.

Pri vyhľadávaní odlišných predmetov/obrazcov sa do radu umiestnia vždy tri – štyri rovnaké predmety a jeden iný.

V rámci rozvíjania sluchového a zrakového vnímania sa nacvičuje aj určovanie polohy grafického znázornenia predmetu, zvyčajne oblúbeného, najskôr pojmi „hore, dolu, v prostriedku“ a pod. Na určovanie polohy sa používajú obrázky nakreslené alebo nalepené na veľkom hárku papiera pripnuté na tabuli, ku ktorým sa pridávajú ďalšie obrázky; treba začať tak, aby pri určovaní polohy hore – dolu žiak menil pozíciu svojho tela: natiahnuť sa a zdvihnúť ruku k obrázku alebo predmetu, ktorý je „hore“, čupnúť si k obrázku, predmetu nachádzajúcom sa „dolu“, predmet „uprostred“ má žiak na úrovni predpažených rúk. Veľkosť hárka upevneného na tabuli je treba postupne znižovať až na formát A5 až A6 tak, aby žiak mohol vnímať pojem „hore, dolu, v prostriedku (uprostred)“ a dotknúť sa obrázka aj vtedy, keď nezmení polohu svojho tela. Ak to dispozícia žiaka umožní, je treba prejsť aj na nácvik určenia uvedených polôh na vodorovne umiestnenej podložke - zaužívaný pojem „hore“ teda žiak bude chápať aj vtedy, keď jeho situovanie na papieri v doslovnom význame = „ďalej od teba“, „dolu“ = „bližšie k tebe“, „v prostriedku“ = „ani hore, ani dolu“, t. j. medzi horným a dolným umiestnením.

1. ROČNÍK

Čítanie a literárna výchova

Ak v tomto ročníku žiak iba začína svoju školskú dochádzku, možno vyučovanie čítania začať učivom určeným pre prípravný ročník. K učivu prípravného ročníka sa možno vrátiť aj v prípade, že žiak nezvláda obsah učiva prvého ročníka.

1. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Vedieť manipulovať s obrázkami podľa pokynov,
- naučiť sa ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku.

OBSAH

Nácvik stereotypov pri organizácii priestoru a času pre vyučovanie čítania.

Nácvik správneho sedenia pri manipulácii s drobnými predmetmi, šablónou, papierom, knižkou, písacími a kresliacimi potrebami.

Rozvíjanie základných schopností súvisiacich s akceptovaním a vnímaním činností a predmetov dôležitých pre osvojovanie si práce s písmenami – vnímanie tvaru, obrysu, ukladanie drobných predmetov vedľa seba (zľava doprava), vytváranie určených medzier medzi nimi a pod..

Upriamanie pozornosti na určený predmet, obrázok s určitou jeho vlastnosťou.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností.

1. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Vedieť sa sústrediť na usmernený výkon spojený s miestom a časom určeným pre predmet čítanie,
- vedieť ukladať plošné predmety/kartičky s obrázkami do radu zľava doprava,
- vedieť ukázať prstom na učiteľom pomenovaný objekt na stole/na obrázku,
- vedieť rozlíšiť obrázky na základe učiteľom určených znakov,
- vedieť udržať pozornosť pri manipulácii s obrázkami pri plnení úlohy.

OBSAH

Zameranie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe,

Chápanie a vyjadrenie polohy predmetu – hore, dolu, vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, na kraji, v prostriedku, na konci, pred, za, nad, pod.

Určovanie (vyhľadávanie) tvarovo (farebne) rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo (farebne) odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky, ...).

Priradovanie (ústnych) slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priradovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným (ústnym) pomenovaniám.

začať so spoznávaním (čítaním) samohlások **a - á, e - é, i - í, o - ó, ö - ő, u - ú, ü - ú**.

1. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Zvládnuť základy čítania – písmená a základy techniky čítania - slabiky, jednoslabičné slová,
- porozumieť prečítanému slovu - jednoduchému formou aj obsahom,
- porozumieť prečítanému spojeniu dvoch slov,
- dokázať vnímať jednoduchý, pedagógom prečítaný príbeh,
- vedieť reprodukovať (slovom, kresbou, ukázaním na objekt – obrázok, predmet) fakty z textu.

OBSAH

Zameranie pozornosti na určený objekt, obrázok, nákres.

Pomenovávanie predmetov, javov, činností, obrázkov,

Porovnávanie predmetov, obrázkov a pomenovávanie ich vlastností vo vzťahu k veľkosti, tvaru, farbe,

Chápanie a vyjadrenie polohy predmetu – hore, dolu, vyššie, nižšie, vľavo, vpravo, na kraji, v prostriedku, na konci, pred, za, nad, pod. .

Určovanie (vyhľadávanie) tvarovo (farebne) rovnakých jednotlivých obrazcov spomedzi navzájom podobných usporiadaných v radoch, nácvik postupovania zľava doprava.

Vyhľadávanie tvarovo (farebne) odlišných jednotlivých obrazcov usporiadaných v radoch (zľava doprava).

Cvičenie rozlišovacej schopnosti na skupinách obrazcov.

Nácvik rytmizovaného textu (rečňovanky, vyčítanky, ...).

Priradovanie slovných pomenovaní k predmetom denného používania, jednoduchým a výstižným obrázkom, fotografiám.

Priradovanie obrázkov, predmetov, fotografií k ich slovným pomenovaniám.

Postupný nácvik čítania písmen **a - á, e - é, i - í, o - ó, ö - ő, u - ú, ü - ú, m, l, v, t**, a zodpovedajúcich tvarov príslušných uvedených písmen veľkej tlačenej abecedy, alebo nácvik ich čítania iba v tvaroch veľkej tlačenej abecedy – podľa individuálnych osobitostí žiaka.

Nácvik čítania otvorených slabík.

Žiaci, ktorí sa učia globálnou metódou čítania postupujú podľa postupu určeného učiteľom.

Literárna výchova

Upriamenie pozornosti na počúvanie krátkeho príbehu s dejom – čítaného z detskej knižky.

Reprodukcia obsahu príbehu podľa otázok s podporou ilustrácií, obrázkov.

PROCES

Tempo práce je potrebné zvoliť podľa schopností žiaka, pričom je možné, že na konci školského roku žiak nebude mať zvládnuté celé učivo maďarského jazyka a literatúry určeného pre 1. ročník, čo nie je dôvod na to, aby ročník opakoval; v ďalšom ročníku žiak učivo doberie a až potom prejde na učivo ďalšieho ročníka.

Proces, t. j. postupy pri vyučovaní, ktoré sa uplatňujú v prvom ročníku, sú obdobou procesu prípravného ročníka. Učiteľ prispôbuje proces podľa individuálnych osobitostí žiaka a na základe vlastného pedagogického prístupu.

Nácvik čítania sa začína spôsobom, ktorým je žiak schopný pracovať, dôležité je zistiť, ktorému žiakovi vyhovuje viac globálna metóda výučby čítania; nácvik analýzy a syntézy nezanedbávame ani u žiakov, ktorí sa učia čítať globálnou metódou – túto operáciu budú musieť ovládať pri písaní.

5. ROČNÍK

Čítanie a literárna výchova, gramatika, sloh

5. ROČNÍK – 1. úroveň

CIELE

- Vedieť čítať a písať ďalšie písmená abecedy,
- vedieť čítať jedno a dvojslabičné slová pozostávajúce z nacvičovaných písmen,
- podieľať sa na reprodukcii textu – vedieť odpovedať na otázky k vypočutému textu alebo vybrať na jej základe správny obrázok.

OBSAH

Čítanie

- Opakovanie a utvrdzovanie čítania písmen a slov vyučovaných v predchádzajúcom ročníku.
- Nácvič čítania písmen **b, s, n, z, c, k** vrátane nácvičiku ich čítania v slabikách a slovách.
- Čítanie dvojčlenných viet (podstatné meno + činnosť, ktorú nositeľ podstatného mena vykonáva) s rozlíšením, či ide o oznam alebo otázku – na otázku vedieť odpovedať (áno, nie).
- Pre nehovoriacich žiakov – oznam, otázku číta učiteľ, žiak vykoná realizáciu pokynu, alebo odpovie na otázku áno, nie.

Literárna výchova a sloh

- Počúvanie čítania krátkeho literárneho útvaru podporeného ilustráciami.
- Nácvič jednoduchých odpovedí na otázky súvisiace s prečítaným textom.
- Vyhľadávanie ilustrácií súvisiacich s prečítaným textom.
- Vyhľadávanie kľúčových slov alebo obrázkov súvisiacich s vypočutým textom podľa učiteľovho napovedania.
- Samostatný výber a priradovanie slov k ilustráciám súvisiacich s prečítaným textom.

Gramatika

- Nácvič písania nových písmen zo zložky čítanie.
- Opakovanie a utvrdzovanie písania písmen a slabík, slov doteraz vyučovaných, ich odpisovaním podľa predpísaného vzoru.

PROCES

Pri písaní písmen a slov vo vyučovacej zložke gramatika nacvičujeme aj písané tvary malej a veľkej abecedy len v prípade, že to žiak zvláda bez väčších problémov; v prípadoch, kde písanie písaných tvarov písmen je pre žiaka komplikáciou, od neho upúšťame. Literárnu výchovu a sloh možno spájať do spoločnej vyučovacej jednotky, nakoľko na tejto úrovni je zložka čítanie vo veľkej miere venovaná nácvičiku čítania z technickej stránky.

5. ROČNÍK – 2. úroveň

CIELE

- Vedieť čítať a písať ďalšie písmená veľkej tlačenej abecedy,
- oboznámiť sa s písmenami s malou frekvenciou výskytu v bežne využívanej slovnej zásobe maďarského jazyka,

- vedieť čítať slová s písmenami **cs, sz, zs, gy, ty, ny, ly**,
- plynule čítať mechanicky nacvičené slová každodenného života s ich uvedomelým porozumením,
- vedieť si vypočítať text (krátky príbeh, popis) s uvedomelým porozumením.

OBSAH

Čítanie

- Nácvič čítania písmen **cs, sz, zs, gy, ty, ny, ly, g, f**.
- Nácvič čítania slov s výskytom písmen **cs, sz, zs, gy, ty, ny, ly**.

Literárna výchova a sloh

- Rozširovanie osobného frekvenčného jazyka o slová s písmenami nacvičovanými v tomto ročníku.
- Využívanie informačnej hodnoty textu pri jeho reprodukcii.
- Využívanie rozšíreného osobného frekvenčného slovníka pri tvorbe jednoduchých viet – vyjadrenie účelnosti predmetu (Prečo? Načo?), priradovanie slov – podstatných mien k pomenovaniu činnosti, vlastnosti.

Gramatika

- Nácvič písania písmen nacvičovaných v čítaní.
- Zapisovanie slabík a niektorých jednoduchých slov nacvičovaných na čítaní ich odpisovaním a po ich nadiktovaní.
- Nácvič správneho používania rozlišovacích znamienok (dve bodky, dĺžeň, dva dĺžne) pri zápise slabík, slov.

5. ROČNÍK – 3. úroveň

CIELE

- Pri čítaní správne uplatňovať intonáciu oznamovacej a opytovacej vety,
- čítať s porozumením,
- vedieť rozlíšiť dva literárne útvary – báseň s rýmami a rozprávku,
- vedieť správne písať dlhé samohlásky a spoluhlásky,
- vedieť správne písať **j – ly** v známych slovách (dvojaké značenie hlásky „j“),
- poznať základné gramatické kategórie slovíes prítomný a minulý čas (v oznamovacom spôsobe),
- poznať osobné zámená v súvislosti s časovaním slovíes,
- vedieť nájsť v texte vlastné meno osoby, zvieratá,
- vedieť využiť slovnú zásobu zo svojho frekvenčného slovníka na tvorbu a rozvíjanie viet pri slohu.

OBSAH

Čítanie a literárna výchova

- Učiť sa čítať s využitím správnej intonácie oznamovaciej a opytovaciej vetu.
- Nacvičovanie čítania s porozumením.
- Reprodukovať obsah textu po vlastnom prečítaní na základe otázok a ilustrácií.
- Osvojovať si pojmy „rozprávka, báseň“ (prípadne doplniť o ďalšie „hádanka, spisovateľ, časopis, článok“) a učiť sa ich správne priradiť k príslušným textom.

Gramatika

- Pravopis dlhých samohlások a spoluhlások.

- Pravopis dlhých spoluhlások (cs, gy, ly, ny, sz, ty, zs).
- Dvojaké značenie hlásky „j“ (j-ly) v známych slovách.
- Učiť sa správne písať slovesá zakončené na -t, -d; (uplatňovanie etymologického princípu v odchýlkach od výslovnosti: épít, építesz, építs; ad, adsz, adj a pod.).
- Učiť sa správne písať slová zakončené na prípony -val, -vel (slová typu: kenyérrel, füzettel a pod.).
- Poznávanie slovíes v prítomnom a minulom čase (v oznamovacom spôsobe).
- Poznávanie osobných zámen v súvislosti s časovaním slovíes.
- Učiť sa vyhľadávať v texte vlastné podstatné mená – mená osôb a zvierat vo vnútri vety (napr. podľa veľkého začiatočného písmena).

Sloh

- Tvorenie viet na predložené slová (prípadne podľa ilustrácie ako dodatočnej pomôcky).
- Písomné dopĺňanie a obmieňanie viet z poskytnutej batérie slov.
- Tvorenie jednoduchých textov na určitú tému podľa ilustrovaného deja.

PROCES

Pri písaní písmen a slov vo vyučovacej zložke gramatika žiak píše písané tvary písmen len v prípade, že to zvláda bez väčších problémov, v prípadoch, kde písanie písaných tvarov písmen je pre žiaka komplikáciou, upúšťa sa od neho. Pri rozširovaní frekvenčného slovníka žiaka o činnosti a vlastnosti osôb, zvierat, vecí sa vychádza z toho, že tieto slová sú dôležité na to, aby sme sa dozvedeli, aká vec/človek, zviera... je a čo robí (napr. zo slova „chlapec“ sa nedozvieme podrobnosti ako zo spojenia slov „veselý chlapec“, „smutný chlapec“, „malý chlapec“, alebo „chlapec sedí“ „chlapec leží“).

Pri nácviku čítania nových slov uprednostňujeme globálnu metódu, ktorá podporuje čítanie s porozumením. Vyučovanie hodín literárnej výchovy a slohu úzko súvisí, je vhodné, aby sa prelínali; prečítaný text, ako ucelený krátky literárny útvar, má byť zatiaľ vždy podporený ilustráciami, aby bolo možné porozumenie jeho obsahu overiť a upevňovať viacerými spôsobmi, využitie ktorých zároveň plní funkciu slohovej výchovy; príklady činností: vyhľadávanie ilustrácie so situáciou, ktorá sa vyskytla v texte a to spomedzi viacerých ilustrácií, ktoré s textom nesúvisia, zoradovanie ilustrácií patriacich k textu do správneho poradia podľa deja, nácvik rozvíjania deja prostredníctvom kladenia jednoduchých otázok týkajúcich sa objektov v texte; otázky zameriavame na „kto“, „čo“, „kto prišiel“, „čo urobil“, odkiaľ prišiel“, „kam išiel“ a pod. Otázky nezameriavame na vlastnosti (aký, ktorý...), po zvládnutí uvedených činností s ilustráciami môže žiak sám vyhľadávať kartičky so slovami, ktoré podľa neho súvisia s textom, ktorý čítal, alebo ktorý sme mu my prečítali – následne vykonáme spoločnú kontrolu – prečítame text a odkladáme kartičky, ktoré sa v texte vyskytli – kartičky, ktoré „zostanú“, označíme ako „chybné“, z vybratých kartičiek žiak môže zostavovať z nich dvojslovné vety.

V gramatickej zložke sa vytváranie stereotypov, ako základ práce so žiakom s AU alebo PVP s MP, uplatňuje aj pri nácviku písania najčastejšie používaných slov, aby ich žiak dokázal napísať pri odpisovaní alebo bez predlohy aj vtedy, ak u neho zlyháva schopnosť analýzy a syntézy. Súčasťou cieľov v gramatickej zložke je v tomto ročníku okrem diakritiky a základnej interpunkcie naučiť žiaka v texte rozlíšiť rodné meno osoby, vedieť ho odlíšiť od slova na začiatku vety, ktoré nie je vlastným menom a učiť ho správne napísať (s veľkým začiatočným písmenom) aj bez optickej predlohy. Písanie slova s veľkým začiatočným písmenom na začiatku vety a vlastných mien iných, než ktoré označujú osoby, žiak naďalej píše na základe usmernenia.